

ETELÄ-SAVON MAAKUNTAOHJELMA 2007-2010

ETELÄ-SAVON
MAAKUNTAOHJELMA 2007-2010

ETELÄ-SAVON MAAKUNTALIITON JULKAISU 80:2006

ETELÄ-SAVON MAAKUNTAOHJELMA 2007-2010

Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 80:2006
AO-PAINO

Kansikuva Ontelokomposiittirakenteinen junanvaunukuva *Fibro-*
com Oy, laboratoriokuva *Ilpo Aalto*

Painosmäärä 1000 kpl
Mikkeli 2006

Etelä-Savon maakuntaliitto
Hallituskatu 3 A 50100 MIKKELI
puh. 015-321 130 email: info@esavo.fi faksi 015-321 1359

ISBN 952-5093-61-1
ISSN 1455-2930

SISÄLLYS

	sivu
JOHDANTO	1
MAAKUNNAN TILA JA KEHITTÄMISMAHDOLLISUUDET - ml. arvio maakunnan alueella toteutettavien ohjelmien vaikuttavuudesta	3
MAAKUNNAN VISIO, TAVOITTEET JA TOIMINTASTRATEGIA	11
TOIMENPITEET	15
IHMISET - HYVINVOINTI - PALVELUT Väestökehityksen tasapainottaminen ja palvelutuotannon turvaaminen	15
OSAAMINEN - INNOVAATIOT - TEKNOLOGIA Väestön osaamistason kohottaminen sekä koulutus-, tutkimus- ja innovaatiotoiminnan vahvistaminen	19
YRITYSTOIMINTA - TUOTANTO - TYÖELÄMÄ Kasvua ja kilpailukykyä tukeva, työpaikkoja tuottava elinkeinopolitiikka	25
INFRASTRUKTUURI Kohti omaa ja kilpailukykyistä aluerakennetta	29
RAHOITUS	37
ERITYISOHJELMIEN JA MUIDEN MAAKUNTAA KOSKEVIEN OHJELMIEN YHTEENSOVITUS	39
SEURANTA JA ARVIOINTI	43
PROSESSIN KUVAUS	44
LIITTEET	
Maakuntaohjelman työohjelma	
Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointisuunnitelma	
Maakuntaohjelman johtoryhmän ja valmistelufoorumien kokoonpano	
Maakunnan kehittämisen numeeriset yleistavoitteet ja kehityksen seuranta	

Johdanto

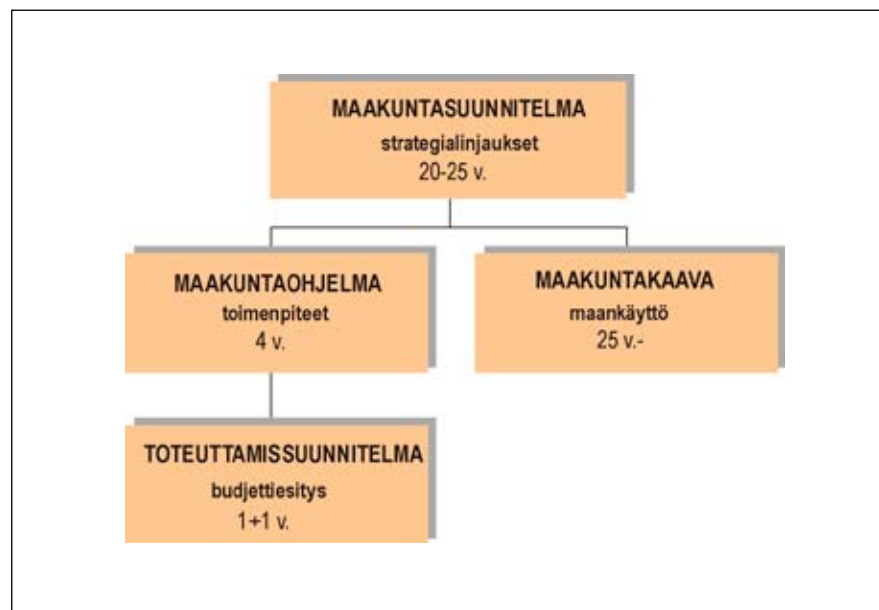
Strategiasta toimenpiteiksi

Etelä-Savon maakuntaohjelma 2007-2010 toteuttaa maakuntasuunnitelman pitkän aikavälin strategiaa. Maakuntavaltuusto hyväksyi Etelä-Savo 2025 Maakuntasuunnitelman 30.11.2005.

Maakuntaohjelma linjaa aluekehitystä ja kokoaa ohjelmatyötä. Siinä sovitaan maakunnan keskeiset kehittämistoimenpiteet sekä suunnitelma niiden rahoittamisesta. Maakuntaohjelma on myös pohjana Euroopan unionin toimenpideohjelmien ja kansallisen aluepolitiikan erityisohjelmien toteuttamiselle maakunnassa. Siten keskeiset sisällöt vuosia 2007-2013 koskeviin Itä-Suomen

alueelliseen EAKR-ohjelmaan ja ESR-ohjelman Itä-Suomen alueosioon onkin tuotettu neljän maakunnan – Etelä-Savo, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala ja Kainuu - maakuntaohjelmaprosesseissa. Maakuntaohjelmaan sisältyvät myös kansallisten erityisohjelmien – aluekeskusohjelma, osaamiskeskusohjelma, maaseutuohjelma, saaristo-ohjelma – keskeiset painotukset.

Maakuntaohjelma on pohjana vuosittain tehtävälle toteuttamissuunnitelmalle, joka on maakunnan esitys valtion budjettivalmisteluun. Budjettiesityksenä se on myös maakunnan keskeinen edunvalvonnan työkalu, jolla voidaan pitkäjänteisesti vaikuttaa valtion toimintojen ja resurssien kohdentamiseen.

Kuvio 1: Maakunnan suunnittelujärjestelmä

Maakuntaohjelmassa linjataan myös aluerakenteen kehittämistavoitteita ja toimenpiteitä. Tätä kautta sillä on selvä yhteys maankäytön suunnitteluun, erityisesti maakuntakaavaan, mutta myös alemman asteiseen kaavoitukseen. Etelä-Savon kaltaisessa harvaan mutta kauttaaltaan asutussa maakunnassa aluerakenteeseen liittyvillä valinnoilla voidaan merkittävästi vaikuttaa yhdyskun-

tien toimivuuteen ja kustannuksiin sekä lisätä maakunnan vetovoimaa. Toimiva kaavajärjestelmä helpottaa ihmisten, työpaikkojen ja palvelujen sijoittumista maakuntaan.

Maakuntaohjelmasta on säädetty alueiden kehittämislainsäädännön ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetuksessa. Ohjelmalle laissa asetettujen

sisältövaatimusten tavoitteena on saada maakuntien ohjelmat yhteismitallisiksi siten, että niiden käyttäminen mm. valtion keskushallinnon toimenpiteiden ja resurssien suunnittelussa on mahdollista.

Alueiden kehittämislaki edellyttää, että ulkopuoliset arvioitsijat arvioivat maakuntaohjelman ohjelmakauden aikana tai sen päätyttyä. Arvioinnin tulee tuottaa tietoa mm. ohjelman vaikutuksista, ja sen tarkoituksena on erityisesti parantaa ohjelman laadintaan, toimeenpanoon ja seurantaan liittyviä menettelyjä.

Maakuntaohjelmasta tehtiin viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun ns. sova-lain mukainen ympäristöarviointi ja ympäristöselostus. Tämä varmisti kansalaisten tiedon saannin ja osallistumismahdollisuuden ohjelmaprosessiin.

Maakunnan tila ja kehittämismahdollisuudet

Etelä-Savo 2006 – nykytila

Etelä-Savo sijaitsee vain kahden kolmensadan kilometrin päässä kahdesta suuresta pohjoiseurooppalaisesta metropolista; Suomen pääkaupunkiseudusta ja Pietarista. Mutta silti maakunta on jopa 2000 kilometrin päässä Keski- ja Länsi-Euroopan päämarkkina-alueelta ja osan vuotta jäästeiden saartaman meriyhteyden päässä. Maakunnan kohtuullinen saavutettavuus pääkaupunkiseudun suuntaan paranee lähivuosina huomattavasti, kun käynnissä olevat päätieverkon ja raideliikenneyhteyksien uudisrakentamis- sekä perusparannushankkeet valmistuvat. Pietarin läheisyys on toistaiseksi eräänlainen lunastamaton optio, taloudellisen ja muun vuorovaikutuksen osalta Pietari on vielä maantieteellistä välimatkaa kauempana. Maakunnassa on panostettu voimakkaasti tietoliikenneyhteyksien kehittämiseen – lähes jokainen talous on laajakaistayhteyksien ulottuvilla. Tämä mahdollistaa toimivat yhteydet ja uuden teknologian täysimittaisen hyödyntämisen niin yrityksissä, oppimisympäristöissä kuin kotitalouksissakin.

Etelä-Savon asukasluku oli vuoden 2005 lopussa 160 500 henkeä. Vuodesta 1995 vuoteen 2005 väkiluku on vähentynyt n. 12 000 henkilöllä (6,9 %). Väestön väheneminen tapahtunut pääosin maaseutukunnissa (n. 11 %) ja vähäisemmässä määrin kaupungeissa (n. 3 %). Ikääntyneiden osuus kasvaa muuta maata nopeammin ja väestöä muuttaa maaseudulta keskustaajamiin. Kesäkautena maakunnan ulkopuolelta saapuvat vapaa-ajan asukkaat lisäävät maakunnan väkilukua ja ostovoimaa lähes kolmanneksella.

Eteläsavolaiset ovat ympäristön tarjoamia asumis- ja toimeentulomahdollisuuksia hyödyntäessään asuttaneet harvaan, mutta kauttaaltaan tasaisesti koko maakunnan. Tässä suhteessa Etelä-Savo ja koko Itä-Suomi erottuu selvästi esim. Pohjois-Suomesta ja Pohjois-Ruotsista, joissa pääosa alueesta on tyhjää ja asutus on keskittynyt taajamiin. Etelä-Savon taajama-aste on maan alhaisin 67,8 % (koko maa 82,3 %). Aluerakenne on hajanainen; maakunta rakentuu kolmen kaupunkikeskuksen ja maaseutu- taajamien varaan. Etelä-Savo on pohjoista (boreaa-

lista) metsävyöhykettä ja Järvi-Suomea – tyypillistä mökki-Suomea. Maapinta-alasta 87 % on hyvä-tuottoista metsää, jossa syntyy kymmenesosa koko maan vuotuisesta metsien kasvusta. Runsasmetsäisen maakunnan heikkoutena on oman jalostustoiminnan vähäisyys ja alhainen jalostusarvo suhteessa raaka-ainepotentiaaliin. Metsävarat turvaavat kuitenkin Etelä-Savolle keskeisen aseman metsäteollisuuden raaka-ainealueena sekä puutuoteteollisuuden vahvana maakuntana. Pienpuun käyttömahdollisuuksien lisääminen, puun jatkojalostaminen ja energiakäyttö avaavat uusia mahdollisuuksia omien raaka-ainevarojen parempaan hyödyntämiseen. Kokonaispinta-alasta neljännes on vettä, joissakin kunnissa lähes 40 %. Rantaviivaa on yli 30 000 km, eli lähes 200 metriä / asukas. Vapaa-ajan asuntoja on 44 000, ja lisää rakennetaan 700 mökin vuosivauhdilla. Mökeistä joka toinen on maakunnan ulkopuolella asuvan omistuksessa. Lukuisat vesistöt ja rantaviivan runsaus tarjoavat monipuoliset mahdollisuudet luonnon virkistyskäyttöön. Yksistään vahvistettuihin kaavoihin sisältyy jo huomattava potentiaalinen loma-asuntotonttivaranto.

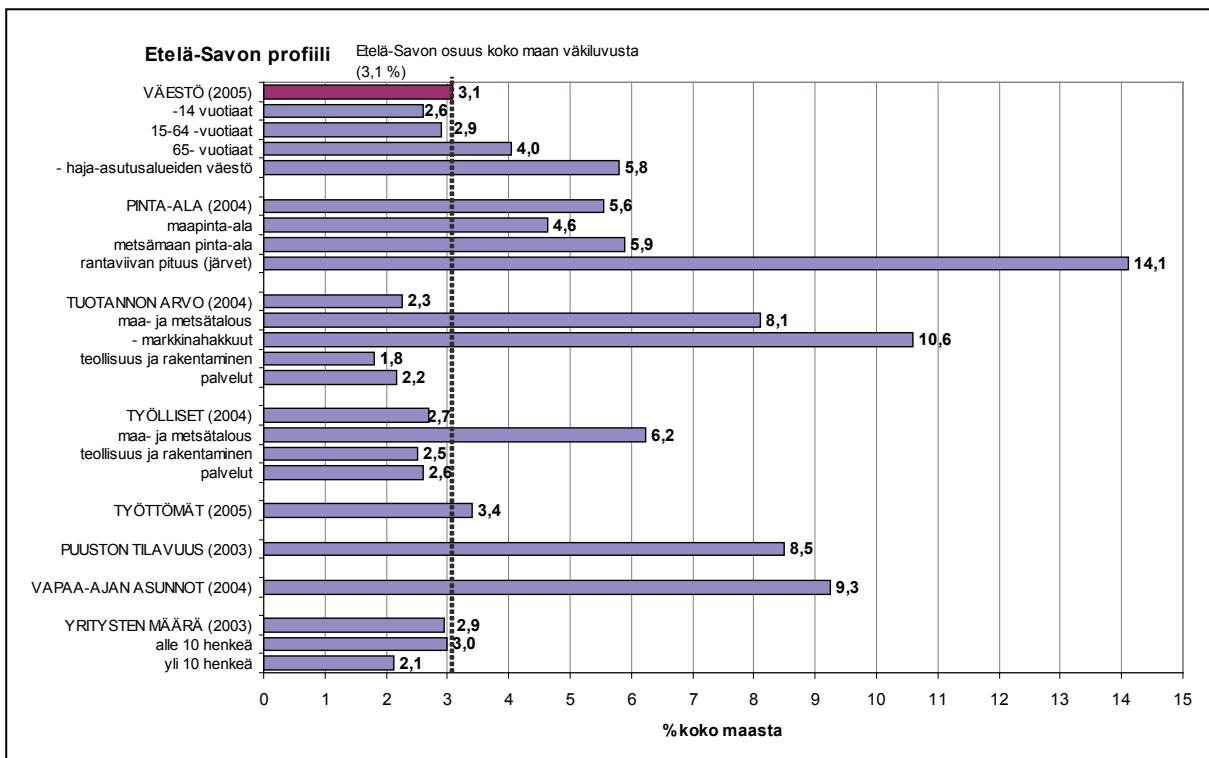
Etelä-Savon elinkeinorakenne on maan alkutuotantovaltaisimman ja julkisen sektorin merkitys aluetaloudessa on keskimääräistä suurempi. Palveluelinkeinot on maakunnan suurin työllistäjä; kaksi kolmesta työllisestä toimii palvelusektorilla. Palvelualojen työpaikoista 53 % on yksityisellä sektorilla, 47 % julkisella sektorilla. Jalostuksen toimialoilla työskentelee vajaa neljännes ja alkutuotannossa joka kymmenes.

Yritysten lukumäärällä mitattuna Etelä-Savo kuuluu Suomen yrittävimpiin alueisiin. Yritystoiminta on pk-valtaista ja yritykset toimivat paljolti perinteisillä aloilla. Uutta, erityisosaamiseen ja korkean teknologian hyödyntämiseen pohjautuvaa yritystoimintaa on kuitenkin syntynyt, ja tällä saralla maakunnasta löytyy yrityksiä, jotka edustavat alansa terävintä kansainvälistä kärkeä. Maakunnassa käynnistyneet teknologisten kärkitoimintojen kehittämishankkeet (materiaalitekniikka, kuituteknologia, rautatieteknologia, ympäristöteknologia) luovat osaltaan edellytyksiä huippuosaamiseen pohjautuvan yritystoiminnan kasvulle. Yrittäjäkunnan

keski-ikä on maakunnista kolmanneksi korkein ja yrittäjäpolvenvaihdoksia tehdään lähivuosina keskimääräistä enemmän. Uusille yrityksille on kasvumahdollisuuksia myös hoiva- ja hyvinvointialalla sekä muilla palvelualoilla, vapaa-ajanasumisessa ja kulttuuripalveluissa.

Työllisyysaste on kuluvan vuosikymmenen aikana kehittynyt myönteiseen suuntaan, mutta jää edelleen maan keskiarvoa heikommaksi. Maakunnassa on noin 60 000 työpaikkaa. Määrä on 2000-luvulla

pysynyt suunnilleen ennallaan, mikä on tyydyttävä kehitys. Työvoimatutkimuksen mukainen työttömyysaste oli 10,1 % vuoden 2005 lopussa, mikä on hieman vajaa 2 prosenttiyksikköä korkeampi kuin koko Suomessa. Vanhusvoittoinen väestö ja muuttoliike ovat johtaneet työikäisen väestön supistumiseen vuosittain runsaalla tuhannella hengellä. Työikäisten määrä alenee edelleen nopeasti, kun suuret ikäluokat siirtyvät pois työelämästä ja nuoria tulee vähemmän tilalle.

Kuvio 2: Etelä-Savon profiili

Muutospaineet

Maailmanlaajuiset, eurooppalaiset ja valtakunnalliset muutostrendit vaikuttavat entistä enemmän ja nopeammin myös Etelä-Savon kehitykseen. Omilla päätöksillämme emme useinkaan voi muuttaa jonkin kehitysilmion suuntaa maakunnassa. Valinnoillamme voimme kuitenkin vaikuttaa siihen, miten hyödyimme maakunnan näkökulmasta positiivisista kehitysilmioista ja miten onnistumme ennalta torjumaan tai kompensoimaan kannaltamme negatiivisten kehitysilmioiden vaikutusta.

Keskeisiä havaintoja toimintaympäristön muutoksesta analysoitiin vuonna 2005 maakuntasuunnitelmatyön yhteydessä. Suunnitelmassa tarkasteltiin maakuntasuunnitelman toimintalinjoittain ja valittuja näkökulmia painottaen maailmanlaajuisia ja eurooppalaisia muutostrendejä, kehitystrendejä Suomessa ja näkymiä Etelä-Savossa.

Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat ja Pohjois-Ruotsin alueet teettivät yhteispohjoismaisella Nordregiontutkimuslaitoksella tutkimuksen Euroopan unionin pohjoisten, perifeeristen harvaan asuttujen alueiden

erityisoloista. Työn lähtökohtana oli analysoida aluekehityksen kannalta keskeisiä yhteiskunnallisia, taloudellisia sekä sijaintiin ja fyysisiin oloihin ja aluerakenteeseen liittyviä tekijöitä ja niiden yhteisvaikutuksia.

Työn keskeisenä havaintona oli, että näillä alueilla tietyt negatiiviset kehitystrendit yhdessä ovat saaneet aikaan pitkään jatkuneen negatiivisen kehityskierteen, ”perifeerisyyden syndrooman”, joka koostuu sekä sijainnillisista ja fyysisistä, väestöllisistä että elinkeinoelämään ja aluetalouteen liittyvistä osatekijöistä. Kierteen katkaisemiseksi tarvitaan monipuolinen ja tehokas kehittämisarsenaali. Tutkimus nosti esiin mm. elinkeinoelämän toimintaympäristön vahvistamisen ja osaamisen lisäämisen, joihin jo tähänastisella alueiden kehittämissä politiikalla – myös Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikalla – on voitu vaikuttaa. Keskeistä on myös saavutettavuuden parantaminen toisaalta liikenneväyliä ja yhteyksiä kehittämällä ja toisaalta esim. madaltamalla yhteistyön kynnyistä Venäjän suuntaan.

Tutkimuksen tulokset ovat olleet vaikuttamassa Euroopan unionin vuosia 2007-2013 koskevaan rahoitusratkaisuun, jossa Itä- ja Pohjois-Suomelle ja Pohjois-Ruotsille osoitettiin harvan asutuksen perusteella pysyvä 35 euroa/asukas lisärahoitus aluekehitysrahastosta.

Seutukunnilla oma profiilinsa

Etelä-Savolla on kiistattomia sijaintiin ja maakunnan fyysisiin ominaispiirteisiin liittyviä etuja, mutta myös syrjäisyyden ja laajalle alueelle levittäytyvän rakenteen aiheuttamia haasteita. Maakunta on eteläisintä Järvi-Suomea, vain parin-kolmen tunnin ajallisen etäisyyden päässä pääkaupunkiseudulta ja suhteellisen lähellä Pietaria. Pääkaupunkiseudun yhteydet paranevat käynnissä olevien tie- ja raitin-vestointien myötä ja Pietarin ”toiminnallinen etäisyys” parantaa sen maantieteellistä saavutettavuutta tulevana vuosikymmeninä.

Etelä-Savo on harvaan, mutta kauttaaltaan asuttu maakunta, jonka 20 nykyistä kuntaa ryhmittyvät hieman tarkasteluyhteydestä riippuen seudulliseen yhteistyöhön neljällä seutukunnalla.

Etelä-Savon nykyisten seutukuntien roolit ovat muodostuneet niiden maantieteellisten ja historiallisten erityispiirteiden pohjalta, ja niiden erilaiset

strategiset kehittämispainotukset vahvistavat seutujen keskinäistä työnjakoa ja yhteistyötä.

- Mikkelin seutu on perinteinen hallinnon, kaupan ja koulutuksen keskus, jolla on myös vahva teollinen pohja. Se panostaa erityisesti julkisen ja yksityisen palvelusektorin, ml. liike-elämän palvelut, kehittämiseen ja teollisuuden innovatiivisiin kasvuyrityksiin, vahvan koulutusperustan uudelleen organisointiin ja korkeakoulutuksen sekä tutkimuksen vahvistamiseen.
- Savonlinnan seutu on metsäteollisuuden laitteita valmistavan teollisuuden ja mekaanisen puunjalostuksen keskittymä. Siellä on myös vahva korkeakoulukampus. Seudun kehittämisessä korostuvat nykyisin koko metsäklusterin teollisiin järjestelmiin liittyvän osaamisen sekä Saimaan vesistöalueen ja kulttuuriperinnön hyödyntämiseen nojaavan matkailuklusterin kehittäminen.
- Pieksämäki on kehittynyt rautateiden risteysasemana ja konepajatuotannon keskuksena, ja rautatieklusteri luo pohjaa seudun metalliteollisuuden kehittämiseksi. Pieksämäki verkottuu monin säikein lähinaapurinsa Varkauden kanssa, mikä vahvistaa ja eheyttää maakunnan toiminnallista kokonaisuutta.
- Kaupunkien välissä kehittyvä vahva maaseutu-työhyke, josta erityisesti Joroisten, Juvan ja Rantasalmen muodostama JJR-allianssi on paitsi eteläsavolaisittain myös koko maan mitakaavassa merkittävä kestävä elintarviketuotannon keskittymä hyödyntäen myös puu- ja metallitoimialojen tarjoamat mahdollisuudet. Vahvojen maalais kuntien muodostamat yhteistyöverkot tekevät yhteistyötä kaupunkiseutujen kanssa.

Väestönkehityksen näköalat

Väestö- ja työpaikkakehitys 2006-2010

Tilastokeskuksen viimeisimmän ns. trendi- eli muuttoliikevaihtoehdon mukaan Etelä-Savon väkiluku vähenisi nykyisestä 160 500:sta vuoteen 2025 mennessä 146 300:aan. Ennusteessa on otettu huomioon sekä luonnollinen väestönmuutos että muuttoliike, ja väestön väheneminen on nimenomaan luonnollisen väestönmuutoksen seurauksena. Ennusteessa oletetaan muuttoliikkeen kääntyvän voitolliseksi jo 2010-luvun alussa.

Taulukossa 1 on tehty tavoitteellinen laskelma Etelä-Savon väestökehityksestä siten, että maakunnan väkiluku säilyy nykyisellä tasolla. Laskelma on tehty sisäministeriön tuottamalla laskentamallilla, jossa väestökehityksen yhtä kehitystekijää muuttamalla saadaan näkyviin muutoksen vaikutukset muihin tekijöihin. Taulukossa esitetään mallin tärkeimpien tunnuslukujen kehitys. Tavoitteelliseen väestö-

kehitykseen on päästy lisäämällä maassamuuton ja nettosiirtolaisuuden voitollisuutta sekä olettamalla varsin myönteinen työpaikkojen lisääntymiskehitys. Tilastokeskuksen tekemiä olettamuksia luonnollisesta väestönmuutoksesta ei ole muutettu. Vuosilukujen 2010-2025 alla esitetyt luvut tarkoittavat yhtä vuotta kohti laskettua kehitystä edellisten viiden vuoden aikana.

ETELÄ-SAVON TAVOITTEELLINEN VÄESTÖ- JA TYÖPAIKKAKEHITYS									
	nyt	2010 tavoite	2010 T-keskus	2015 tavoite	2015 T-keskus	2020 tavoite	2020 T-keskus	2025 tavoite	2025 T-keskus
VÄKILUKU	161 381	156 676	155 915	157 896	152 288	159 415	149 201	160 830	146 322
yli 64-vuotiaita	33 588	38 838		41 253		45 745		49 033	
SYNTYNEET - KUOLLEET	-576	-763	-770	-756	-840	-696	-904	-717	-1 003
KOKONAISMUUTTO	-320	30	-112	1 000	117	1 000	288	1 000	428
□ nettomuutto	-550	-290		500		500		550	
□ nettosiirtolaisuus	230	320		500		500		450	
TYÖPAIKAT	61 000	62 000		63 000		64 000		65 000	
NETTOSUKKULOINTI	- 1 640	-1 300		- 1 300		-1 300		- 1 400	
TYÖTTÖMIÄ	9 800	4 990		4 420		3 083		3 554	
TYÖTTÖMYYSASTE	13,4	7,3		6,4		5,7		5,1	
TYÖLLISYYSASTE	63,1	64		67,6		71,5		75,1	
TALOUDELLINEN HUOLTOSUHDE	1,57	1,48		1,46		1,44		1,42	

Taulukko 1. Etelä-Savon tavoitteellinen väestö- ja työpaikkakehitys

Taulukosta voidaan nähdä, että tavoiteltu väestön ja työpaikkojen kehitys johtaisi työttömyysasteen selvään alenemiseen, työllisyysasteen nousemiseen varsin korkealle, huoltosuhteen (ei-työlliset/työlliset) alenemiseen ja ikärakennekehityksestä aiheutuvien kustannusten pysymisen kohtuullisella tasolla.

Seuraavassa taulukossa Etelä-Savon työpaikat on jaoteltu toimialoittain. Jaottelun lähtökohta on edellä esitetty tavoitteellinen väestö- ja työpaikkalaskelma, jonka mukaan työpaikat lisääntyisivät nykyisestä noin 60 000:sta 65 000:een vuoteen 2025 mennessä. On varsin todennäköistä että alkutuotannon

työpaikat tulevat vähenemään edelleen melko voimakkaasti, että myös teollisuuden työpaikkoja uhkaa väheneminen ja että kasvua tapahtuu palveluelinkeinoissa. Nämä odotettavissa olevat kehitysuunnat on laskelmassa nähty mahdollisimman myönteisesti ja tavoitteellisesti.

Taulukko 2. Työpaikat Etelä-Savossa v. 2004 toimialoittain ja tavoitteellinen laskelma vuosille 2010-2025

Toimiala	2004	2010	2015	2020	2025
A 01,B Maa- , riista- ja kalatalous	4368	3800	3400	3100	2900
A 02 Metsätalous	1367	1500	1600	1680	1750
C Mineraalien kaivu	128	130	130	130	130
D 15-16 Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan valmistus	718	730	730	740	760
D 17-18 Tekstiili-, nahkatuotteiden ja nahnan valmistus	349	330	300	260	230
D 20 Puutavaran ja puutuotteiden valmistus	2532	2550	2520	2450	2400
D 21-22 Massan, paperin yms valm; kust. ja pain.	1080	1100	1050	1000	1000
D 23-25 Kaksin, öljy-, kem.-, kumi- ja muovituot. valm.	525	640	680	700	700
D 26 Ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	593	610	600	580	570
D 27-28 Perusmetallien ja metallituotteiden valmistus	1256	1380	1400	1420	1370
D 29 Koneiden ja laitteiden valmistus	1114	1280	1320	1330	1330
D 30-33 Sähkötekniisten tuotteiden yms. valmistus	487	530	540	550	560
D 34-35 Kulkuneuvojen valmistus	500	500	500	500	500
D 36-37 Muu valmistus ja kierrätys	677	710	720	740	780
E Sähkö-, kaasun- ja vesihuolto	322	350	340	330	330
F Rakentaminen	3583	3730	3820	3850	4000
G Tukku- ja vähittäiskauppa	6254	6320	6380	6500	6550
H Majoitus- ja ravitsemistoiminta	1876	1940	2020	2090	2190
I 60-63 Kuljetus ja varastointi	2885	2950	2900	2870	2920
I 64 Tietoliikenne	905	900	930	960	1000
J Rahoitus- ja vakuutustoiminta	706	700	720	750	750
K pl.70 Kiinteistö-, vuokraus-, tutk-, liike-eläm. palv.	3280	3520	3600	3700	3950
K 70 Asuntojen omistus ja vuokraus	910	960	980	1000	1020
L Julkinen hallinto, pakollinen sosiaalivakuutus	3485	3450	3400	3300	3200
M Koulutus	4723	4720	4750	4800	4850
N Terveystieteiden- ja sosiaalipalvelut	10956	11520	12220	12820	13010
O,P,Q Muut yht.kunnalliset ja henk.koht. palvelut	3042	3400	3700	4100	4500
X Toimialoittain erittelemätön, välilliset rah. palv.	1759	1750	1750	1750	1750
Työpaikat yhteensä	60380	62000	63000	64000	65000

Aiemman ohjelmatyön vaikutukset

Suomen ohjelmajärjestelmä on nykyisin sekava ja kehittämisresursseja hajottava. Erityisohjelmien rooli ei ole kaikilta osin selkiytynyt, ja erityisesti aluekeskusohjelma on päällekkäinen maakuntaohjelman kanssa. Erityisohjelmien kautta maakuntaan tuleva ulkopuolinen rahoitus kuuluu lähinnä ohjelmien hallintoihin. Maakunnan toimijoiden on nykyjärjestelmässä kuitenkin hyvä hakeutua mukaan näihin ohjelmiin.

Maakuntaohjelman 2003–2006 arviointi

Itä-Suomen maakunnat teettivät yhdessä maakuntaohjelmien ulkopuolisen arvioinnin. Arvioijaksi valittiin kilpailuttamisen jälkeen Joensuun yliopiston alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia. Maakuntakohtainen arviointi, jossa arviointikysymykset olivat pääosin yhteiset, suoritettiin syksyn 2005 aikana. Etelä-Savon arviointiraportti valmistui tammikuussa 2006. Raportin pohjalta voidaan todeta, että maakunnan toimijoilla on ohjelmatyössä vielä paljon opittavaa mm. keskinäisessä ja ulospäin suuntautuvassa yhteistyössä, oman roolin ja toiminnan hahmottamisessa osana kokonaisuutta sekä päätöksenteossa ja päätöksiin sitoutumisessa. Toisaalta arviointi osoittaa, että monissa valinnoissa on onnistuttu ja että yhteistyö on kehittymässä parempaan suuntaan. Maakuntaohjelman vaikuttavuutta ja tuloksia ei arvioinnissa kovin konkreettisesti voitu esittää, maakuntaohjelmalla sinänsähän ei ole omaa rahoitusta. Sen katsottiin kuitenkin myötävaikuttaneen mm. osaamis- ja innovaatorakenteiden vahvistamiseen, joihin rahoitus tuli lähinnä Tavoite 1 -ohjelmasta. Arvioinnissa korostui kuitenkin enemmän maakuntaohjelman merkitys yhteisenä foorumina, maakunnan suunnittelukulttuurin paraneminen ja yhdessä tekemisen opettaminen.

Arvioijan esittämät toimenpidesuositukset on otettu uuden maakuntaohjelman laadinnassa huomioon seuraavasti:

Maakuntaohjelman asemaa kehittämistyön ohjaajana tulisi tehostaa

- Prosessin yhteydessä maakuntaohjelman roolia on korostettu. Ohjelmaprosessissa tuotettiin myös EU:n tavoiteohjelmien sisällöt. EU-ohjelmien toteutusta ohjaava vuotuinen maakunnan yhteistyöasiakirja laadittiin maakuntaohjelman linjausten pohjalta.

- Maakuntaohjelman painosmäärää lisätään ja sitä markkinoidaan määrätietoisesti.

Maakuntaohjelman valmistelutyö avoimemmaksi

- Maakuntaohjelmasta tehtiin nyt ensi kertaa viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun ns. sova-lain mukainen ympäristöarviointi ja ympäristöselostus. Tämä varmisti kansalaisten tiedon saannin ja osallistumismahdollisuuden ohjelmaprosessiin.
- Ohjelmavalmisteluun kytkettiin keskeiset asiantuntija- ja toimijatahot, valmistelun kuluessa pidettiin erilaisia sidosryhmätilaisuuksia, ja ohjelmaluonnoksesta pyydettiin lausunnot keskeisiltä sidosryhmiltä. Maakuntahallitus käsitteli tai saa tilannekatsauksen ohjelmavalmistelusta jokaisessa kokouksessaan. Maakuntavaltuusto evästi työtä valmistelun kuluessa.
- Kireään valmisteluajankuluun ei maakuntaliitolla juuri ollut mahdollisuutta vaikuttaa.

Maakuntaohjelman toimintalinjat kaipaavat uudelleen jäsentelyä

- Toimintalinjat on jo jäsenneilty arvioijankin hahmottelemalla tavalla uudelleen maakuntasuunnitelmassa. Samaa jäsentelyä käytetään maakuntaohjelmassa. Toimintalinjojen osittaisista päällekkäisyyttä ei voida kokonaan välttää.

Maakuntaohjelmaan lisää konkretiaa

- Maakunnan kehitykselle asetettiin numeeriset yleistavoitteet.
- Toimenpide-ehdotuksia konkretisoitiin mm. määrittelemällä niille mahdollisuuksien mukaan vastuutahot ja aikataulu.

Ohjelma tarvitsee enemmän seuraintindikaattoreita

- Maakunnan kehitystä seurataan sisäasiainministeriön listaamien ”vähimmäisindikaattorien” mukaisesti.
- Toimenpiteiden toteutumista ja vaikuttavuutta pyritään arvioimaan ainakin joiltakin osin tarkemmilla tulosindikaattoreilla tositsemeneteltyn yhteydessä.

Maakuntaohjelman rakenne lukijaystävällisemmäksi

- Uuden ohjelman valmistelussa kiinnitettiin huomiota esittämistapaan, kieliasuun, visualisointiin ja jäsentelyyn.
- Pitäydettiin edelleen suppeassa ilmaisussa ja siivumäärässä. Hahmottamista saattaa vaikeuttaa

sova-menettelyn muodollisuuksiin liittyvä asioiden tarkastelu, joka väistämättä merkitsee tois- toa ja huomattavaa sivumäärän (liite) lisäystä.

Arvioija teki ehdotuksia myös arvioinnin kehittä- miseksi – mm. vaikuttavuusmallin laadinta ohjel- matyön logiikan ymmärtämiseksi. Arvioija kaipasi myös arviointityölle ohjeistusta, riittäviä resursseja sekä mittareiden kehittämistä.

Myös maakuntaliiton näkökulmasta arviointia tulee kehittää. Arvioijan tulisi jo ennalta tuntea ohjelma- menettely ja sen suhteet muihin prosesseihin. Myös maakunnan olojen tuntemus olisi eduksi. Arvioin- tiin liittyvissä haastatteluissa tulee kysymykset koh- distaa oikein ja varmistaa, että ne on ymmärretty – tehdyssä arvioinnissa näytti esim. tavoite 1-ohjel- ma ja maakuntaohjelma taikka maakuntaohjelma ja maakuntasuunnitelma menevän aika ajoiin sekai- sin. Kysymysten tulee myös kohdistua relevanttei- hin asioihin – kun Etelä-Savon ohjelmassa koros- tetaan erityisesti yhteyksiä pääkaupunkiseudulle ja Pietariin, arvioijan ei pitäisi keskittyä Itä-Suomen suuralueen maakuntien yhteistyöhön. Myös haas- tateltavien määrä ja alueellinen jakauma näkyy sel- västi arvioinnin tuloksissa. Pienestä kohdejoukos- ta voi myös helposti tunnistaa yksittäisiä vastaajia – varsinkin kun kaikki ovat olleet tavalla tai toisella mukana ohjelman laadinnassa, päätöksenteossa, rahoittamisessa tai rahoituksen käyttäjänä.

EU:n alue- ja rakennepolitiikalla vahvistettu osaamista ja elinkeinoelämän edellytyksiä

Etelä-Savossa on toteutettu EU:n alue- ja raken- nepolitiikkaa vuoden 1995 alusta. Aluksi harvaan asuttujen alueiden tavoite 6 –ohjelmassa ja vuodesta 2000 alkaen tavoite 1 –ohjelmassa on voitu kehittää maakuntaa pitkäjänteisesti ja monipuolisesti. Oh- jelmien kautta on osoitettu merkittävästi rahoitusta mm. yritysten toimintaympäristön kehittämiseen, osaamisen ja innovaatiotoimintojen vahvistamiseen, yritysinvestointeihin, työllistämiseen ja työelämän kehittämishankkeisiin, maaseudun kehittämiseen, tietoyhteiskunnan edistämiseen, liikenneyhteyksi- en parantamiseen, matkailun ja kulttuurin edistä- miseen ja maakunnan kansainvälistämiseen.

Ohjelmärahoituksella on ollut huomattava rooli mm. maakunnan keskeisten innovaatorakenteiden luomisessa ja vahvistamisessa. Mikkelin ammatti- korkeakoulun yhteyteen perustettu YTI-tutkimus- keskus, nyt myös vahvasti Savonlinnaan ja Piek-

sämälle jalkautuneena, sen yhteyteen syntyneet laboratoriot ja yliopistojen tutkimusyksiköt sekä kansainvälisillä markkinoilla toimivat teknologia- yritykset ovat synnyttäneet kasvua generoivat osaa- miskeskittymät kaikille kaupunkiseuduille.

Tavoite 1 –ohjelman kautta saatu vuotuinen lisä- rahoitus EU:n rakennerahastoista on ollut noin 130 €/asukas/vuosi, hiukan alle 1 % alueen arvonn- lisäyksestä.

Osaamiskeskusohjelmalla vauhditettu kärkiosa- misaloja ja innovaatiotoimintoja

Etelä-Savo sai vuonna 2002 osaamiskeskushaussa Mikkelin seudulle komposiitteihin ja pinnoittei- siin erikoistuneen materiaalitekniikan osaamiskes- kuksen, ja Savonlinna-Varkaus akselin prosessite- ollisuuden tehdasjärjestelmiin liittyvä osaaminen sisällytettiin Kaakkois-Suomen osaamiskeskukseen. Savonlinna sai vetovastuun matkailun verkosto- osaamiskeskuksessa, ja entuudestaan Etelä-Savo on ollut mukana verkostoidussa elintarvikealan osaa- miskeskuksessa ELO:ssa erityisesti luomuosaa- millaan.

Osaamiskeskusohjelmilla on saatettu vauhtiin osaa- misen kärkitoimintoja, joille on edeltäkäs in luotu pohjaa maakunnan soveltavan tutkimuksen tutki- muskeskuksen Yti:n perustamisella, Etelä-Savon in- novaatiostrategian laadinnalla sekä maakunnallisten tavoiteohjelmien tuella toteutetuilla hankkeilla.

Maakunnan omat osaamispanostukset ovat vah- vistaneet myös yliopistoyhteyksiä. Matkailun osaa- miskeskustoiminnot liittyvät Joensuun yliopiston Savonlinnassa sijaitsevaan matkailuosaamiseen. Lappeenrannan teknillinen yliopisto on puolestaan sijoittanut materiaalitekniikan laboratoriotoin- tojaan Mikkeliin ja kuitutekniikan laboratorioon Savonlinnassa. Kuopion yliopiston soveltavan ympäristökemian laboratorio toimii Mikkelin ammat- tikorkeakoulun kampuksella.

Osaamiskeskusohjelma saa aluekeskusohjelman tavoin ulkopuolisena rahoituksena lähinnä hal- linnointikuluihin tarkoitettua rahoitusosuuden. Maakunnassa, jossa ei ole vahvaa yliopisto- ja tutki- musinfrastruktuuria, ulkopuolisen rahoituksen ka- navoimiseksi osaamiskeskushankkeille vaatii usein erityisponnisteluja. Osaamiskeskusohjelmat ja muu osaamisen kehittäminen ovat keskeinen osa myös aluekeskusohjelmien sisältöä.

Aluekeskusohjelmalla tuettu seutukuntien tarpeista lähtevää kehittämistoimintaa

Etelä-Savossa toteutetaan kolmea aluekeskusohjelmaa: Mikkelin seudulla, Savonlinnan seudulla sekä maakunnan pohjoisrajalla kahden maakunnan alueella Varkauden seudulla. Pieksämäen ja Varkauden seutujen välistä yhteistyötä on tiivistetty myös aluekeskusohjelman puitteissa.

Etelä-Savon kehittämislinjaukset ovat hyvin linjassa aluekeskusohjelmien kanssa, toteutuhan maakunnan ohjelmallisessa kehittämisessä hanketoiminta monissa asioissa seudullisena yhteistyönä. Seudullisiin ohjelmiin ei hallinnointiin varatun rahan ohella ole osoitettu merkittävästi muuta ulkopuolista rahoitusta, ja Etelä-Savossa aluekeskusohjelmien ja muiden seudullisten kehittämishankkeiden rahoitus onkin viime vuosina pitkälti kanavoitunut EU-osarahoitteen tavoite 1-ohjelman, aiemmin tavoite 6-ohjelman, kautta.

Aluekeskusohjelmat painottavat erityisesti seutukuntiensa kärkiosaamista. Ne ovat näin vahvasti kytkeytyneet myös osaamiskeskusohjelmaan.

Maaseutupoliittisella kokonaisuohjelmalla ja Etelä-Savolla yhteiset tavoitteet

Etelä-Savon maakunnan ja Maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman maaseutua koskevat kehittämislinjaukset ovat pitkälti yhtenevät; molempien keskeisenä tavoitteena on maaseudun sekä maa- ja metsätalouden elinvoiman vahvistaminen ja käynnissä olevan rakennemuutossopeutumisen tukeminen. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma korostaa Etelä-Savon maakunnan tavoin elinkeinopoliittisten toimenpiteiden ensisijaisuutta maaseudun elinvoiman säilyttäjänä. Toimenpiteissä painotetaan elinkeinoperustan monipuolistamista maaseudun elinvoimaisuuden välttämättömänä ehtona. Uusi-

en elinkeinojen ja monialayrittäjyyden synnyttäminen, niin perusmaatalouden oheen kuin omana elinkeinotoimintanaan, ovat keskeisiä tavoitteita. Vain kestäväälle pohjalle rakentuva monipuolinen yritystoiminta mahdollistaa asukkaiden toimeentulon ja maaseudun hyvinvoinnin. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma sisältää Etelä-Savon kannalta katsottuna monia kannatettavia tavoitteita ja toimenpide-esityksiä, mutta ohjelmaan ei kuitenkaan sisälly niiden toimeenpanoon tarvittavaa omaa rahoituskehystä.

Saaristo-ohjelma linjassa Etelä-Savon tavoitteiden kanssa

Etelä-Savon maakunnan ja saaristo-ohjelman kehittämislinjaukset tukevat yhteneväisin toimenpitein saaristoalueiden kehittämistä. Tämä onkin ymmärrettävää, sillä Etelä-Savo on lähtökohdiltaan vesistörikas, maaseutumainen loma-asutusmaakunta, jonka rannoille on rakennettu joka kymmenes maamme vapaa-ajan asunnoista. Maakunnan kehittämisessä ainutlaatuinen järviluonto ja vapaa-ajan asuminen nähdään, saaristo-ohjelman tavoin, elinkeinomahdollisuutena erityisesti hiljenevälle maaseudulle. Maaseudun elinvoimaisuuden vahvistaminen on niin Etelä-Savon maakunnan kuin saaristo-ohjelman keskeisiä tavoitteita.

Järvet, saaret ja ranta-alueet nähdään vahvuuksina, joita hallitusti hyödyntämällä voidaan tukea maaseudun elinkeinorakenteen muutosta ja tasapainoista aluekehitystä. Kehittämistoimissa painotetaan yhteneväisesti luonnonarvojen huomioon ottamista niin, että ei samalla vahingoiteta niitä vahvuuksia, joiden varaan toimeentuloa rakennetaan. Saaristo-ohjelma sisältää Etelä-Savon kannalta katsottuna monia kannatettavia tavoitteita ja toimenpide-esityksiä, mutta ohjelmaan ei kuitenkaan sisälly niiden toimeenpanoon tarvittavaa omaa rahoituskehystä.

Etelä-Savon visio, toimintastrategia ja tavoitteet

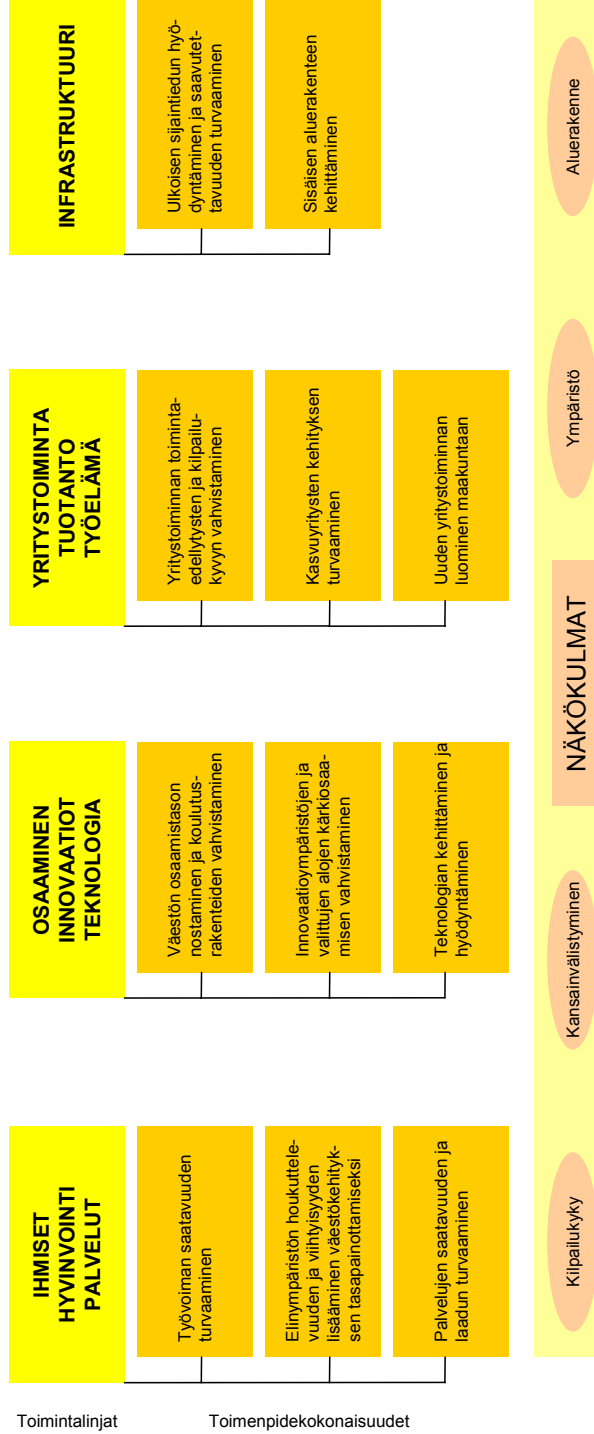
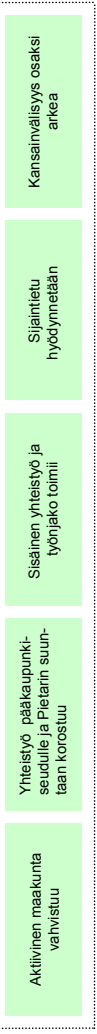
ETELÄ-SAVO 2025

VISIO

Avarasti ja luonnonläheisesti asuttu Etelä-Savo on vuonna 2025 Helsingin ja Pietarin metropoliseutuihin verkottunut pohjoiseurooppalainen palvelu-, teollisuus- ja kulttuurimaakunta. Sen menestys perustuu eteläsavolaisuuteen, monikulttuurisuuteen, luonnonmukaisuuteen ja valituille aloille erikoistuneeseen ylivoimaiseen osaamiseen.

TOIMINTASTRATEGIA

aktiivinen maakunta verkottuu, tekee yhteistyötä ja kansainvälistyy

Kuvio 3: Etelä-Savon visio, toimintastrategia, toimintalinjat ja toimenpidekokonaisuudet

Toimintastrategia – aktiivinen maakunta verkottuu, tekee yhteistyötä ja kansainvälistyy

Strategiset perustelut

Etelä-Savon sijainti, rooli ja asema Suomen maakuntakartalla on suhteellisen vahva ja se on toiminnallisesti yhtenäinen. Todellisuus ei kuitenkaan heijastu mielikuviin – pääkaupunkiseudulla Etelä-Savon mielikuvaetäisyys Helsingistä rinnastetaan helpommin Seinäjokeen – josta lisäksi on Helsinkiin sujuvammat yhteydet kuin Mikkelistä – vaikka olemme samoilla leveysasteilla Tampereen kanssa. Omassa maakunnassa puolestaan Etelä-Savo mielletään usein hajanaiseksi, vaikka se on moniin muihin maakuntiin verrattuna toiminnallisesti ja hallinnollisesti hyvin yhtenäinen. Suhteellisen suuresta pinta-alastaan, vesistöisyydestään ja tasaisesti levittäytyneestä asutuksestaan johtuen Etelä-Savon on vain järjestettävä palvelutkin maakunnan eri osissa tasaisemmin ihmisten saataville.

Etelä-Savo on maakunnan kokoinen kokonaisuus. Se tarjoaa maakunnan asukkaille, yrityksille, järjestöille, oppilaitoksille ja muille toimijoille keskeisimmät aluetason palvelut: valtion aluehallinnon kehittämis-, rahoitus-, neuvonta- ja viranomaispalvelut, kuntien yhteisen edunvalvontaan ja kehittämistehtäviin liittyvät palvelut, erilaisten etuja neuvontajärjestöjen asiantuntemus ja palvelut. Aluehallinnossa maakunnan tuntemus on hyvä, ja kehittämistoimien ja resurssien kohdentamisen osumatarkkuus siten kohdallaan.

Eräät hallinnonalat ja muut toiminnot ovat järjestäytyneet maakuntaa laajempina hallinnollisina tai yhteistyöalueina, joiden suuntautuminen ja aluekokoonpano vaihtelevat. Keskuspaikkana näissä on aika tasapuolisesti milloin Kouvola Kymenlaaksossa, Lappeenranta Etelä-Karjalassa, Mikkelä tai Savonlinna Etelä-Savossa tai Kuopio Pohjois-Savossa. Elinkeinoelämän ja osaamisen yhteistyösuunnat ja verkostot painottuvat selvemmin pääkaupunkiseudulle ja muualle Etelä-Suomeen. Aluepoliittista ohjelmatyötä tehdään mm. Itä-Suomen tilastollisen NUTS II-tason suuralueen puitteissa sekä Kaakkois-Suomen yhteistyönä.

Etelä-Savolla on kiistattomia sijaintiin ja maakunnan fyysisiin ominaispiirteisiin liittyviä etuja, mutta myös syrjäisyyden ja laajalle alueelle levittäytyvän rakenteen aiheuttamia haasteita. Maakunta on ete-

läisintä Järvi-Suomea, vain parin-kolmen tunnin ajallisen etäisyyden päässä pääkaupunkiseudulta ja suhteellisen lähellä Pietaria. Pääkaupunkiseudun yhteydet paranevat käynnissä olevien tie- ja ratainvestointien myötä ja Pietarin ”toiminnallinen etäisyys” parantaa sen maantieteellistä saavutettavuutta tulevana vuosikymmeninä.

Päämäärä

Maakunnassa kehitetään Etelä-Savoon sopiva toimintamalli palvelujen järjestämiseksi sekä alue- ja elinkeinokehityksen ja maankäyttöä ohjaavien toimenpiteiden suuntaamiseksi.

Maakunnan yhteistyötä ja verkostoitumista vahvistetaan kansallisesti ja kansainvälisesti, erityisesti pääkaupunkiseudun ja Kaakkois-Suomen sekä Pietarin suuntaan ja hyödyntämällä yhteistyötä naapurimaakuntien kanssa tietyissä asioissa.

Seudullista toimintatapaa vahvistetaan erityisesti palvelujen tuotannossa sekä elinkeinojen kehittämisessä.

Suhteellisen sijaintiedun hyödyntämiseksi kehitetään maakunnan ulkoisia yhteyksiä ja sisäistä yhteysverkkoa sekä parannetaan maakunnan näkyvyyttä.

Maakunnan elinkeinoelämää ja osaamista vahvistetaan koti- ja kansainvälisillä markkinoilla sekä integroitumalla kansainväliin verkostoihin.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Suomessa on parhaillaan käynnissä tai vireillä useita merkittäviä prosesseja, joilla on suoraan tai välillisesti vaikutusta maakunnan toimintatapojen kehittämiseen, yhteistyömenettelyihin ja verkostoitumiseen, laajimpina esimerkkeinä kunta- ja palvelurakennemuutos ja Kainuun hallintokokeilu. Keskustelua käydään valtion ja kuntien toimintojen, rakenteiden ja muiden resurssien määrään, laatuun, järjestämiseen ja alueelliseen kohdentamiseen liittyvistä kysymyksistä – viime aikoina on ollut otsikoita mm. aluehallintojärjestelyihin, vaalipiirijakoon, korkeakouluverkon laajuuteen tai tie- ja rataverkkoon liittyvistä kaavailuista.

Etelä-Savossa on monissa asioissa tunnistettu omat erityistarpeet ja oltu liikkeellä jo ennen valtakunnallista keskustelunavausta. Esimerkiksi Palveleva Etelä-Savo –hanke oli käynnissä jo ennen valtakunnallista kunta- ja palvelurakenne –hanketta, ja vaalipiiriäön äänikynnys-ongelmaan on esitetty toteuttamiskelpoisena ratkaisuna useamman vaalipiirin kokoista vaalialuetta, liikennehankkeista maakunnassa on selkeä linjaus.

Yhden maakunnan ääni ei kuitenkaan aina kuulu, vaikka viesti olisi hyvä ja perusteltu. Sitä helpommin se ohitetaan, jos viesti on epäselvä tai ristiriitainen. Etelä-Savon strategialinjauksien valmistelussa nousikin vahvasti esiin tarve pohtia maakunnan sisäistä ja ulkoista yhteistyötä tavoitteena parantaa maakunnan mahdollisuuksia edistää tärkeäksi koettuja asioita. Asiasta riippuen toimenpiteet voivat liittyä maakunnan ja sen olojen tunnettuuden lisäämiseen, maakunnan edunvalvontaan kansallisessa tai EU:n päätöksenteossa tai yhteistyömenettelyistä sopimiseen maakunnan sisällä tai strategisesti merkittävien yhteistyöalueiden kanssa.

Painopisteet:

- Kehitetään maakunnallinen toimintamalli palvelujen järjestämiseksi.
- Edistetään maakunnan toimijoiden ja maakunnan verkostoitumista kilpailukykytekiöiden vahvistamiseksi.
- Vahvistetaan seudullista yhteistyötä.
- Parannetaan fyysisiä ja toiminnallisia yhteyksiä pääkaupunkiseudulle ja Pietariin/Venäjälle.
- Tehostetaan maakunnan markkinointia ja positiivista medianäkyvyyttä.

Toimenpiteet

Aktiivinen maakunta vahvistuu – seudullista yhteistyötä ja työnjakoa kehitetään

- Kehitetään maakunnallinen toimintamalli laajempaa asukasohjaa vaativien erityispalvelujen järjestämiseksi.
- Vahvistetaan seudullista yhteistyötä päivittäispalvelujen ja lyhyempää asiointimatkaa edellyttävien erityispalvelujen tarjonnassa sekä elinkeinopolitiikan toteuttamisessa.

- Parannetaan kuntien maankäyttöpoliittisia valmiuksia aluerakenteen kehittämiseen ja toimintojen sijoittumisen ohjaamiseen. Mahdollistavan maakuntakaavan (aluerakenteen kehityksen suuret linjat, maankäytön periaatteet ja tarvittaessa valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävät aluevaraukset) edellytyksenä on, että kuntakaavoitus ohjaa seuduilla/kunnissa pitkäjänteisesti toiminnallisen aluerakenteen toteuttamista ja mahdollistaa näin esim. uusien toimintojen nopean sijoittumisen alueelle.

Edistetään maakunnan strategista verkostoitumista

- Vahvistetaan elinkeinoelämän ja osaamisen yhteyksiä pääkaupunkiseudulle ja Pietariin tavoitteena mm. vahvistaa alueen yritysten ja palvelujen kysyntäpotentiaalia, lisätä tuottavuutta tuotannollisen, osaamiseen ja t&k-toimintaan liittyvän sekä markkinointiyhteistyön kautta ja edistää työvoiman saatavuutta.
- Tiivistetään kehittämiseen ja edunvalvontaan liittyvää yhteistyötä viitostie-Savonrata –käytävän sekä Pohjanmaa-Keski-Suomi-Pietari –käytävän toimijoiden kesken. Lisätään kehittämis- ja markkinointiyhteistyötä Saimaan vesistöalueen toimijoiden kesken.
- Terävöitetään Itä-Suomen (5-6 maakuntaa) yhteistä edunvalvontaa tavoitteena vaikuttaa valtion toimenpiteiden ja budjettirahoituksen kohdentamiseen, Itä-Suomen asemaan vaikuttaviin lainsäädäntöratkaisuihin sekä Itä-Suomen taloudellisen aseman vahvistamiseen mm. erityis- ja kokeilutoimenpiteiden kautta.

Hyödynnetään maakunnan suhteellinen sijaintietu

- Etelä-Savo tarjoaa puhtaan itäsuomalaisen järviluonnon, hyvät palvelut ja viihtyisän ja turvallisen elinympäristön, hyvän fyysisen infrastruktuurin. Osaavaa ja motivoitunutta työvoimaa ja korkeatasoista osaamistakin löytyy. Kaikki tämä parin-kolmen tunnin matkan päässä Helsingistä ja muutaman tunnin päässä Pietarista. Tehostetaan kohdemarkkinointia potentiaalisille yrityksille (uudet, siirtyvät, laajenevat) ja investoijille (yrityssotot, jatkajat) ja parannetaan uusien asukkaiden mahdollisuuksia muuttaa alueelle (asuntopolitiikka, palvelut, työmarkkinoiden toimivuus/puolison työpaikka, maahanmuuttajien palvelut).

- Tehostetaan maakunnan yleistä markkinointia ja lisätään maakunnan ja toimijoiden positiivista medianäkyvyyttä maakunnan houkuttelevuuden parantamiseksi.
- Tuotteistetaan maakunnan luontoon, historiaan ja kulttuurin liittyviä erityispiirteitä sekä maakunnan oloihin liittyvää erikoisosaamista näkyvinä kokonaisuuksina myös aluemarkkinoinnin tarpeisiin – esim. kulttuuritapahtumat, kuntoutus/liikunta/terveet elämäntavat, harvaan asutukseen ja ikääntymiseen liittyvät palvelukonseptit.

Kansainvälisyys osaksi arkea

- Edistetään maakunnan elinkeinoelämän ja osaamisen integroitumista kansainväliseen kilpailu- ja markkinaympäristöön ja kansainväliseen yhteistyöhön erityisesti Pietarin/Venäjän suuntaan mm. Pietarissa sijaitsevan maakunnan business-edustuston palvelujen kautta.

Luodaan ja vahvistetaan kontakteja eteläsavolaisten ja venäläisten toimijoiden välillä erityisesti maakunnan avainklustereilla ja kärkiosamisaloilla.

- Hyödynnetään vuosikymmenen aikana luotua yhteistyöverkostoa skandinavian ja Suomen Keski-Pohjola -alueiden kanssa: kehitetään liiketoimintayhteyksiä sekä koulutus- ja tutkimuslaitosyhteistyötä alueita yhdistävän Pohjolan vihreä vyöhyke –otsikon alla sekä luodaan yhdessä yhteyksiä syvemmälle Pohjois-Venäjälle ja Itämeren alueella.
- Parannetaan maakunnan valmiuksia yhteistyöhön mm. parantamalla kielitaitoa sekä kulttuurin ja toimintatapojen tuntemusta.

Vahvistetaan kansalaisten osallistumista

- Parannetaan kansalaisjärjestöjen ja asukkaiden mahdollisuuksia osallistua maakunnan kehittämiseen eri foorumeilla.

Toimenpiteet

1. IHMISET – HYVINVOINTI – PALVELUT

Väestönkehityksen tasapainottaminen ja palvelujen turvaaminen

Strategiset perustelut maakuntasuunnitelmassa

Etelä-Savon väestö ikääntyy voimakkaasti ja kehitys näyttää jatkuvan samansuuntaisena vielä muutaman seuraavan vuosikymmenen ajan. Suuret ikäluokat tulevat eläkeikään kuluvaan vuosikymmenen lopulla sekä seuraavan vuosikymmenen aikana ja tämän seurauksena työvoima vaihtuu ennen kokemattomassa määrin. Ikääntymiskehitys kasvattaa kuolleisuutta. Toisaalta syntyvyys on maakunnassa vähäistä ja nuorten poismuutto voimakasta. Muuttovoittoa maakunta saa pääasiassa eläkeikäisistä, mutta myös asuinympäristöä arvostavista lapsiperheistä ja lomaaikoina lisäksi vapaa-ajan asukkaista. Tilastokeskus ennakoii maakunnan väestön vähentyvän nykyisestä 160 000:sta vuoteen 2025 mennessä 146 000:een. Työikäisen väestön ennakoidaan vähenevän 103 000:sta vuoteen 2025 mennessä 77 600:aan.

Tuottavuuden lisääntymisestä huolimatta väestön väheneminen hidastaa tuotannon kasvua ja voi muodostua kasvun esteeksi. Elinkeinotoiminnassa työvoimapula uhkaa muodostua tuotantotoiminnan pullonkaulaksi, mikä pahimmillaan ohjaa yritysten sijaintipäätöksiä maakunnan ulkopuolelle. Väestön väheneminen ja ikärakenteen vinoutuminen vanhempiin ikäluokkiin heikentää huoltosuhdetta ja vähentää maakunnan dynaamisuutta.

Työvoiman tarjontaa voidaan parantaa kohottamalla maakunnan nykyisen työikäisen väestön työhönsallistuvuutta sekä edistämällä erityisesti työikäisen väestön muuttoa maakuntaan. Työikäisiä tulee saada pysymään nykyistä paremmin maakunnassa ja muuttoa maakuntaan – sekä Suomesta että ulkomailta – tulee lisätä. Nuorten ja opiskelijoiden maakuntaan sitoutumisella vahvistetaan osaavan työvoiman saatavuutta ja maakunnan elinvoimaa. Työpaikkojen lisääntyminen on tällaisen kehityksen paras tae, mutta alueen vetovoimaa voidaan kasvattaa markkinoimalla myös maakunnan muita vetovoimatekijöitä kuten viihtyisää ja turvallista

elinympäristöä, harrastusmahdollisuuksia ja kulttuuria. Houkuttelevuutta parannetaan myös hyvällä ja riittävällä palvelutarjonnalla.

Vanhempiin ikäluokkiin kuuluvien määrän lisääntymisessä on myös myönteiset puolensa, erityisesti eläkeläisten kulutuskysynnän synnyttämät työpai-
kat ja eläkeläisten työpanos.

Kasvatavat kustannukset, taloudellisten voimavarojen rajallisuus ja väestön ikääntymisen aiheuttama palvelujen kysynnän kasvu on haaste palvelutuotannolle. Väestönkehitys ennakoii maakuntaan entistä tiukempia aikoja ikääntyneimpien määrän kasvaessa voimakkaasti ja työvoiman samanaikaisesti vähentyessä voimakkaasti. Etelä-Savossa on tarve julkisen palvelurakenteen ja markkinaehtoisen palvelutuotannon vahvaan yhteistoimintaan. Palvelurakenteen monipuolistaminen avaa mahdollisuuksia uuteen hyvinvointipalvelujen tuottamiseen perustuvaan yritystoimintaan.

Julkisen palvelurakenteen paineissa tärkeäksi nousevat ne palvelut, jotka edesauttavat kansalaisia ottamaan vastuun omasta hyvinvoinnistaan. Tällöin työterveyspalvelut, harrastusliikunta ja -kuntoilu sekä monimuotoiset kulttuuripalvelut ovat kehittämis- ja palvelurakennehankkeissa mukana. Nämä palvelut tuotetaan merkittävältä osin markkinaehtoisesti yritysten ja järjestöjen toimesta.

Maakuntasuunnitelman päämäärä

Maakunnassa on tulevaisuudessa riittävästi osaavaa työvoimaa elinkeinoelämän tarpeisiin. Väestön ikärakenne tasapainottuu ja huoltosuhde säilyy nykyisellä tasolla.

Julkisten hyvinvointipalvelujen saatavuus ja laatu turvataan maakunnan asukkaille. Palvelujen järjestämistä vastuuun ja niiden tuotannon eriyttämisellä haetaan palvelujen tuotantorakenteisiin monipuolisuutta ja tehokkuutta.

Maakuntaohjelman tavoitteet ja toimenpiteet 2007–2010

Väestön pysyvyys ja työvoiman saatavuuden turvaaminen ovat maakunnan menestyksen avaintekijöitä, joilla luodaan edellytyksiä niin yritysten kuin julkisen sektorin kilpailukyvyille ja toimivuudelle. Ohjelmakaudella tarvitaan toimenpiteitä, joilla lisätään väestön työhönosallistumista ja Suomesta tapahtuvaa tulomuuttoa maakuntaan.

Merkittävä vaikutus muuttohalukkuuteen on maakunnan palveluilla. Tällöin julkisten palvelujen, kuten koulutuksen ja terveydenhuollon palvelujen toimivuudella on keskeinen merkitys. Kasvavassa määrin Etelä-Savoa profiloidaan viihtyisänä, korkeatasoisten kulttuuri-, liikunta- ja muiden vapaa-ajan palvelujen alueena. Erityishuomio kiinnitetään terveiden elämäntapojen vaalimiseen. Tässä tarkoituksessa tuetaan sellaisten palveluiden kehittämistä, joilla vahvistetaan kansalaisten vastuunottoa omasta hyvinvoinnistaan.

Toimintalinjan painopisteet:

- Väestön työhönosallistuvuuden lisääminen
- Maakuntaan tulomuuton edistäminen
- Etelä-Savon julkisen palvelurakenteen kehittäminen monipuoliseksi ja tehokkaaksi
- Maakunnan vetovoiman parantaminen

1.1 Työvoiman saatavuuden turvaaminen

Maakunnan työvoiman väheneminen sekä suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymisen että työikäisen väestön poismuuton seurauksena aikaansaa työvoiman niukkuutta, joka voi joillakin aloilla ilmeitä tuotantotoimintaa häiritsevinä pullonkauloina. Työvoiman saatavuusongelmia lievennetään toimenpiteillä, joilla alennetaan poismuuton tappiolisuutta ja käännetään kehityssuunta aikaa myöten muuttovoitoksi. Tämän lisäksi toteutetaan toimenpiteitä, joilla nostetaan työvoiman työhönosallistuvuutta.

Toimenpiteet:

Lisätään väestön työhönosallistuvuutta

- Luodaan väylä koulutustason nostoon siten, että kaikilla työvoimaan kuuluvilla on vähintäänkin toisen asteen ammatillinen tutkinto. Ikääntyvien ja ilman ammatillista koulutusta olevien olevien henkilöiden työuran jatkamista painotetaan aikuiskoulutuksessa.
- Huolehditaan siitä, että koko ikäluokka voi peruskoulun jälkeen suorittaa toisen asteen ammatillisen tutkinnon tai korkeakoulututkinnon mahdollisuuksien mukaan omassa maakunnassa.
- Panostetaan työttömänä olevien henkilöiden työmarkkina- ja valmiuksien kehittämiseen. Aktivointitoimenpitein, työelämävalmiuksia ja osaamista kehittämällä luodaan välityömarkkinoita, joiden kautta avautuu mahdollisuuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille.
- Lisätään työmarkkinoiden vetovoimaisuutta: kehittämällä seniorityöntekijöille ikäraatälöityjä työnteon muotoja, jotka motivoivat ikääntyviä työntekijöitä sekä väliaikaisesti työelämän ulkopuolella olevia jaksamaan työelämässä vanhemmallakin iällä; edistämällä naispuolisten työntekijöiden työllistymistä; tukemalla erityisryhmien työllistymistä sekä nuorten (ml. kouluttamattomat nuoret) työelämään sijoittumista. Toimijoina ovat työyhteisöt sekä työelämän kehittämisorganisaatiot kuten työterveyspalvelut.
- Kehitetään työyhteisöjä ottamaan huomioon työttömien ja erityisryhmien erityistarpeita niin, että näiden ryhmien mahdollisuudet kiinnittyä työelämään helpottuvat. Toimijoina ovat mm. työvoimaviranomaiset.

Edistetään työvoiman pysymistä maakunnassa

- Pidetään huolta maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksistä ja kilpailukyvyistä, mikä tukee työpaikkojen säilymistä ja luo edellytyksiä uusien työpaikkojen synnylle.
- Edistetään työssä olevan työvoiman pysymistä mm. työelämän kehittämisen ja koulutuksen keinoin.
- Maakunnassa asuvia nuoria sitoutetaan rekrytointi- ja harjoittelujärjestelmien kautta.

Lisätään tulomuuttoa maakuntaan Suomesta

- Luodaan edellytyksiä erityisesti työikäisen väestön muutolle maakuntaan uusia työpaikkoja synnyttämällä. Huolehditaan siitä, että työpaikkojen lisäksi muuttoon muut edellytykset,

kuten asuntopolitiikka, palvelut ja kaavoitus ovat muihin alueisiin nähden kilpailukyisiä.

- Hyödynnetään tehokkaasti sähköisen ym. tiedonvälityksen keinoja aluemarkkinoinnissa: markkinoidaan Etelä-Savo säännöllisesti pääkaupunkiseudulla kohderyhmänä erityisesti Etelä-Savosta kotoisin olevat ja täällä opiskelevat. Päävastuu yleisen aluemarkkinoinnin osalta kunnilla ja maakuntaliitolla.

Edistetään aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa ja muuttajien työhönsijoittumista

- Parannetaan maahanmuuttajien koulutuksellista asemaa, valmistelemaa opetusta ja opettajien valmennusta. Vahvistetaan maahanmuuttajien ja näiden opettajien sekä suomalaisen että eurooppalaisen kulttuurin tuntemusta.
- Edistetään Etelä-Savon maahanmuuttostrategian toteuttamista mm. yhteisessä Itä-Suomen aktiivisen maahanmuuttopolitiikan pilottialuehankkeessa.
- Tehdään Etelä-Savossa jo olevien maahanmuuttajien ammatillisista muunto- ja täydennyskoulutustarpeista maakunnallinen selvitys, jonka perusteella järjestetään täydennyskoulutusta. Yksilötasolla kehitetään osaamiskartoituksia (maahanmuuttostrategian toimenpide-esitys). Vastuuviranomainen on TE-keskuksen työvoimaosasto.
- Etsitään viranomaisten ja elinkeinoelämän yhteistyöllä toimenpiteitä ja menettelytapoja, joilla edistetään maahanmuuttajien työllistymistä (maahanmuuttostrategian toimenpide-esitys). Vastuutahoina ovat elinkeinoelämän järjestöt, työmarkkinajärjestöt ja työvoima- ja elinkeinoviranomaiset.
- Kehitetään toimintaohjelma monikulttuuristamiseen ja asennekasvatukseen (maahanmuuttostrategian toimenpide-esitys). Suvaitsevaisuuden lisääminen maakunnassa erilaisia ihmisiä kohtaan lisää myös maakunnan viihtyisyyttä ja vetovoimaisuutta.
- Hyödynnetään maahanmuuttajien koulutus- ja työkokemustaustaa.

Hyödynnetään kolmanteen ikään kuuluvan väestön tarjoamia mahdollisuuksia sekä heidän työpanoksensa että kulutuskysyntänsä kautta

- Luodaan toimintatapoja, joilla kannustetaan kolmanteen ikään kuuluvia osallistumaan vapaaehtois- ja järjestötoimintaan, omais- ym. hoitoon ja varsinaiseen palkkatyöhönkin.
- Tuetaan hyvinvointiyrityksiä kehittämällä

räätälöityjä hyvinvointipalveluja kolmanteen ikään kuuluville heidän tarpeidensa pohjalta.

- Edistetään työelämästä poistuneen, mutta muutoin aktiivisen väestön muuttoa maakuntaan.

1.2 Elinympäristön viihtyisyyden parantaminen

Elinympäristön viihtyisyys on maakunnan vetovoimatekijä. Ainutlaatuinen järviluonto, turvallinen ja luonnonläheinen asuinympäristö sekä luontoon tukeutuvat harrastusmahdollisuudet tekevät Etelä-Savosta varteenotettavan vaihtoehdon potentiaalisille muuttajille.

Hyvää asuinympäristöä on kuitenkin ylläpidettävä ja kehitettävä. Toimivat asuntopalvelut (liikenne, kauppa, koulutus, sosiaali- ja terveydenhuolto, kulttuuri- ja vapaa-aika) palvelevat nykyistä väestöä ja vapaa-ajan asukkaita ja mahdollistavat uusien asukkaiden sijoittumisen alueelle. Harvaan mutta kauttaaltaan asutussa Etelä-Savossa palvelujen järjestäminen on erityisen haasteellista. Näitä asioita käsitellään toimintalinjan luvussa 1.3.

Toimivat asuntopalvelut ja palvelurakenne edellyttävät, että kuntakaavoituksella pystytään nopeasti vastaamaan kysyntätarpeisiin.

Asumisen laatua ja asukkaiden viihtyvyyttä tuetaan kehittämällä myös arkielämän välttämättömiä perusrakenteita kuten hyvälaatuisen talousveden saannin mahdollistavaa vesihuoltoa.

Toimenpiteet:

- Parannetaan elinympäristön laatua, yhdyskuntien toimivuutta, viihtyisyyttä ja harrastusmahdollisuuksia väestön, erityisesti työvoiman, houkuttelemiseksi maakuntaan ja pysyttämiseksi maakunnassa.
- Turvataan maankäyttöpölypolitiikalla laadukas ja riittävä tonttitarjonta.

1.3 Palvelujen saatavuuden ja laadun turvaaminen

Elämänlaatuun kuuluvat eri elämänvaiheissa määrällään ja laadultaan riittävät palvelut. Etelä-Savossa haetaan julkisille hyvinvointipalveluille (sosiaali-, terveys-, perusopetus- sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut) tehokkaat järjestämis- ja tuottamistavat.

Keskeisenä kehittämisen kohteena ovat palvelut, joiden kautta maakunta profiloituu viihtyisänä, korkeatasoisten kulttuuri-, liikunta- ja muiden vapaa-ajan palvelujen alueena. Erityishuomio kiinnitetään terveiden elämäntapojen vaalimiseen. Tässä tarkoituksessa tuetaan sellaisten palveluiden kehittämistä, joilla vahvistetaan kansalaisten vastuunottoa omasta hyvinvoinnistaan.

Harvaan mutta kauttaaltaan asutussa Etelä-Savossa vapaa-ajanasukkaat ja matkailijat synnyttävät merkittävän osan palvelukysynnästä. Maakunnassa on tarve kehittää haja-asutusalueiden ja pienten taajamien tarpeisiin räätälöityjä palvelujärjestelmiä.

Toimenpiteet:

- Kunnat kehittävät Etelä-Savon kunta- ja palvelurakennetta monipuoliseksi ja tehokkaaksi.
- Yritykset lisäävät ja edistävät yhteistoiminnassa kuntien kanssa hyvinvointiyrittäjyyttä palvelurakenteen monipuolistamiseksi.
- Julkinen ja yksityinen palvelutuotanto kannustaa maakunnan asukkaita terveisiin elämäntapoihin.
- Kunnat edistävät julkisen palvelurakenteen varaan rakentuvaa yritystoimintaa (private public).
- Palveluyritykset, julkiset palvelujen tuottajat ja järjestöt lisäävät maakunnan vetovoimaa asuinalueena monipuolisilla julkisilla ja kaupallisilla kulttuuri-, liikunta- ja vapaa-ajanpalveluilla.
- Maakunnan tasaisen asutusrakenteen huomioiden haetaan kustannustehokkaita uusia julkisten palvelujen tuottamistapoja, jotka turvaisivat maakunnan asukkaille tyydyttävän peruspalvelujen, erityisesti terveys- ja sosiaalipalvelujen tarjonnan.

2. OSAAMINEN – INNOVAATIOT – TEKNOLOGIA

Väestön osaamistason kohottaminen sekä koulutus-, tutkimus- ja innovaatiotoiminnan vahvistaminen

Strategiset perustelut maakuntasuunnitelmassa

Kärkiosaamisen keskittyminen ja osaamispanostusten kasvun painottuminen yliopistopaikkakunnille luo haasteita Etelä-Savon pyrkimyksille parantaa asemaansa kansallisessa osaamis- ja innovaatioverkossa. Maakunnan menestyminen rakentuu jatkossa yhä enemmän kykyyn synnyttää, siirtää ja kaupallistaa uutta, innovatiivista osaamista. Maakunnan osaaminen valikoiduilla kärkialoilla on kansallisesti ja kansainvälisestikin korkeatasoista, mutta kärki on kapea ja teknologian siirtomekanismit vasta kehittymässä. Mikkelin ammattikorkeakoulun ja Mikkelin yliopistokeskuksen teknologia- ja liiketoimintaosaamisen, Joensuun yliopiston Savonlinnan kampuksen sekä Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteyteen synnytettyt osaamiskeskittymät muodostavat kasvualustan osaamisintensiivisten t&k -toimintojen vahvistamiselle.

Koulutusmarkkinoiden kilpailun kiristyminen tuo paineita sekä yleissivistävän, ammatillisen että korkeakoulutuksen järjestämisessä Etelä-Savon kaltaisissa maakunnissa, joissa omasta maakunnasta tuleva kysyntä alenee ja samanaikaisesti koulutuksen rahoituspohja kapenee. Etelä-Savon haasteena tulee olemaan riittävien koulutusmahdollisuuksien sekä osaamisrakenteiden turvaaminen ja maakunnan tarpeiden mukainen kehittäminen tilanteessa, jossa korkeakouluopetusta ei enää määrällisesti laajenneta.

Väestön ikääntyminen asettaa työssä olevan väestön koulutukselle erityisvaatimuksia Etelä-Savossa, jossa asuu Suomen ikääntynein väki ja jossa yritysten mahdollisuudet investoida työvoiman osaamistason ovat keskimääräistä heikommat.

Maakuntasuunnitelman päämäärä

Turvataan riittävät koulutusmahdollisuudet sekä osaamisen ja tutkimuksen perusrakenteet: rahoituspohjaa vahvistetaan toimintaympäristön muutosta huomioiden. Aukkaiden osaamistaso on kilpailukykyinen ja maakunnassa on kattavat yleis-

sivistävän koulutuksen palvelut, maakunnan elinkeinorakenteen kehittymistä palveleva ammatillisen koulutuksen tarjonta sekä valituille aloille erikoistunut kilpailukykyinen korkeakoulutustarjonta. Vahva maakunnallinen ja seudullinen innovaatiorakenne ja -osaaminen palvelee tehokkaasti maakunnan elinkeinoelämää, ja osaaminen ja elinkeinoelämä ovat tehokkaasti verkostoituneet maakunnan sisällä, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Kehittämistoimenpiteet ja -resurssit suunnataan valituille avainklustereille: metsät ja puu, metalli, matkailu, elintarviketalous, informaatio- ja kommunikaatioteknologia, kulttuuri ja hyvinvointi. Kohteena ovat erityisesti maakunnan valitut kärkiosaamisalat: osaamiskeskustoimintoihin liittyvät materiaalitekniikka (komposiitit ja pinnoitteet), prosessiteollisuuden elinkaariosaaminen, matkailu sekä maakunnan omalla panostuksella käynnistyneet teknologiakärjet, erityisesti rautatieteiden ja ympäristöteknologia. Toimenpiteitä suunnataan myös tukiosaamisaloille: yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen, informaatio- ja mediateknologia sekä kansainvälisyys.

Maakuntaohjelman tavoitteet ja toimenpiteet 2007–2010

Osaaminen on yhä näkyvämmän keskeinen kansallinen ja alueellinen kilpailukykytekijä. Etelä-Savossa tullaan ohjelmakauden aikana huolehtimaan siitä, että maakunnan osaamisrakenteet tukevat maakunnan elinkeinoelämän ja julkisen sektorin kilpailukykyyn edistämisen tarpeita. Maakunnan käytettävissä olevia kehittämispanoksia suunnataan niille osaluueille, joiden ylläpito ja/tai vahvistaminen yhdessä nähdään tärkeimmäksi ja ajankohtaisimmaksi.

Toimintalinjan painopisteet:

- Monipuolinen toisen asteen koulutustarjonta ja hyvä koulutuspalveluiden saavutettavuus
- Maakunnan ammattikorkeakoulujen kilpailukyvyyn vahvistaminen ja yliopistokoulutuksen perustan turvaaminen ja monipuolistaminen
- T&K-toiminnan vahvistaminen ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen voimavaroja kokoamalla
- Toimivan ja tehokkaan maakunnallisen innovaatioympäristön kokoaminen ja vahvistaminen
- Uusien teknologioiden käyttöönoton edistäminen

2.1 Väestön osaamistason nostaminen ja koulutusrakenteiden vahvistaminen

Etelä-Savon maakunnan koulutustaso on heikompi kuin koko maassa keskimäärin. Huolimatta viime vuosien myönteisestä kehityksestä ei Etelä-Savon suhteellinen asema ole kuitenkaan ratkaisevasti parantunut. Maakunnassa on vahva toisen asteen koulutuksen verkosto, joka näkyy myös suurena toisen asteen ammatillisen koulutuksen suorittaneiden osuutena työvoimasta. Korkeakoulutuksen perustana ovat maakunnassa toimivat kaksi ammattikorkeakoulua ja useiden yliopistojen yksiköt, joissa vuosittain aloittaa yhteensä n. 1200 uutta opiskelijaa (amk n. 900 ja yliopistot n. 300). Kokonaisuudessaan maakunnan koulutusrakenteet luovat edellytykset monipuoliselle ja niin maakunnan työvoimatarpeita kuin nuortenkin tarpeita huomioivalle koulutuksen kehittämiseksi. Ikäluokkien pienentyminen ja kiristyvä kilpailu osaavasta työvoimasta asettavat erityisiä haasteita koulutuksen rakenteille. Monipuoliset ja nykyaikaiset osaamisympäristöt, joissa koulutus ja t&k-toiminta on oikealla tavalla yhdistetty, ovat tulevaisuuden kilpailukyvyyn perustana niin opiskelijoiden kuin huippuosajien saamiseksi maakunnan omiin oppilaitoksiin ja tutkimusyksiköihin.

Etelä-Savon näkökulmasta on keskeistä, että maakunnassa on kattava ja monipuolinen toisen asteen koulutuspalvelujen tarjonta sekä sellaista korkeasteen koulutusta ja siihen liittyvää tutkimusta, jonka tuloksia alueen elinkeinoelämä ja julkinen

sektori voivat tehokkaasti ja omaa kilpailukykyään vahvistavasti hyödyntää. Tätä tukevia rakenteita tulee kehittää ja vahvistaa. Etelä-Savon nykyisessä osaamisrakenteessa tämä merkitsee ammattikorkeakoulujen aseman edelleen vahvistamista ja yliopistotasaisen t&k-toiminnan kytkemistä entistä tiiviimmin maakunnan tarpeita huomioivaan koulutusorganisaatioiden yhteiseen innovaatio- ja teknologiainfrastruktuuriin. Toisaalta on tärkeää huolehtia erityisesti niistä yliopistotasaisen koulutuksen ja tutkimuksen rakenteista, jotka turvaavat täällä jo nyt olevan merkittävästi valtakunnallisia ja kansainvälisiäkin tarpeita palvelevan koulutuksen ja tutkimuksen olemassaolon.

Koulutuksen valinnanmahdollisuuksien vahvistaminen

Etelä-Savon koulutustarjonta toisella asteella on nyt monipuolinen ja palvelut hyvin saavutettavissa. Tulevaisuudessa kilpailukyvyyn säilyttäminen edellyttää voimien kokoamista ja yhteistyön vahvistamista sekä uusien toimintamallien luomista. Koko ikäluokkaa tulee tarkastella yhtenä kokonaisuutena ja luoda em. periaatteen mukaisesti niin lukiokoulutukselle kuin ammatillisellekin koulutukselle hyvät toimintaedellytykset.

Korkeakoulutus on rakenteellisten muutosten edessä. Kehitys näkyy niin yliopistojen kuin ammattikorkeakoulujenkin toiminnan tehostamisena, vahvojen yksikköjen edelleen vahvistumisena, osaamisen keskittämisyhtymämuotoisiksi sekä syntyvänsä ja monipuolistuvana yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyönä. Etelä-Savolle selviytyminen tässä kilpailussa edellyttää valintojen tekemistä ja osaamispuheen jatkuva vahvistamista. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot täydentävät toisiaan. Tavoitteena on uusien pysyvien korkeakoulututkintojen luominen, jolloin pääpaino on ammattikorkeakoulujen jatkotutkinnoissa ja pysyväisluonteisissa maisteriohjelmassa/-opinnoissa. Maakunnan rahoitusvastuulle tulevien koulutusohjelmien tarvetta arvioidaan niiden merkityksellä korkeakoulurakenteiden säilymisen/vahvistamisen, työvoimatarpeiden ja koulutuksen monipuolisuuden näkökulmista.

Työelämän tarpeiden ennakoitiin, koulutuksen määrälliseen mitoittamiseen ja sisältöihin sekä kilpailukykyisiin oppimisympäristöihin kiinnitetään erityistä huomiota kaikilla koulutuksen asteilla.

Toimenpiteet:

Ylläpidetään ja kehitetään toisen asteen koulutuksen tarjontaa ja valinnanmahdollisuuksia

- Turvataan koko ikäluokalle koulutuksen hyvä saavutettavuus.
- Huolehditaan koulutusjatkumosta kaikkien nuorten kohdalla tavoitteena minimoida koulutusjärjestelmien ja työelämän ulkopuolelle jäävien nuorten määrä.
- Kehitetään toisen asteen koulutusta kokonaisuutena (lukio- ja ammatillinen koulutus), luodaan Etelä-Savoon maakunnallinen toimintamalli koulutuksen järjestämiseksi.
- Luodaan avoimia koulutusväyliä, uudistetaan oppimista ja kehitetään opettajuutta siten, että koulutus palvelee parammin sekä työelämän että nuorten tarpeita.

Vahvistetaan ammattikorkeakoulu- ja yliopistotoimintoja

- Tuetaan maakunnan ammattikorkeakoulujen kilpailukykyä maakunnallisina/kansallisina koulutuksen tuottajina ja alueellisen innovaatiotoiminnan perustana huolehtimalla monipuolisesta ja laadukkaasta koulutustarjonnasta (ml. jatkotutkinnot), nykyaikaisista ja vetovoimaisista oppimisympäristöistä ja kansainvälisestä verkottumisesta lähialueilla (Venäjä).
- Tuetaan yliopistoyksiköiden toimintaedellytyksiä tutkimukseen johtavan koulutuksen tuottajina. Joensuun yliopiston Savonlinnan kampusta kehitetään edelleen opettamisen, kääntämisen ja tulkkauksen sekä matkailun osaamiskeskittymänä. Haetaan vaihtoehtoja Joensuun yliopiston kaavailemien Savonlinnan yliopistotoimintojen supistusten tilalle. Tuetaan Mikkelin yliopistokeskusta liiketoiminnan ja maaseudun kehittämisen osaamiskeskittymänä. Vahvistetaan yliopistoyksiköiden kansainvälistä verkottumista erityisesti lähialueille (Venäjä). Arvioidaan erillisten koulutusohjelmien (mm. maisteriohjelmat) tarve.
- Kootaan ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen voimavaroja ja edistetään niiden yhteistyötä kilpailukykyisten ja vetovoimaisten osaamis- ja tutkimusympäristöjen luomiseksi.

Työikäisen väestön osaamistason nostaminen ja elinikäisen oppimisen edistäminen

Alueen elinkeinorakenteen ja väestön ikärakenteen muutokset sekä työelämän yhä kasvavat vaatimukset edellyttävät koulutuksen rakenteiden jatkuvaa ke-

hittämistä. Nuorisoasteen koulutuksesta painopiste siirtyy aikuiskoulutuksen suuntaan. Aikuisväestön ammatillista osaamista on uudistettava ja työssä jaksamista edistettävä. Edelleen on nopeasti kyettävä reagoimaan työelämän nopeasti muuttuviin tarpeisiin. Aikuiskoulutuksen merkityksen lisääntyminen näkyy kaikilla koulutuksen asteilla. Harvaan asuttuna maakuntana Etelä-Savo tarvitsee monipuolisen ja kattavan aikuiskoulutusjärjestelmän, jolla voidaan turvata tasa-arvoiset oppimismahdollisuudet kaikilla koulutusasteilla asuinpaikasta riippumatta. Etelä-Savolla on koulutusrakenteidensa puolesta hyvät edellytykset monipuolisen ja laadukkaan aikuiskoulutuksen kehittämiseen ja vahvistamiseen.

Toimenpiteet:

- Asetetaan työelämän kehittämistavoitteet koulutustarpeiden mitoituksen pohjaksi. Tunnistetaan työelämän muutokset ja reagoidaan muutostarpeisiin.
- Kehitetään työssäoppimista harjoittelukäytäntöjen kautta, opettajien työelämäntuntemusta parantamalla ja tuomalla työelämän osaamista kouluihin.
- Hyödynnetään uusia oppimisen sovelluksia ml. verkko-oppiminen, tieto- ja viestintätekniikan käyttö.
- Tuetaan Mikkelin yliopistokeskuksen kehittämistä akateemisen aikuiskoulutuksen kärkiyksiköksi.

2.2 Innovaatioympäristöjen ja kilpailukyyn vahvistaminen

Etelä-Savossa on usean ohjelmavuoden ajan panostettu maakunnan yritysten kilpailukykyä tukevan t&k-toiminnan ja innovaatioympäristön rakentamiseen. Yritykset ovat keskeisesti rakentaneet tätä innovaatioympäristöä, ja sitä on osaltaan tukenut maakunnallinen ammattikorkeakoulu, jonka yhteyteen on tuotu huipputasoinen yliopistollista osaamista. Tämän avauksen kautta on maakuntaan synnytetty yhteistyössä alueellisten toimijoiden, yritysten ja koulutusorganisaatioiden kanssa monipuolinen innovaatioympäristö, joka tukee maakunnan ja sen seutujen kärkiosaamisalojen vahvistumista ja uusien innovaatioiden syntymistä ja kaupallistamista. Tulevaisuuden haasteena on kehittää em. ympäristöjä niin, että ne kykenevät edistämään erityisesti maakunnan kansainvälisillä markkinoilla toimivien yritysten kilpailukykyä ja houkuttelemaan tänne kansallisia ja kansainvälisiä korkean tason osaajia

ja yrityksiä. Tämä merkitsee toisaalta valintojen tekemistä siitä kuinka moneen kärkialaan voidaan panostaa ja toisaalta kykyä nähdä uusien mahdollisten kärkialojen syntyminen mahdollisuudet. Maakunnassa jatketaan työtä innovaatioympäristön jatkuvaksi vahvistamiseksi ja uusien teknologioiden hyödyntämiseksi yritys- ja palvelutoiminnan kilpailukyvyyn turvaamiseksi tulevaisuudessa. Osaamisen rakentamisen perustana ovat maakunnassa toimivat ammattikorkeakoulut ja yliopistoyksiköt. Rakennetta täydennetään tarvittaessa maakunnasta puuttuvalla erityisesti yliopistotasoisella t&k-osaamisella. Osaamiskeskukset ovat osa tätä maakunnallista rakennetta.

Innovaatioiden kaupallistamisen mahdollistava ympäristö ja innovaatioiden kaupallistaminen

Maakunnan innovaatorakenteita kehitetään niin, että se entistä tehokkaammin luo ketjun tutkimustoiminnan, tuotekehityksen, innovaatioiden synnyttämisen ja niiden kaupallistamisen välille. Tätä varten luodaan yhteinen toimintamalli, jossa yritykset, alueelliset toimijat sekä ammattikorkeakoulut ja yliopistot yhteistyössä ja oikealla työn ja resurssien jaolla edistävät uusien innovaatioiden syntyä.

Toimenpiteet:

- Rakennetaan maakunnallinen innovaatio- ja teknologiakeskus, joka toimii seudullisten osaamiskeskusten/-keskittymien yhteistyöympäristönä ja yhteisenä palvelurakenteena. Se palvelee maakunnan yrityksiä ja t&k-organisaatioita sekä näiden muodostamia osaamiskeskittymiä ja verkostoja erityisesti innovaatioiden kaupallistamisessa. Se myös auttaa seudullisia osaamiskeskustoja/-keskittymiä verkostoitumaan kansallisesti ja kansainvälisesti merkittäviin alojen osaamiskeskustoja.
- Vahvistetaan teknologiaosaamiseen ja tuotantoon liittyviä tukiosaamisalojen, erityisesti yrittäjyys- ja liiketoimintaosaamisen sekä informaatio- ja mediatekniikan osaamisen, sisältöä sekä siirtymistä ja käyttöön ottoa yrityksissä.

Maakunnan kärkiosaamisalojen kehittäminen

Maakunnan kärkiosaamisaloina vahvistetaan materiaalteknikan (komposiitit ja pinnoitteet), prosessiteollisuuden elinkaariosaamisen, rautatieteknologian ja ympäristöteknologian sekä matkailun osaamista. Varaudutaan myös uusiin osaamisaloihin/

kärkiosaamisalojen päivittämiseen. Kehitetään eri osaamisaloja palvelevina tukiosaamisaloina yrittäjyys- ja liiketoimintaosaamista, informaatio- ja mediateknologiaosaamista ja kansainvälisyyteen liittyvää osaamista. Varaudutaan mahdollisina tulevaisuuden kärkialoina kehittämään energiatekniikkaa (bioenergia) ja digitointi- ja arkistointiosaamista.

Suhteellisen pienten yritysten erikoisosaaminen ei aina mahdollista oman tutkimus- ja tuotekehitystoiminnan harjoittamista. Siksi on tärkeää, että kärkiyritykset verkostoituvat keskenään ja t&k-palveluja tarjoavien yksiköiden kanssa.

Toimenpiteet:

- Tuetaan t&k-toiminnan, yritystoiminnan ja koulutuksen muodostamien toimivien, toisiaan hyödyntävien ja hyödyttävien kokonaisuuksien syntymistä maakunnan kärkiosaamisaloille ja tukiosaamisaloille.
- Tuetaan veturiyritysten ympärille syntyviä yritysryppäitä ja –verkostoja sekä palveluliiketoiminnan syntymistä maakunnan kärkiosaamisaloilla.

Korkeakoulujen ja osaamispohjaisten kasvuyritysten yhteistyön sekä pk-yritysverkkojen lisääminen erityisesti maakunnan avainklustereilla

Keskeisenä tekijänä maakunnan korkeakoulutoimintojen vahvistumisessa on ollut tutkimuksen ja kehitystyön rakenteiden synnyttäminen ja t&k-toimintojen merkittävä kasvu. Tämän perustana on ollut maakunnan oma ammattikorkeakoulu, jonka ympärille koottiin monialainen tutkimuskeskus ja joka on ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen osaamisen kokoamisen ja tiiviin yhteistyön kautta rakentunut muutamalla valitulla toimialalla ympäristöönsä palvelevaksi korkeatasoiseksi osajaksi. Tämä toiminta vakiinnutetaan ja kehitetään toimintakonsepti, joka turvaa eri tahojen osaamisen tehokkaan hyödyntämisen ja luo kokonaisuuden, joka toimii vetovoimaisena, osaamista markkinoivana ja kuvaavana toimintaympäristönä.

Toimenpiteet:

- Vakiinnutetaan Yti-tutkimuskeskuksen toimintakonseptin pohjalta maakunnan kärkialoja palveleva tutkimuslaitos/-yksikkö. Tutkimusyksikkö toimii maakunnallisesti organisoituneena, seutukunnille jalkautuneena, ja sillä on vahva kytkentä maakunnallisen ammattikor-

- keakoulun toimintaan ja sen yhteyteen eri seutukunnille sijoittuneiden yliopistotoimintojen kanssa: pääsääntöisesti soveltavaa teknologista ja luonnontieteellistä tutkimusta koskevat yliopistohankkeet pyritään organisoimaan ja rahoittamaan maakunnallisen ammattikorkeakoulun kanssa tehtävillä yhteistyösopimuksilla.
- Luodaan tutkimusyksikölle toimintamallit, joilla yritykset saadaan paremmin kytkettyä T&K-toimintaan jo hankkeiden tarpeen arvioinnista ja suunnittelusta alkaen (yritysten henkilöstöä mukaan tutkimusryhmiin, T&K-yksikön henkilöstö jalkautuu yrityksiin, riippumaton tutkimusaktivaattori kartoittaa yritysten tarpeita, jne).
 - Vahvistetaan maakunnan kärkiosaamisen pohjalta syntyneitä osaamiskeskuskeskittymiä ja tuetaan niiden verkostoitumista kansalliseen ja kansainväliseen alansa huippuosaamiseen.
 - Luodaan toimintamalli liiketoimintaosaamisen viemiseksi kasvuyrityksiin - räätälöidyt mallit veturiyrityksille ja niitä ympäröiville yritysryppäille (toimintakonsepti, ohjelmistot, laitteet/verkot, koulutus).

Kansainvälisen ja kansallisen verkottumisen edistäminen

Maakunnan kärkiosaamisalat ja tukiosaamisalat edustavat korkeatasoista kansallista, jopa kansainvälistä osaamista, joka kuitenkin usein on hyvin kapea-alaista ja/tai volyymiltaan vähäistä. Kehityksen edellyttämää kriittistä massaa ei aina löydy omasta maakunnasta, ja kytkeytyminen valtakunnallisiin ja kansainvälisiin osaamisverkostoihin onkin välttämätöntä jo oman osaamisen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Toimenpiteet:

- Vahvistetaan maakunnan yritysten, koulutus- ja tutkimus- ja t&ck-verkoston ja toimijoiden sekä väestön kansainvälistymisen perustaa mm. syventämällä ja monipuolistamalla kielitaitoa ja kulttuuriosaamista.
- Edistetään maakunnan kärkiosaamisalojen yritysten sekä koulutus-, tutkimus- ja t&ck-toimijoiden kansainvälisiä ja valtakunnallisia kontakteja tavoitteena parantaa kilpailukykyä osaamiseen perustuvan kasvun sekä lisääntyvän tunnettuuden myötä kasvavan kysynnän ja paremman työvoiman saatavuuden kautta.

- Edistetään erityisesti verkottumista ko. kärkia-alojen huippuosaajiin Suomessa sekä lähialueilla (Venäjä) sekä maailmanmarkkinoilla toimivien veturiyritysten verkostojen kautta.

2.3 Teknologian kehittäminen ja hyödyntäminen

Teknologian kehittäminen ja hyödyntäminen on olennainen osa yritystoiminnan uusintamista, yritysten kilpailukykyä ylläpitämistä ja vahvistamista. Se on myös olennainen osa innovaatioympäristön toimintakykyä ja kilpailukykyä. Teknologia liittyy valmistus- ja tuotekehitysprosesseihin, mutta myös liiketoimintamalleihin ja henkilöstön osaamiseen, yhteistyöhön ja kansainvälistymiseen. Etelä-Savossa pyritään ensisijaisesti vahvistamaan tuotanto- ja t&ck-toimintojen teknologioihin liittyvää osaamista siten, että se palvelee valittuja avainklustereita (metalli ja puu, metalli, matkailu, elintarviketalous, informaatio- ja kommunikaatioteknologia, kulttuuri ja hyvinvointi) ja kärkiosaamisaloja (materiaaliteknikka, prosessiteollisuuden elinkaariosaaminen, rautatieteknologia, ympäristötekniikka ja matkailu). Liiketoimintaan, verkostoitumiseen ja kansainväliseen toimintaan liittyvää teknologiaosaamista tarjotaan koko yrityskenälle.

Teknologiaperustan vahvistaminen koko yritys- kentässä

Toimenpiteet:

- Kehitetään ja otetaan käyttöön uusia eteläsavolaisille yrityksille soveltuvia liiketoimintamalleja, ml. yritysten yhteistyön ja verkostoitumisen mallit.
- Kehitetään sähköisiä prosesseja ja sähköistä asiointia sekä yritysten keskinäiseen yhteistyöhön ja palveluliiketoimintaan että asiakaspalveluun.
- Kehitetään tieto- ja viestintätekniikan palveluja ja sovelluksia sekä niiden käyttöön liittyvää koulutusta ja teknistä tukea yrityksille.
- Vahvistetaan Pietariin sijoittuneita maakunnan (YTI) teknologia- / innovaatioyhteistyötoimintoja sekä tarjotaan Etelä-Savon luoman yhteistyöverkon palveluksia naapuri- ja yhteistyömaakunnille.

Maakunnan teknologiateollisuuden kärkien vahvistaminen (prosessiteollisuuden järjestelmät, materiaali- ja ympäristötekniikka, rautatieteknologia)

Toimenpiteet:

- Vahvistetaan maakunnan kaupunkiseuduilla toimivien, erikoistuneiden teknologiakeskitymien laboratorioympäristöjä (toiminnot ja laitteet), niiden keskinäistä yhteistyötä ja verkostoitumista (teknologiakeskus, tukiosaamisalat) sekä niiden verkostoitumista kansalliseen ja kansainväliseen ko. alojen osaamiseen (osaamiskeskustoiminnot).
- Edistetään maakunnan teknologiakärkien (yritykset, tutkimusyksiköt) pääsyä kansallisiin ja kansainvälisiin tutkimusohjelmiin ja -hankkeisiin mm. YTI-konseptia terävöittämällä ja täydentämällä (tutkimustarpeiden/

innovaatioiden kartoitus, valmistelurahoitus). Tämä edellyttää myös vaikuttamista Tekesin teknologiaohjelmien ja tutkimusohjelmien sisältöpainotuksiin (alueellisia painotuksia valtakunnallisten ohjelmien rinnalle tai niiden sisälle).

Uuden teknologian käyttöönoton tukeminen yrityksissä ja oppimisympäristöissä

Toimenpiteet:

- Tuetaan pk-yritysten investointeja laitteisiin ja osaamiseen.
- Tarjotaan pienille yrityksille räätälöityä palvelua teknologian käyttöönottoon (ohjelmistot/järjestelmät, koulutus, tekninen tuki).
- Tuetaan toisen asteen koulutuksen laitekannan ja opetuksen ajan tasalla pitämistä (ohjelmistot, laitteet, opettajien koulutus).

3. YRITYSTOIMINTA – TUOTANTO – TYÖELÄMÄ

Kasvua ja kilpailukykyä tukeva, työpaikkoja tuottava elinkeinopolitiikka

Strategiset perustelut maakuntasuunnitelmassa

Yhdentyvässä maailmassa yritystoiminta erikoistuu, keskittyy ja kasautuu suuremmiksi kokonaisuuksiksi ja verkostoiksi, joissa monisuuntainen vuorovaihtus kaikkien osapuolten välillä on välttämätöntä. Menestyminen nopeasti muuttuvassa globalisoituvassa ja kovenevan kilpailun toimintaympäristössä edellyttää yrityksiltä kilpailukykyyn jatkuvaa vahvistamista, jossa osaaminen, yhteistyö ja verkostoituminen sekä kansainvälistyminen ovat avaintekijöitä. Perinteisessä teollisuudessa ja palvelualoilla tiedostetaan polttavana ongelmana lähivuosina uhkaava työvoimapula, jonka helpottaminen edellyttää mm. imagon parantamista suhteessa uusiin potentiaaliin aloihin. Samanaikaisesti paineet siirtää tuotantoa avoimilla työmarkkinoilla halvemmän työvoiman maihin kasvavat. Maatalouden rakennemuutossopeutuminen vaatii maaseutuyrittäjyyden vahvistamista ja monipuolistamista niin maataloudessa kuin muilla maaseutuyrittäjyyden aloilla. Vapaa-ajan asuminen, matkailu ja kulttuuri muodostavat Etelä-Savossa kokonaisuuden, jonka mahdollisuuksia uuden elinkeinotoiminnan osalta ei ole vielä hyödynnetty. Etelä-Savon yritystoiminta perustuu oleelliselta osin luonnonvarojen monipuoliseen hyödyntämiseen. Tärkeimmän luonnonvaran eli metsän hyödyntäminen tapahtuu pääosin kansainvälisillä markkinoilla toimivien ja korkeatasoista tuotantoteknologiaa käyttävien yritysten toimesta. Entisestäään kiristyvässä kansainvälisessä kilpailussa on maakunnassa aikaisempaa tärkeämpää huolehtia puuraaka-aineen saatavuudesta ja maakuntaan sijoittuneiden puunjalostuslaitosten muista toimintaedellytyksistä. Tällä tavoin ylläpidetään myös metsätalouden kannattavuutta, millä on merkittävä aluetaloudellinen vaikutus.

Etelä-Savo ei vielä ole suuressa mitassa kyennyt hyödyntämään niitä sijainti- ja ympäristöetuja, joita sillä on elinkeinoelämän ja työvoiman houkuttelemiseksi alueelle. Maakunnan elinkeinoelämän rakenteen hitaaseen uusiutumiseen on vaikuttanut

osaamisen pullonkaulat sekä niukoista resursseista johtuva varovainen suhtautuminen innovatiivisuuden liittyvään riskien ottoon. Perinteisillä työvoimavaltaisilla aloilla innovatiivisuus ja uuden teknologian hyödyntäminen ovat kuitenkin elinehto ja uusilla potentiaalisilla aloilla itsestään selvyys.

Yritysten menestyminen rakentuu jatkossa yhä vahvemmin kykyyn hyödyntää ja kaupallistaa uutta, innovatiivista osaamista. Maakunnan osaaminen valikoiduilla kärkialoilla on kansallisesti ja kansainvälisestikin korkeatasoista, mutta kärki on kapea ja teknologian siirtomekanismit vasta kehittymässä. Maakunnan osaamiskeskus- ja teknologiatoimintojen kärkien (mm. Mikkelin materiaaliteknikka ja ympäristöteknikka, Savonlinnan prosessiteollisuusosaaminen, Pieksämäen rautatieteknologia) yhteyteen synnytyt osaamiskeskittymät muodostavat kuitenkin otollisen kasvualustan osaamisintensiivisen yritystoiminnan kehittymiselle.

Maakuntasuunnitelman päämäärä

Luodaan entistä paremmat lähtökohdat kilpailukykyiselle elinkeinoelämälle ja työpaikkojen synnylle maakunnassa. Tässä työssä korostetaan osaamisen kaikenpuolista kohottamista, tuotantoteknologian kehittämistä ja yritysten ympäristövastuullisuuden lisäämistä sekä vahvistetaan yrityksiin ja niiden toimintaympäristöön kohdistuvia kehittämis- ja tukitoimia. Maakunnassa edistetään yritysmuonetta asenneilmastoa ja harjoitetaan ajan haasteisiin vastaavaa tuloksellista elinkeinopolitiikkaa. Nuorisolle ja opiskelijoille yrittäjyys on varteenotettava vaihtoehto palkkatyölle. Yritysten sijoittumista ja rakensinvestointien käynnistymistä helpotetaan muun muassa yritystoiminnan tarpeita ennalta huomioidulla kaavoituksella ja riittävällä tontitarjonnalla.

Yritystoiminnan monipuolistaminen on erityinen haaste Etelä-Savon maaseutualueille, joilla maa- ja metsätalouden tuotantoedellytykset pyritään turvaamaan ja maataloustyöpaikkojen supistuminen korvataan uudella maaseutuelinkeinotoiminnalla.

Maakuntaohjelman tavoitteet ja toimenpiteet 2007–2010

Tällä ohjelmakaudella panostetaan erityisesti yritysten väliseen yhteistyöhön ja osaamiseen. Yritysten liiketoimintaosaaminen, ammattitaitoisen työvoiman saatavuus ja jatkuva kehittäminen edellyttävät toimenpiteitä toimialasta tai yrityksen sijainnista riippumatta. Yritysten menestyminen ja kasvu ko-veneilla markkinoilla edellyttää myös panostamista kasvaville markkina-alueille sekä maakunnan tutkimus- ja kehittämistoiminnan hyödyntämistä.

Maakunnan vahvojen perinteisten toimialojen lisäksi tarvitaan uutta yritystoimintaa elinkeinorakenteen monipuolistamiseksi. Yritystoiminnan monipuolistamiseen on erityinen tarve maatalouden rakennemuutokseen sopeutuvalla maaseudulla, jossa maataloustyöpaikkojen supistumista korvataan uudella maaseutuelinkeinotoiminnalla.

Toimintalinjan painopisteet:

- Yritysten välisen yhteistyön ja verkostojen kehittäminen sekä ammattitaitoisen työvoiman turvaaminen.
- Alueen yritysten liiketoimintaosaamisen vahvistaminen ja ylläpitäminen.
- Venäjän ja Pietarin alueen markkinoiden liiketoimintamahdollisuuksien hyödyntäminen.
- Alueen yritysten tarpeista lähtevän t&k –toiminnan vahvistaminen.
- Maakunnan vahvojen avaintuotantalojen ohella tulevaisuuden uusien avauksien kehittäminen.

3.1 Yritysten toimintaedellytysten ja kilpailukyyn vahvistaminen

Yhteistyön kehittäminen ja liiketoimintaosaamisen vahvistaminen

Etelä-Savon yritys rakenne, kiristynyt kilpailu ja globaalissa toimintaympäristössä menestyminen edellyttävät yhteistyön syventämistä erikoistumalla ja alihankintaa hyödyntämällä myös maakunnan ja maan rajojen ulkopuolelle. Tätä edesautetaan jatkuvalla osaamisen kehittämisellä ja turvaamalla am-

mattitaitoisen työvoiman saatavuus. Vahvistamalla alueen yritysten liiketoimintaosaamista luodaan perustaa kasvulle. Pienille yrityksille pullonkaulana ovat useimmiten puutteet markkinointilähtöisessä ajattelutavassa ja kysyntä-tarjonta –logiikan ymmärtämisessä, sekä myös muilla liiketoimintaosaamisen osa-alueilla. Keskisuurilla yrityksillä vastavasti kasvun esteenä ovat osaavan ja motivoituneen työvoiman saatavuuden lisäksi puutteet työnjohtotason liiketoimintaosaamisessa ja ihmisjohtamisessa (leadership). Etelä-Savossa maataloutta harjoitetaan tilarakenteesta ja tuotanto-oloista johtuen muuta maata vaikeammassa olosuhteissa. Tämän vuoksi maakunnassa on tarvetta mm. maatilojen yhteistyön kehittämiseen sekä muihin maaseutuyritysten kilpailukykyä / toimintaedellytyksiä vahvistaviin räätälöityihin toimenpiteisiin.

Toimenpiteet:

- Tehostetaan teknologiateollisuuden, kuten elektroniikka-, kone- ja metalliteollisuuden kehittämistoimia Etelä-Savossa jalkauttamalla maakuntaan teknologiateollisuuden yhteinen kehittämisohjelma (TRIO).
- Ennakoidaan elinkeinoelämän muutoksia, kar- toitetaan yritysten inhimillinen ja teknologinen pääoma. Vahvistetaan yritysten liiketoiminta-osaamista räätälöidyllä koulutuksella, huomioiden myös maakunnan mikroyritykset, erityisesti maatilat ja muut maaseutuyritykset. Kehitetään yritysten johtamis- ja laatujärjestelmiä. Toimijoina ovat mm. elinkeinoelämän järjestöt ja alueen korkeakoulut sekä tutkimuslaitokset ja neuvontaorganisaatiot.
- Kehitetään ja hyödynnetään liiketoimintaosaamisen verkostoja mm. perustamalla Etelä-Savoon Itä-Suomen liiketoimintaosaamisen professuuri, mallintamalla liiketoimintaosaamisen ja yrittäjäyyskasvatuksen siirtokonsepteja sekä kehittämällä kasvuyritysten mentor-verkostoa. Toimijoina ovat alueen korkeakoulut.

Lähialueyhteyksien kehittäminen

Venäjä ja erityisesti Pietarin alue merkittävänä markkina-alueena sekä potentiaalisena yhteistyö- ja työmarkkina-alueena tarjoaa eteläsavolaisille yrityksille ja osaamiselle kasvumahdollisuuksia. Muitakaan kansainvälistymisen suuntia ei pidä unohtaa, toimivathan kansainväliset yritykset usein maailmanlaajuisesti. Joillakin aloilla on myös muodostumassa pohjoismaiset kotimarkkinat.

Laajenevilla markkinoilla menestyminen edellyttää yhteistyötä yritysten välillä niin maakunnassa kuin maakunnan rajojen yli. Kansainvälistymistä edistetään mm. hyödyntämällä tehokkaammin nykyisiä alueen ”veturiyrityksiä” ja alueella olevaa osaamista.

Toimenpiteet:

- Jatketaan teollisuuden vientiponnisteluja lähi-alueille (Venäjä, Pietari, Baltian maat, Pohjoismaat) erityisesti niillä aloilla, joilla Etelä-Savolla on vahvuuksia: esim. lämpö- ja energiaosaaminen (bioenergia) ja mekaaninen puunjalostus, elintarviketurvallisuus, ympäristönhallintajärjestelmät, kiinteistöhuoltomanagerointi ja turvatekniikka sekä laajennetaan osaamisen vienti käsittämään myös teknologia- ja liiketoimintakonseptit.
- Haetaan kontakteja ja kehitetään yhteistyötä eteläsavolaisten ja venäläisten osaamisintensiivisten yritysten ja kasvuyritysten kesken. Toimijana mm. YTI:n innovaatioasiamies.
- Kehitetään yliopisto- ja ammattikorkeakoulu yhteistyötä venäläisten yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa hyödyntämällä maakunnan Pietarin edustuston palveluja, järjestämällä kieli- ja kulttuurikoulutusta venäläisille ja suomalaisille, sekä luomalla oppilaitoksiin maakunnan yrityksiä palveleva rekrytointijärjestelmä.
- Tehostetaan sijaintipaikkamarkkinointia Etelä-Savosta suotuisana liiketoimintaympäristönä ulkomaisille sijoittajille.

Ympäristökilpailukyky ja maakunnan energiavarat

Kilpailukyky on perinteisesti riippunut vain tuotteen hinnasta ja laadusta. Yrityksen ympäristökilpailukyvyllä tarkoitetaan yrityksen kykyä vastata sidosryhmien ympäristövaatimuksiin ja hyödyntää ympäristönäkökohtia liiketoiminnassaan kilpailijoitaan paremmin, sillä nykyään asiakkaiden ostospäätöksiin ovat alkaneet vaikuttaa myös tuotteen ympäristövaikutuksista ja eettiset arvot tuotannossa. Ympäristökilpailukyky on kuitenkin samalla kiinteässä yhteydessä yrityksen perinteiseen kustannus- ja laatu kilpailukykyyn. Tuotteiden ja tuotannon pelkkä ympäristöystävällisyys tai -myötäsyyys ja tuotannon ympäristövastuullisuus eivät yksin riitä tekemään yrityksestä menestyvää, mikäli yritys ei samalla ole kustannustehokas. Tuottavuutta voidaan lisätä parantamalla materiaali- ja energiate-

hokkuutta (ekotehokkuutta). Samalla kun tehostetaan luonnonresurssien käyttöä ja ehkäistään ympäristöön kohdistuvaa haitallista kuormitusta lisätään myös yrityksen liiketaloudellista kannattavuutta.

Erityisesti puutuotealan pk-yritysten kehittäminen täydentämään suuryritysten tuotannon jalostamista on haasteellinen tehtävä. Pk-yritysten toimintakulttuurissa tarvitaan yrityslähtöistä muutos- ja uusiutumishalukkuutta, jotta puun käytön ja peruspuunjalostuksen tarjoamat mahdollisuudet pystytään paremmin hyödyntämään.

Toimenpiteet:

- Kehitetään teollisuuden ja palvelualojen elinkaariohjelmia raaka-aineen ja energian käytön tehostamiseksi, päästöjen ja jätekuorman vähentämiseksi, kustannustehokkuuden ja tuotantovarmuuden kasvattamiseksi ja tuotantoprosessien nopeuttamiseksi.
- Hyödynnetään ekoteollisuuspuistokonseptia ja pk-yrityksille suunnattavan, Etelä-Savossa pilotoidun, kevennetyn ympäristöjärjestelmän EcoStart –rahoitusta. Vastuutahoina mm. maakuntaliitto ja TE-keskus.
- Lisätään bioenergian käyttöä ja kehitetään bioenergiatuotannon logistisia ketjuja.
- Hyödynnetään tehokkaammin elintarviketuotannosta vapautuvat pellot ja metsävarat.
- Kiirehditään bioetanolitehtaan perustamista Punkaharjulle.

Neuvontapalvelujen kehittäminen sekä tietoteknisten sovellutusten hyödyntäminen

Pk-yritysten omistajien ja palkkajohtajien ikääntyminen on merkittävä rakenteellinen ongelma erityisesti Etelä-Savossa. Yrityksille ei aina löydy jatkajia, ja paljon osaamista ja ns. ”hiljaista tietoa” häviää. Tätä ongelmaa voidaan yrittää ratkaista tukemalla yrittäjäpolvenvaihdoksia ja tehostamalla elinkeino- ja neuvontapalveluja. Lisäksi yritys kentän muutoksia voidaan helpottaa ottamalla käyttöön uusia rahoitusvälineitä ja tietoteknisiä sovelluksia.

Toimenpiteet:

- Kehitetään eri yrittäjäryhmiä palvelevia seudullisia yritys palveluja kokoamalla niitä edelleen seutu-ypp- ja uusyrityskeskuskonseptin pohjalta. Vastuutahoina kunnat ja TE-keskus.
- Kehitetään erityisneuvontapalveluja edistämään yrittäjäpolvenvaihdoksia (mm. parhaiden käy-

- o täntöjen siirtäminen, jatkajien rekrytointi).
- o Perustetaan maakunnallinen toimitila- ja yrityspörssi. Vastuutahoina ovat kuntien elinkeinopalvelut.
- o Edistetään tietoteknisten sovellusten käyttöön-ottoa, saatavuutta ja toimintavarmuutta, hyödynnetään sähköistä tiedonsiirtoa liiketoiminnassa (sähköinen asiointi), edistetään yritysten ja yritysverkostojen tietojärjestelmien integrointia.

3.2 Kasvuyritysten tukeminen

Etelä-Savon elinkeinoelämän menestyminen tukeutuu erityisesti yrityksiin, joilla on toiminnalliset ja liiketaloudelliset kasvuedellytykset sekä tahto kehittyä. Tätä kehitystä voidaan tukea vahvistamalla alueen yritysten tarpeista lähtevää tutkimus- ja tuotekehitystoimintaa sekä kehittämällä koulutus- ja tutkimuslaitosten yrityspalvelutarjontaa ja yritysten riskirahoitusinstrumentteja.

Toimenpiteet:

- o Lisätään yritysten ja tutkimuslaitosten vuoro-vaikutusta ja yritysten ohjausvaikutusta: yritykset ja niiden henkilöstö tiiviimmin mukaan t&k-toimintaan.
- o Integroidaan maakunnan osaaminen tiiviimmin ylimaakunnalliseen klusteripohjaiseen t&k-toimintaan.
- o Luodaan kasvuyrityksille uusia tuote- ja toimintakonsepteja.
- o Turvataan analyysi- ja testauspalvelujen saatavuus
- o Monipuolistetaan riskirahoitusinstrumenttien käyttöä mm. lisäämällä siemenvaiheen rahoitusta. Vahvistetaan Etelä-Savon pääomarahastoa (ESPOR). Kehitetään käynnistynyttä yhteistyötä maakunnan käytettävissä olevien julkisten rahoitusinstrumenttien, sekä maakunnan omien rahastojen (Suomen kulttuurirahaston Etelä-Savon rahasto) ja muiden alueellisten rahastojen, kuten Itä-Suomen korkean teknologian säätiön, välillä.

3.3 Uuden yritystoiminnan luominen maakuntaan

Maakunnan elinkeinorakenteen uudistuminen ja yritystoiminnan innovatiivisuuden lisääntyminen edellyttää sekä olemassa olevien yritysten uusiutumista, uuden liiketoiminnan syntymistä että yritysten siirtymistä muualta Etelä-Savoon. Nykyisten

avaintuotannonalojen lisäksi on kehitettävä laajasti koko yrityskenttää ja vahvistettava yritystoiminnan edellytyksiä.

Tulevaisuuden haasteet on nähtävä mahdollisuuksina. Panostaminen potentiaalisille, vasta idulla oleville toimialoille on tärkeää. Palveluelinkeinoissa ja ns. keskiteknologian yrityksissä on vielä hyödyn-tämättömiä toimintatapoja ja -malleja, joita voivat eteläsavolaiset yritykset soveltaa toimiessaan esim. pääkaupunkiseudulla. Tämän kaltaiset yritystoiminnan laajennukset edellyttävät julkista panostusta niin yrittäjyyskasvatuksessa kuin myös maakunnan markkinointitoimenpiteissä.

Toimenpiteet:

- o Kehitetään (perus)palvelutuotantoon liittyvää liiketoimintaa ja tilaaja-tuottaja-yhteistyötä, kehitetään palveluinnovaatioita kasvaville markkinoille (myös vientiin), panostetaan energiantuotannossa lämpöyrittäjyyteen.
- o Kehitetään vapaa-ajan asumiseen, matkailuun ja luontoon liittyvää yritystoimintaa – mökki- ja metsätalkkarit, teisännöinti, maaseutumatkailun palvelukonseptit. Kehitetään matkailu- ja kulttuurialan toimijaverkostoja ja sähköisiä palveluja sekä panostetaan erityisryhmien matkailuun (mm. terveys - liikunta - kuntoutus). Vastuutahoina mm. TE-keskus ja maakuntaliitto.
- o Kehitetään ympäristöalan osaamiseen perustuvaa yritystoimintaa vahvistamalla alan tutkimus- ja t&k-toimintoja. Panostetaan tuotekehityksessä mm. kevyisiin ja kestäviin ekotehokkaisiin materiaaleihin ja ekologisten materiaalien suojausmenetelmiin. Hyödynnetään maakunnan osaamista ekologisessa tuotannossa ja ekotehokkuuskonsultoinnissa.
- o Ennakoidaan yritysten tarpeet kaavoituksessa ja kunnallistekniikassa.
- o Hyödynnetään luontoon ja rakennettuun ympäristöön liittyviä viihtyvyystekijöitä matkailun markkinoinnissa, mutta myös yritysten ja työvoiman rekrytoinnissa.

4. INFRASTRUKTUURI

Kohti omaa ja kilpailukykyistä aluerakennetta

Strategiset perustelut maakuntasuunnitelmassa

Etelä-Savo on osa pohjoista periferiaa ja eurooppalaista aluerakennetta. Maakunta mahtuu säteeltään noin 100 kilometriä suuren ympyrän sisään ja sijaitsee 200 kilometrin etäisyydellä Helsingistä ja noin 250 kilometrin etäisyydellä Pietarista. Ulkoisen asemansa osalta alue on myös osa itäsuomalaista ja valtakunnallista aluerakennetta.

Alueen maisemallisia ja aluerakenteellisia puitteita tarkasteltaessa korostuvat alueen luonnonolot: metsäisyys, Vuoksen ja Kymijoen rikkonaiset vesistöalueet ja rantaviivan runsaus. Hallinnolliset rajat eivät näy, mutta toiminnallinen rakenne korostuu. Liikenteen etelä-pohjoissuuntaiset valtakunnalliset runkoverkot, valtatie 5 ja Savonrata johtavat Helsinkiin ja näkyvät selvästi. Mikkelin seutu sekä Pieksämäen ja Varkauden seudut ovat näiden runkoverkkojen vaikutuspiirissä. Savonlinna sijaitsee itä-länsisuuntaisten yhteyksien porttina Saimaa syväväylän varrella. Runkoverkkojen, niitä täydentävien lentoliikennepalvelujen sekä itä-länsisuuntaisten liikenneyhteyksien kehittäminen, ylläpito ja saavutettavuus ovat Etelä-Savon kilpailukykyisen saavutettavuuden jatkuva haaste. Etelä-pohjoissuuntaisten yhteyksien ohella kehitetään poikittais- ja ristikkäisyhteyksiä, kuten maantieliikennekäytävää Pietari - Keski-Suomi - Pohjanmaan rannikko sekä ns. Järvi-Suomen rataa, joka ylittää valtakunnan rajan Parikkalan - Elisenvaaran välillä. Parikkalan rajanylityspaikan vahvistaminen ja liikenneyhteyksien parantaminen mahdollistaa paikallisen kehityskäytävän luomisen Laatokan länsirannan, Itä-Savon ja Keski-Savon välille.

Etelä-Savo on kauttaaltaan asuttu ja taajamarakenne sijoittuu pääosin vesistöjen rannoille. Alueen väestötiheys on keskimääräistä alhaisempi, taajamaaste maan alhaisin ja väestön keski-ikä on huomattavan korkea. Etelä-Savon oma väestöpotentiaali, ennakoitu väestökehitys ja sisäinen muuttoliike eivät yksin riitä turvaamaan alueen kilpailukykyä, ei välttämättä edes alueen omien keskusten osalta. Mikäli tarkasteltavan alueen sädettä laajennetaan (150 km) alueen väestöpotentiaali kasvaa noin puoleen miljoonaan asukkaaseen ja alueen reunoille sijoit-

tuu useita, Etelä-Savon aluekeskuksia suurempia kasvukeskuksia. Lähimmät metropolialueet ovat Helsingin seutu (noin 1 miljoonaa as.) ja Pietarin seutu (noin 5 miljoonaa as.). Etelä-Savon väestöpotentiaali on alle 3 % lähimpien metropoliseutujen väestöpotentiaalista. Tätä taustaa vasten Etelä-Savo vaikuttaa ainakin osittain ympäristönsä metsä-, bioenergia- ja ympäristöresurssilta. Toisaalta luonto- ja kulttuuriympäristön resurssien tehokkaammalle aluetaloudelliselle hyödyntämiselle (tuotteistamiselle) on paljon mahdollisuuksia, metropolialueiden markkinat ovat lähellä ja jo niiden marginaaliosuuksilla on merkitystä Etelä-Savolle.

Etelä-Savossa voidaan erottaa kolme kaupunkitason keskusta suurimpana Mikkelin seutu (noin 50 000 as.) ja lähes 20 pienempää kuntatason keskusta, pienimmät noin 1000 asukkaan keskittymiä. Haja-asutuksen runkona toimivien maatilojen määrä on vähenemässä ja osa pelloista metsittymässä. Kehitys on johtamassa toisaalta ihmisten, työpaikkojen sekä toiminnallisen alue- ja palvelurakenteen rakenteen keskittymiseen, uusien toimintamallien etsimiseen ja verkostoitumiseen kunta-, seutu- ja kasvukeskustasoilla sekä valtakunnallisten runkoverkkojen vaikutuspiirissä. Tämän kehityksen seurauksena osia olemassa olevasta taajama-, infra- ja muusta yhdyskuntarakenteesta jää vajaakäyttöiseksi, mikä korostaa palvelurakenteiden ja niiden saavutettavuuden tukemista, infra- ja yhdyskuntarakenteen oikeaa mitoitusta, kilpailukykyistä laatua ja ylläpitoa todellisten tarpeiden ja käytössä olevien resurssien mukaisesti.

Toisaalta samaan aikaan tapahtuu vetovoimaisen ympäristön ja kysyntään vastaavan tonttitarjonnan seurauksena aluerakenteen ”piilevää” kasvua ja hajoamista asumisen hakeutuessa haja-asutusalueelle, vesistöjen rannoille ja taajamaseutujen lähiympäristöön. Vapaa-ajan asutuksen muodossa vesistöjen rannoille on jo muodostunut noin 45 000 asunnon kiinteistömäärä, mikä vastaa noin 45 000 asukkaan osa-aikaista lisäväestöpotentiaalia ja muodostaa merkittävän perustan kaupallisille palveluille, myös uusille kaupallisille hyvinvointipalveluille ja työpaikoille sekä infra- ja yhdyskuntarakenteen ylläpidon ja kehittämisen uusille toimintamalleille.

Maakuntasuunnitelman päämäärä

Etelä-Savon aluerakente- ja maankäyttöpolitiikka palvelevat aktiivisesti alueen tarpeita ja vahvistavat alueen taloudellista kilpailukykyä sekä vetovoimaa Suomessa ja kansainvälisesti.

Etelä-Savon aluerakenteen kilpailukyky ja tulevaisuuden visio perustuvat

- o ulkoisen sijaintiedun hyödyntämiseen ja saavutettavuuden turvaamiseen
- o sisäisen aluerakenteen suunnitelmalliseen kehittämiseen
- o omaan skenaariotyöhön
- o kilpailukykyyn palvelu- ja maankäyttöpoliittisia (kaavoitus- ja maapolitiikka) tarpeita sekä niiden toteuttamista jatkuvasti muuttuvassa aluerakenteessa kansallisesti ja kansainvälisesti

Maakuntaohjelman tavoitteet ja toimenpiteet 2007–2010

Maakuntaohjelman toimenpiteet keskittyvät ohjelmakaudella maakunnan tärkeimpien liikenneyhteyksien palvelutason parantamiseen, tietoverkkojen käytettävyyden parantamiseen sekä alueen vetovoimaisuuden ja sisäisen aluerakenteen tietopohjan kehittämiseen.

Ohjelmakaudella 2007-2010 korostuvat uusina asioina kuntasektorin toiminta-, palvelu- ja muutoksenhallintakyvyn (maankäyttöpoliittisen valmiuden), keskusverkoston vetovoimaisuuden ja sisäisen aluerakenteen kehittäminen.

Toimintalinjan painopisteet:

- Hyvin toimivat tie- ja rautatieliikenneyhteydet, erityisesti pääkaupunkiseudulle ja Pietariin.
- Toimivat lentoliikenneyhteydet Savonlinnan ja Varkauden kentiltä Helsinki-Vantaan kentälle jatkoyhteyksineen.
- Tietoliikenneverkot ja -palvelut kaikkien ulottuville.
- Suunnitelmallinen varautuminen palvelu- ja yhdyskuntarakenteen muutoksiin, kestäväan mitoittamiseen ja ylläpitoon.
- Palvelu- ja yhdyskuntarakenteen vetovoima- ja viihtyvyystekijöiden kehittäminen.
- Alemman asteisen tieverkon parantaminen.

4.1 Ulkoisen sijaintiedun hyödyntäminen ja saavutettavuuden turvaaminen

Tie- ja rataverkon kunto, palvelukyky ja laajuus

Etelä-Savo ei ole vielä kokonaan pystynyt hyödyntämään omaa suhteellista sijainti- ja ympäristöetuaan, vaikka tilanne on tieliikenteen osalta osittain korjautunut Lahden moottoritien valmistuttua ja raideliikenteen osalta paranemassa Kerava-Lahti-oikoradan ja Savonradan parannustöiden edetessä. Silti Suomen sisällä Etelä-Savon saavutettavuus pääkaupunkiseudulta on matka-aikoina huonompi kuin sen etäisyyksien perusteella kuuluisi olla. Laaja alempi tieverkko palvelee harvaa, laajalle levittäytyneitä asutusta ja maaseutuelinkeinoja. Sen kunto on heikentynyt ja nykyisillä rahoitusosuuksilla edelleen heikkenee. Alemman asteisen tieverkon kelirikkovaurioita on kuitenkin onnistuttu vähentämään merkittävästi. Alemman asteisen tieverkon kelirikkovaurioita tulee jatkossakin määrätietoisesti vähentää. Yksityisteillä on merkitystä erityisesti maa- ja metsätalouden sekä runsaan vapaa-ajan asutuksen kannalta. Alueiden saavutettavuutta voidaan tukea liikenneväyliin liittyvillä toimenpiteillä sekä kehittyneiden tietoliikenne- ja logistiikkapalvelujen hyödyntämisellä.

Maakunnan yleinen tieverkko on nykyisellään kattava, merkittäviä yhteysvälipuutteita ei ole. Verkolla on kuitenkin useita teiosuuksia, joilla on sujuvuus- ja liikenneturvallisuuspuutteita. Maakunnan maantieliikenteen pääyhteys on valtatie 5, josta viimeisimmät parannetut osuudet Joroinen – Varkaus sekä Lahti-Heinola avattiin liikenteelle syksyllä 2005. Pääkaupunkiseudun suunnasta johtaa sujuva moottoritie Lusiin saakka. Mikkelin eteläpuolella, Mikkelin kohdalla sekä edelleen Juvan suuntaan on sekä turvallisuudessa että sujuvuudessa puutteita. Juvan suuntaan uudelleen käynnistynyt suunnittelu mahdollistaa kaavaratkaisujen tekemisen. Lukkiutunut tilanne ratkeaa vasta tien parantamisen myötä.

Liikenne- ja viestintäministeriö laati valtakunnallisesti merkittävistä teistä ja radoista runkoverkko-suunnitelmaa. Suunnitelmassa määritellään ne tiet ja radat, jotka olisivat korkeimpien laatuvaatimusten mukaisia. Nämä tärkeimmät yhteysvälit halutaan kehittää mahdollisimman sujuviksi ja turvallisiksi, jotta ne palvelevat hyvin kansalaisten ja elinkeinoelämän tarpeita. Runkoverkosto asetetaan etusijalle

mm. kaavoituksessa ja muussa maankäytön suunnittelussa. Runkoverkolla on tavoitteena yhtenäinen korkea tieliikenteen palvelutaso, mm. sujuva liikenne (100/120 km/h), konfliktitilanteiden minimointi ja telematiikan hyväksikäyttö. Paikallinen liikenne pyritään erottelemaan pitkämatkaisesta liikenteestä tarvittavin rinnakkaistie- ja eritasoratkaisuin. Liittymiä voidaan toteuttaa vain tiesuunnitelmassa osoitettuihin kohtiin, mikä rajoittaa maankäyttöä ja edellyttää suunnitteluyhteistyön tehostamista. Valtatie 5 määriteltäneen maakunnan alueella uuden maantielain mukaiseksi runkotieksi, mikä määrittelee tekniset ratkaisut eli tuo mukanaan koko matkalle keskikaiteet, ohituskaistoja ja tasoliittymien poistamisen myötä tarpeelliset eritasoliittymät, alitai ylikulut sekä rinnakkaistiejärjestelyt.

Savonlinnan keskustan liikennejärjestely eli nykyisen katuyhteyden pohjoispuolelle rakennettava uusi valtatie mahdollistaa kaupungin läpi kulkevalle liikenteelle riittävän palvelutason sekä nykyisen häiriöherkän ja usein ylikuormitetun keskustan läpi vievän ainoan liikenneväylän saneeraamisen kevyen liikenteen huomioon ottavaksi kaduksi ja lisäksi uuden maankäytön myös kaupungin keskustassa. Valtatie 14 on osa keskisen Suomen poikittaisyhteyttä valtateiden 5 ja 6 välillä yhdistäen maakunnan itäosan Pietariin sekä myös rajanylityspaikkana kehittyvän Parikkalan suuntiin. Raskas liikenne aiheuttaa nykyisellään erittäin merkittäviä sujuvuus- ja liikenneturvallisuusongelmia muutenkin erityisen vilkkaasti liikennöidyllä kadulla. Hanke on ministeriöryhmän viimeistään vuonna 2007 aloitettavien hankkeiden korissa kuten valtatie 5:n Mikkelin eteläpuolinen osuuskin.

Valtatie 13 Lappeenrannan suuntaan on keskeinen väylä Pietariin paitsi Etelä-Savosta myös sen läpi laajalle alueelle Pohjanmaalta Itä-Suomeen. Raskas liikenne aiheuttaa helposti sujuvuus- ja turvallisuusongelmia kapealla ja geometrialtaan vanhentuneella tiellä. Kantatie 62 palvelee maakunnan keski- ja pohjoisosien yhteytenä Imatran suuntaan ja sieltä

edelleen Pietariin. Tien standardi on riittämätön sitä käyttävälle raskaalle liikenteelle. Maakunnan pohjoisosan poikittaisliikennettä välittää vt 23. Varsinkin tavaraliikenne käyttää Varkauden ja Joensuun välistä osuutta huomattavassa määrin tien kapeudesta ja mäkisyydestä huolimatta.

Tieverkon tapaan myös osa radoista määritellään runkoverkkoon kuuluviksi. Savonrata kuuluu ehdottomasti sekä henkilöliikenteen että tavaraliikenteen runkoratoihin sekä merkityksensä että liikennemääriensä perusteella. Runkoverkkoon sisältyvät henkilöliikenteen radat rakennetaan mahdollistamaan vähintään 160 km/h nopeus ja tavaraliikenteen radat 25 tonnin akselipainot. Henkilöliikenteessä Etelä-Savo on jo osoittanut EU:n rakennerahastosuudesta yli 5 M€ nopeudennostohankkeeseen välillä Mouhu – Otava. Osuus valmistui kesällä 2006 ja tämän jälkeen tulee tehdä vastaava työ muilla osuuksilla niin, että koko välillä Kouvola – Pieksämäki korkeimmaksi nopeudeksi voidaan asettaa 200 km/h ratageometrian niin salliessa.

Ratahallintokeskus teki vuonna 2005 kaikkiaan 18 vähäliikenteisen rataosan tulevaisuutta koskeneen selvityksen tuloksena esityksensä ko. ratojen tulevaisuudesta liikenne- ja viestinministeriölle. Esityksen mukaan neljän kiireellisimmän joukossa rataosalla Huutokoski – Savonlinna tulee tehdä tämän ohjelmakauden aikana korvausinvestointi. Tällöin radan tekninen kunto paranee niin, että se mahdollistaisi myös henkilöliikenteen Savonlinna ja Pieksämäen välillä. Rataosa on osa Järvi-Suomen rataa ja tärkeä yhteys valtakunnan rajalle Parikkalan rajanylityspaikalle. Vähäliikenteisten ratojen korvausinvestointien kustannukset voidaan pitää kohtuullisina edellyttäen, että vilkkaampien rataosien korjauksista saadaan riittävästi kierrätysmateriaalia. Pelkästään tavaraliikenteen käytössä oleva rata Mynttilä – Ristiina johtaa Pelloksen teollisuusalueelle Ristiinan syväsataman tuntumaan. Radan päällysrakenne on mennyt varsin heikkoon kuntoon ja tulisi korjata.

Toimenpiteet:

Kohde:	ajotus	kustannukset
Parannetaan valtatie 5 välillä Koirakivi-Hurus	2007 – 2009	34 M€
Rakennetaan Savonlinnan keskustan kohdalla valtatie uudelle linjaukselle	2007 – 2010	59 M€
Parannetaan vt5 Mikkelin kohta 2+2 -kaistaiseksi	2008 –2010	12 M€
Parannetaan vt 5 keskikaiteelliseksi väleillä, (sisältyy tiehallinnon teemaohjelmiin)		
- Lusi-Koirakivi (koko hanke 13,1 M€)	2008 – 2009	9,2 M€
- Hurus-Hietanen	2007 – 2008	3,5 M€
- Otava-Pitkäjärvi ohituskaistat 2+2 -kaistaisiksi	2008 – 2009	3,7 M€
- Keskikaiteet Nuutilanmäki – Hatsola ohituskaistoille	2008 – 2009	3,0 M€
Rakennetaan ohituskaistapari vt 13:lle välille Ostolahti – Suomenniemi + keskikaiteet Löydön ohituskaistoille	2007 – 2008	3 M€
Saavutetaan suunnitelmaavalmius vt 5:llä välillä Mikkeli – Juva	2007 – 2009	0,9 M€
Tehdään Huutokoski-Savonlinna rataosalla korvausinvestointi	2008 – 2010	30,9 M€
Perusparannetaan rataosa Mynnttilä-Ristiina (Pellos)	2010 –	5 M€

Nopeat henkilöliikenneyhteydet sekä pääkaupunkiseudun että Pietarin suuntaan

Kerava – Lahti oikoradan käyttöönotto syyskuussa 2006 lyhentää huomattavasti matka-aikoja Itä-Suomesta pääkaupunkiseudulle. Samalla kertaan tehtiin suuri muutos junien aikataulurakenteeseen, joka parantaa vaihtoyhteyksiä sekä heijastuu myös liityntäliikenteeseen. Myös jo päätetty Lahti-Luumäki palvelutason parantamishanke lyhentää valmistuttuaan matka-aikoja. Kahden erilaisen teknisen järjestelmän vuoksi vaaditaan nopeaan liikenteeseen käytettävältä kalustolta erityisratkaisuja. Liikennekaluston hankintaan on perusteilla oma yhtiö, josta on tehty aiesopimus.

Savonradan osittainen nopeudennosto valmistuu vuonna 2006. Tämän jälkeen vielä runsaat puolet Kouvolan ja Mikkelin välisestä rataosasta ja koko osuus Mikkeli-Pieksämäki odottaa nopeudennostoa. Edellä mainittujen hankkeiden jälkeen merkittävä matka-ajan lyhennys raideliikenteessä voidaan pääkaupunkiseudun suuntaan saada vain kaavavaruuden asteella olevan Lahti – Heinola – Mikkeli rataoikaisun myötä. Maakunnan itäosista yhteydet Pietarin suuntaan rakentuisivat luontevimmin Parikkana rajanylityspaikan kautta. Edellytyksenä on rajan avaaminen kansainväliselle liikenteelle sekä parempien tie- että myös ratayhteyksien rakentaminen.

Linja-autoliikenteessä pääkaupunkiseudulle suuntautuvilla matkoilla matka-ajan lyhentämisen edellytyksenä on valtatiellä 5 vielä parantamattomien osuuksien rakentaminen runkotien vaatimusten

mukaiseksi sekä myös jo parannettujen osuuksien muuttaminen keskikaiteellisiksi. Tällöin on mahdollisuudet nykyistä korkeampiin nopeusrajoituksiin myös talviaikaan.

Savonlinnan ja Varkauden etäisyys pääkaupunkiseutuun nähden aiheuttaa varsinkin elinkeinoelämälle ja Savonlinnassa myös matkailulle sekä kulttuurielämälle pulmia, jotka voidaan ratkaista vain lentoliikenteen avulla. Sujuvat yhteydet ulkomaille voidaan taata vain hyvin aikataulutetuilla lennoilla. Matkustajamäärien laskemisen vuoksi lentotoiminta ei ole ollut enää kannattavaa. Liikenne- ja viestintäministeriö on päättänyt asettaa Savonlinnan ja Varkauden reiteille julkisen palvelun veloitteen, jolloin myös valtio voi kaupunkien ohella osallistua tuen maksamiseen liikenteenharjoittajalle.

Mikkelin reittilennot ovat keskeytyneet, eikä vastaavaan järjestelyyn ole valtion kanssa päästy. Kansainvälisten lentoliikennepalvelujen saavutettavuus on kuitenkin tärkeää koko maakunnan kilpailukyvyille. Helsinki-Vantaan lentokentän saavutettavuutta on kehitettävä. Liityntään käytettävät maaliikenneyhteydet vaativat vielä nopeuttamista. Matka-ajan ollessa kriittinen tekijä tulisi tutkia myös uusia lentoliikennepalvelumuotoja (esim. lentotaksit) reittilentojen korvaamiseksi. Lentokenttä on käytössä ja edelleen tarpeen muuta lentotoimintaa varten ja tarvitsisi jatkossakin valtion tuen ylläpitoon. On myös perusteltua pitää Mikkeli - Helsinki lentoliikenneyhteys julkisen palvelun veloitteen piirissä ja etsiä mahdollisuuksia reittilento liikenteen käynnistämiseen.

Toimenpiteet:

- Kouvola – Pieksämäki kokonaisuudessaan nopean henkilöliikenteen radaksi
- Säilytetään maakuntakaavoituksessa Lahti-Mikkeli oikoradan aluevaraus
- Jatketaan Savonlinnan ja Varkauden lentoliikennettä julkisen palvelun veloitteen alaisena sekä kehitetään kansainvälisten lentoliikennepalvelujen saavutettavuutta koko maakunnassa

Tehokkaat, turvalliset ja ympärivuotiset sisävesikuljetukset meriyhteyksineen

Saimaalta merelle tai päinvastoin on viime vuosina kuljetettu aluksilla keskimäärin yli 2,2 milj tonnia tavaraa. Tämän liikenteen kannalta on ratkaisevaa Saimaan kanavan vuonna 2013 päättyvän vuokrasopimuksen uusiminen ajoissa ja liikenteenharjoittajien kannalta tyydyttävien ehdoin. Valtioneuvoston hyväksymien alueidenkäyttötavoitteiden mukaan alueidenkäytön suunnittelussa on turvattava vesiliikenteen yhteismahdollisuudet Saimaan vesistöä Suomenlahteen. Lisäksi liikenne merelle olisi saatava ympärivuotiseksi, jotta vältettäisiin päällekkäisten kuljetusjärjestelmien tuomat ylimääräiset kustannukset.

Kanavan kautta kulkevan liikenteen lisäksi Saimaalla kuljetetaan vuosittain miljoona kuutiota raaka-putta uittaen ja puolet tästä proomuilla. Osalla syväväylästä liikennöidään ympärivuotisesti.

Syväväylän liikenteellisesti hankalin kohta on Savonlinnassa Kyrönsalmen kohta avattavine siltoineen, mikä vaikeuttaa vakavasti myös Savonlinnan tieliikennettä. Tavoitteena on Saimaan kanavan vuokrasopimusasian ratkettua tehdä siirron edellyttämät suunnitelmat valmiiksi sekä myös käynnistää työt.

Rahtiliikennekelpoisen vesitien puuttuminen Päijänteeltä Saimaalle (Mäntyharjun kanava) on verkollinen puute.

Toimenpiteet:

- Saimaan kanavan vuokrasopimuksen jatkaminen liikenteenharjoittajien kannalta kohtuullisin ehdoin
- Tutkitaan keinoja Saimaan meriyhteyden saatamiseksi ympärivuotiseksi
- Aloitetaan Mäntyharjun kanavan suunnittelu. Kanavaan varaudutaan seutukaavan tavoin myös maakuntakaavassa

- Käynnistetään Savonlinnan syväväylän siirto Kyrönsalmesta Laitaatsalmeen.

Kehitetään ja tehostetaan tietoliikenneyhteyksiä ja –palveluja sekä niiden käyttöä

Etelä-Savossa rakennettava laajakaista mahdollistaa valmistuttuaan kesällä 2006 laajakaistayhteyden yli 99 %:lle asukkaista (96 %:lle haja-asutusalueiden asukkaista). Uutta tilannetta tulisi hyödyntää markkinoinnin ja myönteisen medianäkyvyyden kautta. Varsinkin osa-aikaisten asukkaiden palvelemiseksi on tavoitteena oltava kattavuuden edelleen parantaminen.

Tiedonhallinta on merkittävä osa yhteiskunnan toimintakykyä ja liikennejärjestelmän palvelukykyä. Etelä-Savon hajanainen aluerakenne korostaa tiedonhallinnan merkitystä. Tietoverkoissa kehitettävien palvelujen laaja-alainen ja tasavertainen käyttö edellyttää yhteiskunnan panostusta kansalaisten verkkopalvelujen saantiin. Esim. kuntien palvelujen käyttöä helpottaisi yhtenäinen rakenne sekä pääsy niille yhteisen sivun kautta. Tiedotusta tulisi aktiivoida tarjoamalla sitä aihepiireittäisten postituslistojen kautta.

Toimenpiteet:

- Laajennetaan tietoliikenneverkko ja –palvelut kaikkien ulottuville
- Parannetaan sähköisten palvelujen sisältöä, laatua ja käytettävyyttä

4.2 Sisäisen aluerakenteen kehittäminen

Maakuntakeskus, seutukeskukset ja runkoverkot harvan aluerakenteen vetureina

Maakunnan nykyinen keskusverkosto on kuvattu maakuntakaavan tavoiteasettelun yhteydessä. Alueella ei ole yhtä selvää keskusta ja eurooppalaisessa vertailussa koko Itä-Suomi näyttää käyttävän usean kaupungin maaseutuna, jolla on useita alueen ulkopuolella sijaitsevia pääkaupunkeja (Helsinki, Pietari). Maakuntakeskuksen, seutukeskusten ja pääliikenneväylien saavutettavuus, väestöpotentiaali/kriittinen massa ja palvelutarjonta vaikuttavat merkittävästi koko maakunnan vetovoimaisuuteen ja kilpailukykyyn. Etenkin maakuntakeskuksen valtakunnallista roolia ja olemassa olevaa kehittämispotentiaalia osana valtakunnallista aluerakennetta tulisi tukea. Maakunta- ja seutukeskukset toimivat aluerakenteen ja tulevaisuuden elinkeinopolitiikan

vetureina, mutta koko keskusverkoston tukeminen ja aseman vahvistaminen, erikoistuminen ja vuorovaikutus myös maakunnan ulkopuolisten keskusien kanssa sekä vetovoima- ja viihtyvyystekijöiden kehittäminen on tärkeää aluerakenteen kilpailukyvyille – myös haja-asutusalueiden verkostoitumiselle, vuorovaikutukselle, monipuoliselle pienyritystoiminnalle sekä palvelujen omaehtoiselle kehittämiselle ja turvaamiselle.

Toimenpiteet:

- Tuetaan tavoitteellista aluerakennekehitystä sekä maakunnan keskusverkon ja pääliikenneväylien kytkemistä osaksi valtakunnallista verkkoa ja aluerakennetta.
- Kehitetään maakunnallista aluerakenneyhteistyötä ja luodaan suunnittelulle tarvittava tietopohja.
- Käynnistetään vuoden 2007 aikana maakuntasuunnitelman skenaariotyö ja aluerakennetutkimus vuodelle 2025, myös kaupunkiseuduille laaditaan aluerakennetutkimus vuodelle 2025.

Varaudutaan suunnitelmallisesti yhdyskuntarakenteen kestävään mitoittamiseen ja ylläpitoon

Etelä-Savon ja koko maan väestömuutoksessa ja aluerakennekehityksessä tapahtuvat kolme pääprosessia ovat olleet maaseudun väestön väheneminen, väestön alueellinen keskittyminen ja kaupunkiseutujen asutuksen hajautuminen. Aikavälillä 1980-2002 yli 80 % Etelä-Savon alueesta on menettänyt väestöä. Samana ajanjaksona 70 % maakunnan väestöstä on keskittynyt alueelle, joka on noin kolmasosa (n. 4 % maakunnan pinta-alasta) vuoden 1980 vastaavasta alueesta. Lisäksi väestö ikääntyy sekä maaseudulla että ydinkeskuksissa (Itä-Suomen aluerakenne: peruspääpiirteitä ja muutostrendejä, Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos 2006).

Palvelu- ja yhdyskuntarakenteen on muuttunut hitaasti. Kehityksen seurauksena osia olemassa olevasta infra-yhdyskuntarakenteesta on jäänyt vajaakäyttöiseksi ja kysyntä/tarjonta eivät kohtaa parhaalla mahdollisella tavalla. Asiointi- ja toimintaympäristöt ovat laajentuneet huomattavasti perinteisen kunta- ja palvelurakenteen ulkopuolelle ja kaikilla arjen sujuvuutta häiritsevillä tekijöillä kuten esimerkiksi alemman tieverkoston toimivuudella on väistämättä vaikutusta alueen kilpailukykyyn. Tämä korostaa palvelurakenteiden ja niiden saavutettavuuden optimointia, infra- ja yhdyskuntarakenteen oikeaa

mitoitusta, kilpailukykyistä laatua ja ylläpitoa todellisten tarpeiden ja käytössä olevien resurssien mukaisesti. Ongelmana on, että yhdyskuntien kehittämistä tukeviin alueellisiin investointeihin on valtion talousarviossa osoitettu rahoitusta riittämättömästi. Samalla tiivyyden mahdollistamaa tehokkuutta ja väljyyden luomaa vetovoimaisuutta ja viihtyvyyttä tulisi pystyä optimaalisesti hyödyntämään mm. kehittyneiden tietoliikenne- ja logistiikkapalvelujen avulla. Suunnitelmallisen ja myös ylikunnallisen maankäyttöpolitiikan merkitys korostuu maakunnan sisäisen palvelu- ja yhdyskuntarakenteen kilpailukykyyn, kestäväan mitoituksen ja ylläpidon sekä muutoksen hallinnan kehittämisessä.

Toimenpiteet:

- Keskusten ja seudullisten asiointi- ja työssäkäyntialueiden palvelu- ja yhdyskuntarakenteen kilpailukykyä ja tavoitteellista aluerakennekehitystä tuetaan kaavoituksen ja maapolitiikan keinoin.
- Elinympäristöjen toimivuutta ja taloudellisuutta edistetään hyödyntämällä olemassaolevaa yhdyskuntarakennetta ja eheyttämällä taajamien rakennetta.
- Edistetään maakunta- ja kuntakaavoituksella täydennysrakentamista tavoitteellisen aluerakennekehityksen mukaisesti olemassa olevan yhdyskuntarakenteen ja valmiiden verkostojen toiminta-alueella.
- Valtio/kunnat/seudut huolehtivat tarpeellisten liikenne- ja kunnallisteknisten verkostojen mitoituksesta ja toimivuudesta.

Täydennetään maakunnan väestöpotentiaalia mm. vapaa-ajan asutuksella

Etelä-Savon kehitys on riippuvainen maakunnan ulkopuolisesta, myös kansainvälisestä väestö-, kysyntä- ja markkinapotentiaalista. Tämä korostaa vetovoima- ja viihtyvyystekijöiden kuten saavutettavuus, palvelut ja ympäristö merkitystä ja niiden kilpailukykyyn arviointia myös kansainvälisillä pelisäännöillä. Vetovoima- ja viihtyvyystekijöiden painotukset vaihtelevat sekä aluerakenteen eri tasoilla että eri toimijoiden kesken. Vesistömaakunta – status sekä avara ja luonnonläheinen asuminen voivat toimia koko maakunnan keskeisenä vetovoimatekijänä (brändinä), mutta lisäksi tarvitaan kullekin alueelle ja toimijalle luontaisten ominais- ja erityispiirteiden kehittämistä. Erilaiset ja eri tasoiset vetovoima- ja viihtyvyystekijät, niiden luonne ja kehittämismah-

dollisuudet on tiedostettava. Vetovoimatekijöitä on kehitettävä kokonaisvaltaisesti. Vetovoimaisen ympäristön merkitys ja mahdollisuudet näyttäsivät Etelä-Savossa oleellisesti suuremmalta kuin keskimäärin. Vastaavasti kilpailukykyinen saavuttavuus, riittävät palvelut ja kriittinen massa ovat jatkuva haaste. Tulevaisuudessa yritykset ja työikäiset ihmiset saattavat olla entistä löyhemmin kiinni tietyssä paikassa. Työn, asumisen ja vapaa-ajan sekoittuminen sekä aika- ja paikkasidonaisuuden murros (joustava elämäntapa), osa-aikaisuus, arjen sujuvuus ja ajankäytön säästöt (läheisyyden ekonomia) mm. pääkaupunkiseutuun verrattuna ovat Etelä-Savon tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Toimenpiteet:

- Vetovoima- ja viihtyvyystekijöiden tutkimusta ja kehittämistä tuetaan yhteistyössä mm. Joensuu yliopiston kanssa. Tavoitteena on maankäyttöpoliittikkaa palvelevien indikaattorien kehittäminen ja seuranta Etelä-Savon tarpeisiin.
- Vesistömaakunta- ja vapaa-ajan maakunta –statusta kehitetään ja tuetaan vapaa-ajan asumisen strategisten linjausten toteuttamista.
- Varaudutaan vapaa-ajan asutuksen ja matkailun ”muuttamiseen” myös taajamiin.
- Haja-asutusta, kyläsuunnittelua ja rantayleiskaavoituksen toista kierrosta varten kehitetään yhteistyössä asukas/asiakaslähtöiset suunnitteluperiaatteet (maakunnallinen mallirakennusjärjestys).

Hyvällä ”tonttipalvelulla” vastataan erilaisiin maankäyttö- ja investointitarpeisiin ja niiden toteuttamista edistetään koko maakunnan alueella

Merkittävä vastuu palvelu- ja yhdyskuntarakenteesta ja sen muutosten hallinnasta, kiinteistömarkkinoista ja maankäyttöpoliitikasta, ajan tasalla olevista kaavoista sekä kysynnän ja tarjonnan kohtaamisesta on kaavamopolin takia juuri kuntasektorilla. Muutoksen hallintaan tarvitaan kaikki kaavatasot kattavan tonttipalveluketjun ja kuntien maankäyttöpoliittikan kehittämistä. Etelä-Savon kuntakaavoituksen nykyisen suunnittelutilanteen takia tämä tarkoittaa ensisijaisesti kuntasektorin yleispiirteisen maankäytön suunnittelun, yleiskaavoituksen tehostamista. Sen myötä on mahdollista arvioida seutukaavan korvaavan maakuntakaavan ja kuntakaavoituksen suhdetta sekä myös asemakaavoituksen luonnetta ja palvelukykyä. Kuntasektorin tulisi näyttää omilla toimillaan tietä ja tehdä tilaa ”mahdollistavalle” maakuntakaavalle ja tonttipalveluketjun kehittä-

miselle. Maakuntaohjelman mukaisilla sisäisen aluerakenteen kehittämiseen liittyvillä linjauksilla, painotuksilla ja toimenpiteillä pyritään tukemaan kuntasektorin maankäyttöpoliittikkaa.

Toimenpiteet:

- Kunnissa laaditaan maankäyttöpoliittiset ohjelmat valtuustokausittain ja tehostetaan yleispiirteistä maankäytön suunnittelua ja kaavojen ajantasaistamista.
- Kunnat/seutukunnat tehostavat olemassa olevan yhdyskuntarakenteen seuranta ja vaikutusten arviointia sekä tarkistavat yhteistyössä ylikunnalliset aluerakenteen selvitys- ja suunnittelutarpeet.
- Raakamaan hankintaan panostetaan pitkäjänteisesti.
- Kunnat/seutukunnat tehostavat yhteistyötä tonttipalveluketjun keskeisten toimijoiden kanssa, parantavat rakentajien palvelua (verkopalvelu, yhden luukun periaate) ja varaavat riittävät resurssit maankäyttöpoliittikkaan ja rakennusvalvontaan.

Edistetään ympäristö- ja luontoarvojen tuottamista palvelevaa rakentamista

Etelä-Savon virkistyskäyttö on perustunut perinteisesti pääosin jokamiehenoihteeseen. Kehityksen myötä reitistöjen ja erilaisten rastipisteiden tarve ovat lisääntyneet. Virkistysreittejä on suunniteltu hankekohtaisesti viimeisen 10 vuoden aikana riittävästi, mutta kokonaisuuden hallinta on puutteellista. Olemassa oleva infra pitäisi saada tehokkaampana käyttöön. Reittien priorisointi sekä hoito- ja ylläpitojärjestelmät puuttuvat. Reittien suunnittelussa kytkentä matkailuun ja koordinaatio muihin reitteihin on ollut heikkoa.

Suojeluverkosto muodostaa yhden merkittävän rastiverkoston myös alueen virkistyskäytölle. Luonnonsuojeluverkoston ja -ohjelmien (n. 3 % Etelä-Savon maa-alasta) tekemisestä ollaan siirtymässä niiden toteuttamiseen, hoito- ja käyttösuunnitelmien tekemiseen ja ylläpitoon. Tässä yhteydessä on mahdollista arvioida ja suunnitella suojeluverkoston kokonaisvaltaisen hyödyntämisen mahdollisuuksia esimerkiksi virkistyskäytössä ja matkailussa. VAT-Vuoksi status ja Saimaa-Pielinen maailmanperintöhanke on hyvä käytännön esimerkki pyrkimyksestä hyödyntää kestäväällä tavalla alueen luonto- ja kulttuuriympäristöä.

Tämän päivän yhdyskuntarakenne on huomisen kulttuuriympäristöä ja –perintöä. Oma aluerakenteemme ja sen kehityshistoria, jatkumot ja murrokset ovat merkittävä perusta eteläsavolaiselle identiteetille, aluerakenteen kilpailukyvyille ja tulevalle kehitykselle. Seutu- ja kuntakohtaiset kulttuuriympäristön hoito-ohjelmat ja kylähistoriat luovat perustietopohjaa ja ovat käytännön työkaluja mm. alueen vetovoima- ja viihtyvyystekijöiden kehittämiseksi ja matkailulle.

Toimenpiteet:

- Toteutetaan Etelä-Savon ulkoilureittisuunnitelma luontomatkailun edellytysten ja virkistysmahdollisuuksien parantamiseksi.
- Käynnistetään kunnallisten/seudullisten kulttuuriympäristön hoito-ohjelmien laatiminen.

Rahoitus

Maakuntaohjelman rahoitusesitys koostuu sisällöllisesti kahdentyyppisestä rahoituksesta:

- o ohjelman strategian kannalta keskeisiin kehittämishankkeisiin, toimenpiteisiin ja investointeihin liittyvästä rahoituksesta sekä
- o osa maakuntaan kohdistuvasta muusta valtion budjettirahoituksesta ja siihen liittyvästä kuntien tai muiden toimijoiden rahoituksesta, jolla on erityistä merkitystä maakunnan kehityksessä.

Maakuntaohjelman rahoitustaulukossa esitettävät määrärahatarpeet eivät kata ao. hallinnonalojen kaikkia maakuntaan kohdistuvia rahoitustarpeita. Lisäksi eri maakuntien maakuntaohjelmien rahoitustarpeiden tarkastelutapa ja kattavuus vaihtelevat, joten ne eivät ole vertailukelpoisia.

Etelä-Savon maakuntaohjelman rahoitus suunnitelman määrärahatarpeet on koottu oheiseen taulukoon seuraavien periaatteiden mukaisesti:

- o Kaikki toteuttamissuunnitelmassa ns. A-momentiksi luokitellut budjettikohdat ovat tarkastelussa mukana.
- o Toteuttamissuunnitelman ns. B-momentteja on tarkasteltu valikoiden siten, että ne esitetään vain silloin, kun niihin liittyy maakunnassa merkittäviä budjettipaineita tai niiden toiminnot ovat keskeisiä maakunnan kehittämisessä. Esitykset eivät kata kaikkia maakunnassa esiin nousseita tarpeita. Esimerkiksi keskeisimmät liikenneinvestoinnit on esitetty priorisoidun hankelistauksen pohjalta ja se on suhteutettu budjettikehykseen. Vastaavasti myös esim. koulujen korjausinvestointeihin on esitetty vain pieni, budjettikehykseen suhteutettu osa tiedossa olevasta moninkertaisesta tarpeesta.

- o Niitä momentteja, joiden rahoitus kohdistuu alueille mekaanisen laskentaperusteen mukaisesti, ei pääsääntöisesti esitetä (esim. valtion avustukset kunnille).
- o Sellaista valtakunnan tasolla päätettävää rahoitusta, jonka myöntäminen perustuu tapauskohtaiseen hakumenettelyyn ja harkintaan, ei pääsääntöisesti esitetä taulukossa (esim. kuntien yhdistymisavustukset).

Etelä-Savon maakuntaohjelman 2007-2010 rahoitus suunnitelman edellä mainitulla periaatteella laskettu loppusumma on 1083 miljoonaa euroa. Valtion budjetin kautta tulevalle rahoitukselle maakuntaohjelmassa esitetään 767 miljoonan euron tarve, josta 187 milj. € on EU:n rakennerahasto-ohjelmien, maaseudun kehittämisohjelman ja elinkeinokalatalouden kehittämisohjelman rahoitusta (EU + kansallinen, joka sisältää mahdollisen kuntarahaosuuden).

Kun valtion vuoden 2007 budjetin loppusumma on noin 40 miljardia euroa, Etelä-Savon väestöosuuteen perustuva laskennallinen rahoitusosuus tästä on noin 1,2 mrd. €. Maakuntaohjelman kehittämistoimiin ja investointeihin on vuositason esitetty valtion budjettiin (ml. EU-rahoitus) kohdistuvina kustannuspaineina 192 miljoonaa euroa, mikä on 16 prosentin siivu edellä mainitusta maakunnan laskennallisesta budjettiosuudesta.

Maakunnan tarkennetut budjettiesitykset perusteluineen tehdään vuosittain maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmassa. Totsun keskeisimmistä esityksistä käydään osana valtion budjettivalmistelua maakunnan ja ao. ministeriöiden väliset neuvottelut.

Etelä-Savon maakuntaohjelma
Rahoitustaulu 2007-2010 (milj. euroa)

Toimintalinja	Maakuntaohjelman kansallinen budjettirahoitus (ei sisällä EU-ohjelmien vastinrahoitusta)												
	SM	OPM	MMM	LVM	KTM	STM	TM	YM	Vaitio yhteensä	Kunnat	EU-ohjelmat (kansall. rahoitus + EU)*	Julkinen rahoitus yhteensä	Yksit. rah.
IHMISET - HYVINVOINTI - PALVELUT - väestökehityksen tasapainottaminen ja palvelujen turvaaminen	37,2	5,9	9,9	0,0	0,0	28,8	108,1	6,4	196,3	35,3	29,9	261,5	63,7
OSAAMINEN - INNOVAATIOT - TEKNOLOGIA - väestön osaamistason kohottaminen sekä koulutus-, tutkimus- ja innovaatiotoiminnan vahvistaminen	2,8	27,1	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	30,2	2,8	56,3	89,3	54,4
YRITYSTOIMINTA - TUOTANTO - TYÖELÄMÄ - kasvua ja kilpailukykyä tukeva, työpaikkoja tuottava elinkeinopoliittikka	2,8	0,0	33,2	0,0	8,6	0,0	0,0	0,0	44,6	2,8	93,8	141,2	109,4
INFRASTRUKTUURI -kohti omaa ja kilpailukykyistä aluerakennetta	0,0	0,0	1,9	288,0	0,0	0,0	16,0	4,6	310,5	39,8	7,0	357,3	7,8
Yhteensä	42,8	33,1	45,0	288,0	8,9	28,8	124,1	11,0	581,6	80,7	187,0	849,3	235,3

Maakuntaohjelman kansallinen budjettirahoitus hallinnonaloittain (ei sisällä EU-ohjelmien vastinrahoitusta)

	2007	2008	2009	2010	Yht.
SM	10,7	10,7	10,7	10,7	42,8
OPM	6,2	10,0	8,4	8,5	33,1
MMM	10,3	11,4	11,4	11,8	45,0
LVM	38,2	93,8	101,6	54,5	288,0
KTM	2,1	2,2	2,3	2,3	8,9
STM	7,2	7,2	7,2	7,2	28,8
TM	30,8	30,9	31,1	31,3	124,1
YM	3,0	3,2	2,4	2,4	11,0
Kunnat	19,4	20,8	20,0	20,4	80,7
Yhteensä	127,8	190,2	195,2	149,2	662,3
Yksit. rahoitus	13,8	13,8	13,8	13,8	55,3

*) EAKR, ESR, EMR, EKTR
 Kansallinen rahoitus sisältää myös mahdollisen kuntarahoisuuden

Erityisohjelmien ja muiden maakuntaa koskevien ohjelmien yhteensovitus

Euroopan unionin tavoiteohjelmat

Itä-Suomessa laadittiin ohjelmakautta 2007-2013 koskien neljän maakunnan suuralueen kattava alueellinen EAKR-toimenpideohjelma ja kansallisen ESR-toimenpideohjelman Itä-Suomen alueosion EAKR-ohjelma valmisteltiin sisäasiainministeriön ohjeistamana maakuntaliittojen vetovastuulla, Kainuun toimiessa puheenjohtajana. ESR-osion valmistelua ohjeisti työministeriö, valmisteluvastuu oli TE-keskuksilla, Itä-Suomessa valmistelua koordinoi Etelä-Savon TE-keskus.

Itä-Suomi on alueellinen kilpailukyky ja työllisyys-tavoitteessa phasing in -alueena phasing out -kohdella. Erillinen, muista Suomen alueista poikkeava rahoitusratkaisu merkitsee erillistä rahoituskehystä Itä-Suomeen molemmissa ohjelmissa. Itä-Suomen koko EU-rahoitus seitsemän vuoden ohjelmakaudella on 545 miljoonaa euroa. Phasing out -kohde merkitsee ns. perusrahoituksen (EAKR ja ESR) osalta tukitason jyrkkää alenemista ohjelmakauden kuluessa. Perusrahoituksen lisäksi Itä-Suomi saa harvaan asutukseen ja syrjäisyyteen perustuvana pysyvänä erityistukena EAKR-rahoitusta 35 € /as./vuosi. Keskimääräinen tuki-intensiteetti ohjelmakaudella on 117 €/as./vuosi.

Itä-Suomen EAKR-ohjelmaehdotuksen ja ESR-osion sisällöt tuotettiin maakuntien maakuntaohjelmajärjestelyissä. EU-ohjelmien sisältö rakenne toimintalinjoja myöten on määritelty Suomen kansallisessa strategiassa ja valmisteluohjeissa. Unionin politiikkalinjaukset ja rakennerahastoasetukset puolestaan määräävät varsin tarkasti millaisia toimenpiteitä ohjelmiin voidaan sisällyttää. Valintoja voidaan näissä puitteissa tehdä kahdella tavalla: valitaan ne asiat, joihin ohjelmärahoitusta erityisesti halutaan kohdentaa, ja karsitaan mahdollisten toimenpiteiden valikoimasta ne asiat, jotka halutaan rahoittaa valtion normaalin budjettirahoituksen puitteissa.

Itä-Suomen maakunnissa EU-ohjelmajärjestelyt on tuotettu pääosin maakuntaohjelmien valmistelu- ja toteutamisprosessissa, joissa on linjattu maakuntien keskeiset kehittämispainotukset. Ohjelmien toteuttamista

ohjaavat vuotuiset yhteistyöasiakirjat tullaan maakunnissa niinkään laatimaan maakuntaohjelmien painotuksiin tukeutuen. EU-ohjelmat ovat tulevallakin kaudella keskeisiä maakunnan strategisen kehittämisen rahoitusvälineitä.

Kansallisen strategian linjaukset sekä EU:n vaatimus kasvua ja työllisyyttä tukevien ns. Lissabonin strategian mukaisten toimenpiteiden painottamisesta sopii hyvin Itä-Suomen maakuntien kehittämistarpeisiin. Osaaminen, yritykset, innovaatiot ja kilpailukykyinen toimintaympäristö korostuvat myös maakuntaohjelmissa. Linjausten soveltamisen yksityiskohdat ovat kuitenkin vielä monelta osin avoimia, ja tulkinnat saattavat merkittävästikin vaikuttaa Itä-Suomen tukivalikoimaan ja sen painotuksiin – esim. missä määrin voidaan käyttää suoria yritystukia ja osoittaa rahoitusta saavutettavuuden tai sisäisen rakenteen parantamiseen tähtääviin liikennehankkeisiin.

Aluekeskusohjelma

Etelä-Savossa toteutetaan kolmea aluekeskusohjelmaa: Mikkelin seudulla, Savonlinnan seudulla sekä maakunnan pohjoisrajalla kahden maakunnan alueella Varkauden seudulla.

Aluekeskusohjelmat laaditaan siten, että ne ovat sisällöllisesti linjassa maakuntaohjelman kanssa. Tämä onkin luontevaa, sillä maakunnan ohjelmallisessa kehittämisessä hanketoiminta toteutuukin monissa asioissa seudullisena yhteistyönä. Seudullisiin ohjelmiin ei hallinnointiin varatun rahan ohella ole osoitettu merkittävästi muuta ulkopuolista rahoitusta, ja Etelä-Savossa aluekeskusohjelmien ja muiden seudullisten kehittämishankkeiden rahoitus onkin viime vuosina pitkälti kanavoitunut EU-osarahoitteen tavoite 1-ohjelman, aiemmin tavoite 6-ohjelman, kautta.

Tulevalla ohjelmakaudella 2007-2013 aluekeskusohjelma keskittyy alueellisen osaamisrakenteen ja sitä tukevien verkostojen vahvistamiseen elinkeinopoliittisia tarpeita painottaen. Aluekes-

kuohjelman lähtökohdat tukevat näin Etelä-Savon maakuntaohjelman osaamisen ja yritystoiminnan toimintalinjoille kirjattuja tavoitteita.

Osaamiskeskusohjelma

Etelä-Savo sai vuonna 2002 osaamiskeskushaussa Mikkelin seudulle komposiitteihin ja pinnoitteisiin erikoistuneen materiaalitekniikan osaamiskeskuksen, ja Savonlinna-Varkaus akselin prosessiteollisuuden tehdasjärjestelmiin liittyvä osaaminen sisällytettiin Kaakkois-Suomen osaamiskeskukseen. Savonlinna sai vetovastuun matkailun verkosto-osaamiskeskuksesta, ja entuudestaan Etelä-Savo on ollut mukana verkostoidussa elintarvikealan osaamiskeskuksesta ELO:ssa erityisesti luomuosaimisellaan.

Mikkelin seudun osaamiskeskuksen uuden osaamisalan vakiinnuttaminen ja operatiivinen sisäänajo maakunnalliseen toimijakenttään on onnistunut hyvin. Toiminnan suunnittelua ja vaikuttavuutta ovat edesauttaneet toimivat yritys- ja korkeakouluyhteydet. Osaamiskeskus onkin yhdessä yritysten kanssa saattanut liikkeelle lukuisia kehittämishankkeita, jotka vahvistavat maakunnan yhdeksi teknologiaosaamisen painopisteeksi valittua materiaalitekniikkaosaamista. Savonlinna-Varkaus -akselin prosessiteollisuusosaajat ovat luoneet samoin vahvat yrityskontaktit ja hankekannan. Mikkelin seudun materiaalitekniikkaosaaminen sekä Savonlinna-Varkaus -akselin prosessiteollisuusosaaminen tukevat osaltaan maakuntaohjelmaan kirjattuja osaamistason kohottamiseen sekä tutkimus- ja innovaatiotoiminnan vahvistamiseen liittyviä tavoitteita. Niiden kehittämiseen on kanavoitu mm. tavoite 1-ohjelman rahaa.

Osaamiskeskusohjelman tulevan ohjelmakauden 2007-2013 hakuun em. osaamiskeskustoimijat valmistautuivat verkostoitumalla kyseisten toimialojen / klustereiden muihin huippuosaajiin Suomessa. Kaksivaiheisen haun ensimmäisen vaiheen (osaamisklusterien aihaku) hakemukset jätettiin sisäasianministeriölle 31.5.2006 mennessä. Sisäasianministeriö hyväksyi jatkovalmisteluun 13 osaamisklusteriehdotusta, joissa kussakin oli mukana useita osaamiskeskuksia sekä alueellisia toimijoita. Mikkelin seudun osaamiskeskus on mukana neljässä jatkovalmisteltavassa ohjelmaehdotuksessa, joista kahdessa – *Nano- ja mikrojärjestelmät ja tulevaisuuden materiaalit* sekä *Forest Industry Future*

Mikkeli on mukana osaamiskeskus-statuksella. Ympäristöteknologiaklusterin ja Digitaalisten sisältöjen osaamisklusterin valmisteluun Mikkelin seudun osaamiskeskus osallistui puolestaan verkostoyhteytykumppanina. Savonlinna-Varkaus -akselin prosessiteollisuusosaajat olivat mukana jatkovalmistelussa *Forest Industry Future* -ohjelmaehdotusta.

Uuden verkostomuotoisen matkailuosamiskeskuksen toiminnan organisoituminen ja yhteisen toimintakulttuurin kehittyminen on osaamiskeskuksen vahvuuksia. Onnistuneiden hankkeiden myötä osaamiskeskuksen asema on vahvistunut kansallisena matkailutoimijana. Savonlinnan innovaatiokeskuksen koordinoima Matkailun verkosto-osaamiskeskus tukee osaltaan maakuntaohjelmaan kirjattuja osaamisen ja yritystoiminnan kehittämistavoitteita. Osaamiskeskus valmistautui uuden ohjelmakauden hakuun yhteistyössä valtakunnallisten matkailualan karkiossaajien kuten Lapin elämys-teollisuuden osaamiskeskuksen ja Haaga-instituutin kanssa. Sisäasianministeriö hyväksyi *Matkailu ja elämystuotanto-osaamisklusteriehdotuksen* jatkovalmisteluun päässeiden ehdotusten joukkoon.

Eteläsavolaiset luomuosaaajat Ruralia-instituutti, YTI-tutkimuskeskus ja MTT Mikkeli olivat maakunnan elintarviketalouden kehittämissyhistys Ekoneumin kautta mukana osaamiskeskushaun toiselle kierrokselle hyväksytyin *Elintarvike- ja ravitsemusklusterin* valmistelussa.

Haun toisessa vaiheessa aiehaun pohjalta nimetyt klusterikoordinaattorit kokosivat ja laativat yhteistyössä klusteriin ehdolla olevien osaamiskeskusten kanssa varsinaiset ohjelmaehdotukset.

Osaamiskeskustyöryhmä esittää Mikkelin seudun osaamiskeskusta itsenäisenä osaamiskeskusena mukaan *Nano- ja mikrojärjestelmät ja tulevaisuuden materiaalit* sekä *Forest Industry Future -osaamisklustereihin*. Savonlinnan matkailutoimijoiden kokoomaa matkailuosaaajien verkostoa, Itä-Suomen osaamiskeskusta, työryhmä esittää yhdeksi *Matkailu ja elämystuotanto -klusterin* osaamiskeskukseksi. Savonlinna-Varkaus -akselin metsäteollisuuden osaajien toteuttamaa kuidut-energia-elinkaari -teeman osaamiskeskustoimintaa työryhmä esittää jatkettavan Kaakkois-Suomen osaamiskeskuksen yhtenä erityisosaamisalana. Valtioneuvosto hyväksyy klusteriohjelmat ja niitä toteuttavat osaamiskeskukset marraskuussa 2006.

Varsinaisten osaamiskeskusten lisäksi konepaja-osaamisestaan tunnetulle Pieksämäen seudulle on kasvanut Pieksämäen kaupungin ja maakunnan eri rahoittajaviranomaisten yhteistyöllä rautatieteknologian osaamiskeskittymä, jossa on alan perinteisen tietotaidon lisäksi myös rautatielogistiikkaan ja kansainvälisiin kuljetustarpeisiin liittyvää erityisosaamista.

Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2005–2008

Etelä-Savon maakuntaohjelman ja Maaseutupoliittisen kokonaisohjelman maaseudun kehittämisen lähtökohdat ovat samanlaiset; molempien keskeisenä tavoitteena on maaseudun sekä maa- ja metsätalouden elinvoiman vahvistaminen ja käynnissä olevan rakennemuutosopeutumisen tukeminen. Ohjelmaan sisältyviä toimenpide-esityksiä voidaan pitää Etelä-Savon kannalta oikeaan osuneina. Maaseutupoliittiseen kokonaisohjelmaan ei kuitenkaan sisälly toimenpiteiden rahoittamiseen tarkoitettua rahoituskehystä.

Manner-Suomen maaseudun kehittämishohjelma 2007–2013

EU-ohjelmakauteen 2007-2013 valmistautumiseen liittyen Suomessa on laadittu Manner-Suomen maaseudun kehittämishohjelma sekä sen osioiden Alueelliset maaseudun kehittämishohjelmat vuosille 2007-2013. Maaseudun kehittämishohjelma sisältää asiakokonaisuuksia, jotka nykyisellä ohjelmakaudella ovat sisältyneet mm. tavoite 1-ohjelman maaseudun kehittämisen toimenpidekokonaisuuteen ja Leader + -ohjelmiin. Ohjelmaa rahoitetaan Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahasto) tuesta. Maaseudun kehittämishohjelman toimintalinjat toimenpiteineen käsittelevät maaseudun kehittämisen kannalta oleellisia aihepiirejä ja ovat pitkälti linjassa Etelä-Savon maakuntaohjelmaan kirjattujen toimenpiteiden kanssa. Etelä-Savon maatalouden lähtökohdat huomioiden ensiarvoisen tärkeä on ohjelmaan sisältyvä linjaus siitä, että maataloutta on voitava harjoittaa jatkossakin kannattavasti koko maan alueella. Maakunnan kannalta on myönteistä myös se, että maaseudun kehittämistoimenpiteiden valinnassa ja varojen kohdentamisessa luvataan ottaa huomioon aluei-

den ja toimijoiden erilaisuus koko maan alueellisesti tasapainoisen kehityksen edistämiseksi. Näin ollen onkin erityisen tärkeää, että ohjelman rahoitusraamin vahvistuttua maaseudun kehittämisvarat kohdennetaan alueille oikeudenmukaisin jakoperusteiden alueiden todellisten lähtökohtien ja tarpeiden pohjalta. Alueille mahdollisesti tulevaa muuta EU-ohjelmarahoitusta ei saa kytkeä maaseudun kehittämisvarojen jakoperusteeksi.

Etelä-Savon maaseudun kehittämishohjelma 2007–2013

Maaseutuohjelman valmistelutyöryhmä on laatinut TE-keskuksen johdolla Etelä-Savon maaseudun kehittämishohjelman vuosille 2007-2013. Maakunnallinen ohjelma on osa kansallista maaseutuohjelmaprosessia – Manner-Suomen maaseudun kehittämishohjelman alueosio. Ohjelma tulee toimimaan Etelä-Savon maaseudun keskeisimpänä kehittämisvälineenä vuosina 2007-2013. Ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet on koottu neljälle toimintalinjalle, jotka ovat linjassa Etelä-Savon maakuntaohjelman tavoitteiden kanssa. Molemmissa ohjelmissa painotetaan tarvetta ja toimenpiteitä maaseudun elinkeinotoiminnan monipuolistamiseen - maaseutuohjelmassa aihepiiri muodostaa yhden neljästä toimintalinjasta. Ohjelmissa huomioidaan myös tarve maaseudun elinolojen ja elämänlaadun kehittämiseen muun muassa maaseudun peruspalvelujen ylläpidon osalta.

Maaseutuohjelman tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että sen tavoitteita sisältyy myös muihin maakunnan kehittämiseen tarkoituihin ohjelmiin. Maaseutuohjelmaa toteutetaan pääosin EU:n maaseuturahaston osarahoituksella, jonka säädökset asettavat varojen käytölle rajoitteita. Esimerkiksi infrastruktuurin parantamiseen, yritystoiminnan ja peruspalvelujen kehittämiseen sekä koulutuksen ja työvoimaan kohdentuvissa kehittämistarpeissa tarvitaan myös muiden EU-rakennerahastojen ja kansallisin varoin toteutettavia toimenpiteitä.

Etelä-Savon alueellinen metsäohjelma 2007–2010

Etelä-Savon metsäohjelmassa on määritelty tavoitteet maakunnalle elintärkeän metsätalouden keskeisille toimenpiteille. Tavoitetaso on aiempien

metsäohjelmien tavoin korkea, mikä asettaa suuria haasteita muuttuvassa toimintaympäristössä. Toteutuessaan metsäohjelma ylläpitää merkittävällä tavalla maakunnan aluetaloutta ja sitä kautta tukee maakuntaohjelman toteutusta. Metsäohjelma on laadittu yhteistyössä Etelä-Savon maaseutuohjelman kanssa, mikä antaa hyvän pohjan maaseudun kehittämishankkeiden toteutuksessa. Metsäohjelmaa toteutetaan julkisen rahoituksen osalta pääosin kansallisin varoin. Kehittämishankkeiden osarahoitukseen käytetään EU:n maaseuturahaston ja mahdollisesti myös muiden EU-rakennerahastojen varoja.

Maaseudun paikalliset toimintaryhmät

Etelä-Savossa toimii kolme paikallista toimintaryhmää. RaJuPuSu-Leader+-ryhmä, Veej’jakaja-toimintaryhmä kansallisella POMO-ohjelmärahoituksella sekä Piällysmies-toimintaryhmä tavoite 1-rahoituksella. Kaikki toimintaryhmät ovat valmistelleet uuden ohjelmaesityksen rahoituskaudelle 2007-2013 ja pyrkivät Etelä-Savon maaseutuohjelmaa rahoituksen saavaksi Leader-ryhmäksi. Leader-toimintatavalla toteutetaan erityisesti paikallisten asukkaiden omaehtoisia ruohonjuuritason toimen-

piteitä. Etelä-Savon toimintaryhmien ohjelmat ovat linjassa maakuntaohjelman tavoitteiden kanssa ja ryhmien työ täydentää maakuntaohjelman toimenpiteitä mm. asumisviihtyvyyteen, yritystoimintaan ja maaseudun palveluihin liittyvissä kehittämistoimissa. Toimintaryhmien rahoitusmahdollisuudet laajenevat tulevilla ohjelmakaudella mikroyritysten investointeihin ja kansainväliseen toimintaan, mikä tulee edelleen vahvistamaan toimintaryhmyön käytännön vaikuttavuutta.

Saaristo-ohjelma

Etelä-Savon maakuntaohjelma ja saaristo-ohjelma ovat linjassa keskenään; niihin on kirjattu samansuuntaisia tavoitteita ja toimenpiteitä. Tämä onkin ymmärrettävää, sillä Etelä-Savo on lähtökohdiltaan vesistörikas, maaseutumainen loma-asutusmaakunta, jonka rannoille on rakennettu joka kymmenes maamme vapaa-ajan asunnoista. Maakunnan kehittämisessä ainutlaatuinen järviluonto ja vapaa-ajan asuminen nähdään, saaristo-ohjelman tavoin, elinkeinomahdollisuutena erityisesti hiljenevälle maaseudulle. Maaseudun elinvoimaisuuden vahvistaminen on niin Etelä-Savon maakuntaohjelman kuin saaristo-ohjelman tavoitteita. Saaristo-ohjelmaan ei sisälly toimenpiteiden rahoittamiseen tarkoitettua omaa rahoituskehystä.

Seuranta ja arviointi

Maakuntaohjelman toteuttamisen kannalta on tärkeää, että ohjelman strategian toteutumista, toimenpiteitä ja niiden vaikutuksia seurataan. Seurannan tulee olla jatkuvaa ja säännönmukaista. Koska maakuntaohjelma kokoaa yhteen maakunnassa toteutettavia erityisohjelmia ja toimenpiteitä, voidaan seurannan resursseina käyttää myös erityisohjelmien seurannasta saatavaa aineistoa.

Sisäasiainministeriö on määritellyt maakuntaohjelman seurantaan varten liitteen 4 mukaiset ”vähimmäisindikaattorit”, joita ohjelmien seurannassa kaikissa maakunnissa tulisi vertailukelpoisen seurantatiedon tuottamiseksi käyttää. Indikaattorit kuvaavat koulutustasoa, työmarkkinatilannetta, muuttoliikettä ja väestöä sekä bruttokansantuotetta ja tuotantoa.

Maakuntaohjelman vaikutuksia arvioidaan ohjelmakauden aikana tai sen päätyttyä aluekehityslakiin perustuvassa ulkopuolisessa arvioinnissa. Jotta arvioinnin tuloksia voitaisiin käyttää hyväksi seuraavan maakuntaohjelman valmistelussa, arviointi tulisi tehdä vuoden 2009 loppuun mennessä.

Maakuntaohjelman ympäristövaikutuksista tehtiin viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun ns. sova-lain mukainen ympäristöarviointi ja -selostus. Arviointi suoritettiin ohjelman laadintaprosessin kuluessa, ja vaikutukset esitetään ympäristöselostus-asiakirjassa. Ympäristöarvioinnin yhteydessä määriteltiin, mitä ympäristövaikutuksia seurataan ja miten.

Prosessin kuvaus

Poliittiset linjaukset maakuntavaltuustolta

Maakuntaohjelman valmistelua edelsi Etelä-Savon pitkän aikavälin strategian eli maakuntasuunnitelman tarkistaminen. Maakuntavaltuusto hyväksyi Etelä-Savo 2025 strategialinjaukset marraskuun lopussa 2005.

Maakuntahallitus käynnisti valmistelun ja ohjasi sitä tiiviisti

Sisäasiainministeriö pyysi toukokuussa 2005 maakunnan liittoja käynnistämään maakuntaohjelmien laatimisen siten, että liittojen valtuustot voivat alueiden kehittämislain mukaisesti hyväksyä ohjelmat vuoden 2006 loppuun mennessä.

Valmistelutyö käynnistyi vuoden 2006 alussa. Maakuntahallitus käsitteli maakuntaohjelmaa kaikissa kokouksissaan prosessin kuluessa. Valmistelun tueksi maakuntahallitus asetti maakuntaohjelman johtoryhmän. Helmikuussa maakuntahallitus ja johtoryhmä keskustelivat linjauksista yhteisessä käynnistysseminaarissa.

Etelä-Savon maakuntahallitus hyväksyi kokouksessaan 26.9.2005 maakuntaohjelman laatimiselle alustavan työohjelman, jota tarkennettiin työn käynnistyessä tammikuussa 2006 (liite 1). Samalla maakuntahallitus hyväksyi viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien arvioinnista annetun lain (sova-laki) mukaisen ympäristövaikutusten arviointisuunnitelman (liite 2), josta oli käyty lain edellyttämä neuvottelu ympäristöviranomaisten kanssa 17.1.2006.

Ohjelmatyön käynnistämisestä kertova kuulutus julkaistiin maakunnan sanomalehdissä ja virallisessa lehdessä sekä maakuntaliiton tiedotuslehdessä ja kotisivuilla.

Aluekehityslain edellyttämä edellisen maakuntaohjelman ulkopuolinen arviointi valmistui tammikuussa 2006.

Ohjelmajohtoryhmä ja valmistelufoorumit tuottivat keskeisen sisällön

Maakuntahallituksen asettamassa ohjelmajohtoryhmässä olivat laajasti edustettuna valtion aluehallintoviranomaiset, seutukunnat sekä järjestökenttä. Ohjelmakokonaisuutta ja ohjelman keskeisiä painotuksia linjaava ja yhteen sovittava johtoryhmä piti valmistelun kuluessa viisi kokousta. Johtoryhmän kokoonpano liitteessä 3.

Maakuntaliitto kutsui neljä valmistelufoorumia (kokoonpano liitteessä 3) kokoamaan maakuntaohjelman yksityiskohtaisempia painotuksia ja toimenpiteitä. Foorumien aihepiirit vastasivat maakuntaohjelman neljää toimintalinjaa, jotka on johdettu maakuntasuunnitelmasta:

- o ihmiset, hyvinvointi, palvelut
- o osaaminen, innovaatiot, teknologia
- o yritystoiminta, tuotanto, työelämä
- o infrastruktuuri

Foorumeihin kutsuttiin 15-20 ko. aihealueen asiantuntijaa, jotka edustivat kuntakenttää ja valtion aluehallintoa, elinkeinoelämää, työmarkkinajärjestöjä, oppilaitoksia ja muita toimijoita. Foorumit kokoontuivat maaliskuussa kahdesti, ja ne raportoivat työnsä tuloksista ohjelmajohtoryhmälle.

Seutuseminaarit ja sidosryhmäseminaari

Maakuntaohjelman laadintaan liittyvä seutukierros järjestettiin 14.-16.3.2006. Joroisissa, Mikkelissä ja Savonlinnassa pidetyissä tilaisuuksissa esiteltiin kunnille sekä aluekeskuksille ja osaamiskeskuksille maakuntaohjelman laadinnan lähtökohtia ja koottiin seutujen näkemyksiä ohjelmavalmisteluun.

Muille keskeisille sidosryhmille järjestettiin laaja kutsutilaisuus 7.4.2006 Mikkelissä. Tilaisuudessa oli noin 40 osanottajaa, joilta saatiin evästyttäjävalmisteluun.

Ohjelmaluonnoksesta valtuuston evästys ja sidosryhmien lausunnot

Maakuntaohjelman ensimmäinen luonnos kirjoitettiin foorumi- ja johtoryhmätyön sekä seminaarikierroksen pohjalta pääosin huhtikuussa ja toukokuun alkupäivinä. Maakuntahallitus käsitteli luonnoksen kokouksessaan 9.5.2006.

Maakuntaohjelman luonnoksesta pyydettiin maakuntavaltuuston toukokuun kokouksessa evästys jatkovalmistelun pohjaksi. Touko-kesäkuussa luonnoksesta pyydettiin sidosryhmien lausunnot, ja se oli maakunnan asukkaiden ja muiden kiinnostuneiden nähtävillä ja kommentoitavana maakuntaliiton virastolla ja kotisivuilla.

Kesä-elokuussa luonnosta työstettiin saadun evästyksen ja palautteen perusteella. Ohjelmajohtoryhmä kokoontui kesän aikana kahdesti.

Päätös syysvaltuustossa

Maakuntavaltuusto hyväksyi maakuntaohjelman syyskokouksessaan marraskuussa. Sitä ennen maakuntahallitus käsitteli ohjelmaluonnosta syys- ja lokakuun kokouksissaan.

Kytkeä muuhun strategia- ja ohjelma-työhön

Maakuntaohjelmaan on tuotettu sisältöä myös lukuisissa muissa prosesseissa, joita maakunnassa on toteutettu tai käynnissä – keskeisimpinä mm. pariaikaa käynnissä oleva maakuntakaavaprosessi sekä Palveleva Etelä-Savo 2013 -hanke. Yksittäisiin toimialoihin tai teemoihin liittyvä strategiatyö – kuten vapaa-ajan asutuksen strategia, tietoyhteiskuntastrategia, teknologiastrategia, innovaatiostrategia tai korkeakoulutuksen ja tutkimuksen ja toisen asteen koulutuksen linjaukset – on otettu huomioon maakuntaohjelman foorumityöskentelyssä.

Samanaikaisesti maakuntaohjelmien kanssa laadittujen EU:n rakennerahasto-ohjelmien sisällöt tuotettiin myös pääosin maakuntaohjelman valmisteluprosessissa.

Maakuntaohjelman valmistelussa on otettu huomioon aluekehityslaissa mainitut erityisohjelmat.

Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmissa tarkennetaan vuosittain toimenpiteitä ja hankkeita ja niihin tarvittavaa rahoitusta. Toteuttamissuunnitelma on maakunnan esitys valtion budjettiin.

Maakuntaohjelman laatiminen kaudelle 2007 – 2010

Tarkennettu työohjelma 2006

Maakuntaohjelma on maakunnan yhteinen toimenpideohjelma lähivuosien kehittämistavoitteista. Sen tarkoituksena on kohdentaa ja priorisoida alueen kehittämiseksi tehtäviä valintoja. Maakuntaohjelmassa esitetään keskeiset kehittämislinjaukset ja kehittämistavoitteet maakunnan mahdollisuuksien ja tarpeiden pohjalta sekä keskeiset hankkeet ja muut toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi sekä suunnitelma ohjelman rahoittamiseksi. Maakuntaohjelman 2007-2010 ja EU:n rakennerahasto-ohjelman 2007-2013 valmistelu tapahtuu samanaikaisesti – maakuntaohjelman valmistelu-prosessi tuottaa näin sisältöjä ja painotuksia myös tulevan EU-ohjelmavalmistelu tarpeisiin. EU:n tavoiteohjelma on yksi rahoitusväline, jolla maakuntaohjelman toimenpiteitä toteutetaan.

Tammikuu 2006 – työn käynnistäminen

Maakuntaliiton virasto valmistelee maakuntaohjelman laatimiselle tarkennetun työohjelman.

Virasto valmistelee viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien arvioinnista annetun lain (sova-laki) mukaisen ympäristövaikutusten arviointisuunnitelman. Lain edellyttämät neuvottelut sen sisällöstä käytiin Etelä-Savon ympäristökeskuksen kanssa 17.1.2006.

Virasto analysoi ulkopuolisen arvioijan laatiman Etelä-Savon maakuntaohjelman 2003-2006 arviointiraportin ja valmistelee arvioijan ehdotuksen pohjalta esityksen Etelä-Savon toimintaympäristöä koskevaksi swot-tarkasteluksi.

Virasto kokoaa liiton kotisivuille maakuntaohjelmatyöhön ja ohjelman ympäristöselostukseen liittyvää lähtökohta-aineistoa, jota päivitetään prosessin etenemisen mukaan. Maakunnan asukkaille ja toimijoille luodaan mahdollisuus myös sähköisen palautteen antamiseen valmistelun aikana.

Maakuntahallitus hyväksyy maakuntaohjelman laadinnan tarkennetun työohjelman ja siihen sisältyvän maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointisuunnitelman 30.1.2006.

Helmi-huhtikuu 2006 – ohjelmasisältöjen valmistelu, laaja tiedottaminen, työseminaarit

Tiedottaminen

Virasto tiedottaa Etelä-Savon maakuntaohjelman 2007-2010 sekä siihen liittyvän ympäristöarvioinnin valmistelun aloittamisesta kuulutuksella, joka julkaistaan maakunnan sanomalehdissä sekä hallintolain 62 §:n mukaisesti virallisessa lehdessä. Työn käynnistymisestä tiedotetaan lisäksi liiton kotisivuilla ja liiton tiedotuslehti Jousessa. (helmikuun alku)

Ohjelmasisältöjen valmistelu

- Virasto kutsuu neljä valmistelufoorumia työstämään ohjelman toimintalinjojen sisältöjä:
IHMISET – HYVINVOINTI – PALVELUT
OSAAMINEN – INNOVAATIOT – TEKNOLOGIA
YRITYSTOIMINTA – TUOTANTO – TYÖELÄMÄ
INFRASTRUKTUURI
 - Foorumeihin kutsutaan ko. toimintalinjan aihepiirien asiantuntijoita, jotka edustavat kuntakenttää ja valtion aluehallintoa, elinkeinoelämää ja muita aluekehityksen kannalta keskeisiä toimijoita (10-15 henkilöä / foorumi).
 - Foorumit kokoavat maakuntasuunnitelman linjausten pohjalta maakuntaohjelman toimenpidekuvaukset, hankkeet, toimijat, rahoitustarpeet sekä arvion toimenpiteiden vaikutuksista (helmi-huhtikuu).
 - Foorumit kokoontuvat kevään aikana kaksi kertaa:
 - * 1. kokous: viikot 9 ja 10
 - * 2. kokous: viikot 13 ja 14
- Foorumit analysoivat maakuntasuunnitelman tarkistamisen yhteydessä koottua tausta-aineistoa, ja hyödyntävät maakunnassa toimivien erilaisten työryhmien työtä sekä maakunnassa laadittuja eri ohjelmia ja suunnitelmia.
 - Tällaisia työryhmiä ja ohjelmia/suunnitelmia ovat mm. Etelä-Savon palvelurakenneselvitys, Etelä-Savon maahanmuuttostrategia, Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen neuvottelukunta, Etelä-Savossa toimivien yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen aluestrategia, Toisen asteen koulutuksen työryhmä, Etelä-Savon maaseudun kehittämisohjelma, Etelä-Savon teknologiastrategia, Etelä-Savon ympäristöohjelma.
- Osana maakuntaohjelmaa valmistellaan Itä-Suomen maakuntien yhteistyönä Itä-Suomen tulevan rakennerahasto-ohjelman/ohjelmien sisältöä.
- Virasto analysoi ja yhteensovittaa aluekehitysasetuksen edellyttämät kansalliset erityisohjelmat maakuntaohjelmaan (osaamiskeskus- ja aluekeskusohjelmat, maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma, saaristo-ohjelma).
- Virasto valmistele foorumityön pohjalta ohjelmaluonnoksen ja ympäristöselvitysluonnoksen.

Työseminaarit

- Maakuntahallituksen ja ohjelmajohtoryhmän yhteinen lähetekeskustelu 13.2.2006.
- Sisäministeriön aluetilaisuus Itä-Suomen liittojen ohjelmavalmistelijoilta Mikkelissä 16.2.2006.
- Seutukuntaseminaarit: jäsenkunnat, aluekeskusohjelmat, osaamiskeskusohjelmat (lähetekeskustelu). (helmi-maaliskuu)
- Maakuntaohjelmaseminaari asiantuntijaorganisaatioille ja sosiaalipartnereille (helmi-maaliskuu).

Touko-kesäkuu 2006 – valmistelu etenee, sidosryhmien lausuntokierros, maakunnan asukkaiden ja toimijoiden kuuleminen

- Maakuntahallitus käsittelee 1.ohjelmaluonnoksen sekä ympäristöselostusluonnoksen ja esittää ne maakuntavaltuustolle evästyskeskustelun pohjaksi (toukokuu).
- Virasto saattaa ohjelmaluonnoksen sekä ympäristöselostusluonnoksen yleisön tiedoksi ja kommentoitavaksi:
 - o asiakirjat pidetään nähtävillä maakuntaliiton virastossa vähintään 30 päivää
 - o nähtävilläolosta ilmoitetaan virallisessa lehdessä sekä liiton viraston ilmoitustaululla, kotisivuilla ja tiedotuslehti Jousessa
- Virasto pyytää ohjelmaluonnoksesta sekä ympäristöselostusluonnoksesta sidosryhmien lausunnot (toukokuu).
- Ohjelmaluonnos ja ympäristöselostusluonnos esitellään maakuntavaltuustolle. Valtuusto käy luonnoksista jatkovalmistelua ohjaavan evästyskeskustelun (kevätkuusi 2006).
- Virasto ja johtoryhmä jatkavat ohjelman valmistelua valtuuston evästyksen, sidosryhmien lausuntojen sekä maakunnan asukkailta ja muilta toimijoilta saadun palautteen pohjalta.

Elo-lokakuu 2006 – valmistelu etenee, maakuntahallituksen esitys valtuustolle

- Virasto ja johtoryhmä jatkovalmistelevat maakuntaohjelmaa, foorumit kokoontuvat tarvittaessa.
- Ohjelmavalmistelun käsittely maakuntahallituksen kokouksissa (elokuu, syyskuu).
- Maakuntahallitus päättää esittää maakuntaohjelmaluonnoksen ja ympäristöselostusluonnoksen maakuntavaltuuston hyväksyttäväksi (lokakuu).

Marras-joulukuun 2006 – maakuntavaltuuston päätös, tiedottaminen

- Maakuntavaltuusto hyväksyy Etelä-Savon maakuntaohjelman ja ympäristöselostuksen vuosille 2007-2010 (syysvaltuusto 2006).
- Päätöksestä tiedotetaan sova-lain mukaisesti.
- Maakuntaohjelmasta tiedottaminen, ohjelman painatus ja jakelu.

Etelä-Savon maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointisuunnitelma

Maakuntaohjelma on nelivuotiskausittain laadittava ohjelma, joka toteuttaa maakuntasuunnitelman strategisia linjauksia ja ohjaa ja yhteensovittaa aluekehitystyötä. Maakuntaohjelmassa esitetään keskeiset toimenpiteet (ml. sitä toteuttavat erityisohjelmat) sekä suunnitelma niiden rahoittamisesta. Maakuntaohjelma on pohjana vuosittain tehtävälle toteuttamissuunnitelmalle, joka on maakunnan esitys valtion budjettivalmisteluun. Maakuntaohjelman laadinnasta ja sisällöstä on säädetty alueiden kehittämislaisissa ja sen nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa.

Maakuntaohjelma on viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien arvioinnista annetun lain (200/2005), jäljempänä sova-lain, 4§:n tarkoittama aluekehitystä varten laadittava ohjelma, joka – osittain välillisesti - luo puitteita hankkeiden lupa- tai hyväksymispäätöksille. Sova-asetuksen 1§ 4 momentissa säädetään, että maakuntaohjelmasta on tehtävä ympäristöarviointi. Ympäristöarvioinnista vastaa ohjelmasta vastuussa oleva viranomainen, tässä tapauksessa maakuntaliitto.

Ympäristövaikutusten arvioinnin tarkoituksena on selvittää ja arvioida Etelä-Savossa vuosina 2007-2010 toteutettavan maakuntaohjelman todennäköisiä merkittäviä ympäristövaikutuksia. Arvioinnin tavoitteena on mm. edistää kestävä kehityksen mukaisia valintoja ohjelman toteuttamisessa ja tulevien ohjelmien valmistelussa.

Tämä arviointisuunnitelma kattaa

- 1) sova-lain edellyttämät toimenpiteet ohjelman valmistelussa liittyen mm. tiedottamiseen ja tiedon saannin varmistamiseen sekä osallistumis- ja kuulemismenettelyihin
- 2) menettelyt sova-lain 8§:n mukaisen ja sova-asetuksen 4§:n tarkentaman ympäristöselostuksen laatimiseksi osana ohjelmavalmistelua.

1) Sova-lain edellyttämä tiedottaminen ja tiedon saanti sekä osallistumis- ja kuulemismenettelyt

Maakuntaohjelman valmistelun organisointi ja ympäristövaikutusten arviointisuunnitelma

Maakuntaohjelman valmisteluun sen eri vaiheissa osallistuvat maakuntaliiton ja sen jäsenkuntien ohella maakunnassa toimivat valtion aluehallintoviranomaiset, keskeiset työmarkkina- ja muiden järjestöjen edustajat sekä erilaiset toimijat kuten yritykset, oppilaitokset, tutkimusorganisaatiot, rahoittajat ja osaamiskeskittymät. Maakuntahallitus on hyväksynyt maakuntaohjelman valmistelua koskevan tarkennetun työsuunnitelman ja sen liitteenä olevan arviointisuunnitelman kokouksessaan 30.1.2006. Arviointisuunnitelmasta on neuvoteltu Etelä-Savon ympäristökeskuksen kanssa 17.1.2006.

Työn käynnistäminen, lausunnot ja kuuleminen sekä kansalaisten osallistumismahdollisuus

Maakuntaohjelma valmistellaan maakuntahallituksen hyväksymän tarkennetun työohjelman mukaisesti. Työohjelmassa esitetään valmistelutyön vaiheet ja kuvataan niihin liittyvät yhteistyömenettelyt ja päätöksenteko. Työohjelma löytyy maakuntaliiton ilmoitustaululta ja kotisivuilta, ja sitä on saatavissa liiton virastolta aukioloaikoina. Sova-lain mukainen ympäristövaikutusten arviointisuunnitelma on työohjelman liitteenä.

Maakunnan asukkaille ja toimijoille annetaan mahdollisuus seurata valmistelua ja osallistua siihen. Ohjelmatyön käynnistämisestä ilmoitetaan kuulutuksella, joka julkaistaan maakunnan sanomalehdissä sekä hallintolain 62 § mukaisesti virallisessa lehdessä. Työn käynnistymisestä ja etenemisestä sekä ohjelman hyväksymisestä tiedotetaan maakunnan tiedotusvälineiden uutisoinnin kautta sekä liiton kotisivuilla ja liiton tiedotuslehdessä Jousessa.

Maakuntaohjelmaluonnoksesta (maakuntavaltuustolle evästyskeskustelua varten toukokuussa esitettävä versio) ja ympäristöselostuksen luonnoksesta pyydetään touko-kesäkuussa sova-asetuksen 6§ mukaisesti ympäristökeskuksen lausunto. Lisäksi em. luonnoksista pyydetään lausunnot jäsenkunnilta,

valtion aluehallintoviranomaisilta sekä aluekehityksen kannalta keskeisiltä muilta toimijoilta.

Ohjelmaluonnos ja ympäristöselostuksen luonnos pidetään nähtävillä liiton kotisivuilla sekä liiton virastolla touko-kesäkuussa 30 päivän ajan, jona aikana yleisöllä on mahdollisuus esittää niistä mielipiteensä. Nähtävillä olosta tiedotetaan hallintolain 62§ mukaisesti virallisessa lehdessä sekä maakuntaliiton tiedotuslehdessä Jousessa.

Annetut lausunnot ja muut ohjelmasta ja ympäristöselostuksesta saadut yleisön ja maakunnan toimijoiden mielipiteet otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon maakuntaohjelman sisällössä. Yhteenveto lausunnoista ja kannanotoista sekä niiden huomioimisesta jatkovalmistelussa toimitetaan maakuntahallitukselle ja maakuntavaltuustolle ohjelman käsittelyn yhteydessä. Maakuntahallitus käsittelee ohjelman ja ympäristöselostuksen toisen luonnoksen syksyllä, ja maakuntavaltuusto hyväksyy ne syyskokouksessaan marraskuussa 2006.

Päätös ja siitä tiedottaminen

Päätös maakuntaohjelman hyväksymisestä, ympäristöselostus ja lausuntoyhteenveto toimitetaan jäsenkunnille, valtion aluehallintoviranomaisille ml. ympäristökeskus sekä niille toimijoille, jotka osallistuivat valmisteluun tai joilta pyydettiin ohjelmaluonnoksesta lausunto. Päätös ja ympäristöselostus toimitetaan tiedoksi Suomen ympäristökeskukselle. Päätöksestä tiedotetaan maakunnan tiedotusvälineiden kautta. Päätös sekä ohjelma ja ympäristöselostus asetetaan nähtäville 30 päivän ajaksi liiton virastolle, mistä ilmoitetaan hallintolain 62 § mukaisesti virallisessa lehdessä. Ohjelma ja oheismateriaali ovat pysyvämmiin saatavilla liiton kotisivuilla, ja painettuna julkaisuna (ohjelma) ja monisteina (ympäristöselostus ja lausuntoyhteenveto) liiton virastolta.

2) Ympäristöselostus

Maakuntaohjelman ympäristövaikutukset selvitetään riittävässä määrin valmistelun kuluessa.

Maakuntahallitus käsittelee ympäristöselostuksen maakuntaohjelman käsittelyn yhteydessä syksyllä ja tekee esityksensä maakuntavaltuustolle maakuntaohjelman ja sen ympäristöselostuksen hyväksymisestä.

Maakuntaliitto on neuvotellut ympäristökeskuksen kanssa sova-lain 8§ ja asetuksen 4§ mukaisessa ympäristöselostuksessa annettavien tietojen laajuudesta ja yksityiskohtaisuudesta 17.1.2006. Neuvottelun perusteella ympäristöselostuksessa noudatetaan seuraavia periaatteita (numerointi viittaa sova-asetuksen 4§ momentteihin):

- Vaikutusten arviointi ja ympäristöselostus tehdään maakuntaohjelman toimintalinjoittain. Kehitystä peilataan Etelä-Savon ympäristöohjelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Ympäristön nykytilakuvauksen ja ympäristövaikutusten arvioinnin laajuus suhteutetaan todennäköisten ympäristövaikutusten suuruuteen. Ympäristöselostuksen yksityiskohtaisuus suhteutetaan asioiden käsittely- ja esittämistapaan maakuntaohjelmassa. Prosessissa pyritään tunnistamaan ne aihepiirit, jotka edellyttävät ympäristövaikutusten osalta tarkempaa käsittelyä.
- Ohjelman pääasiallinen sisältö, päätavoitteet sekä suhde muihin asiaan liittyviin suunnitelmiin ja ohjelmiin (1 mom) kirjataan varsinaiseen ohjelma-asiakirjaan. Ympäristöselostuksessa viitataan maakuntaohjelman ko. kohtaan. Maakuntaohjelma-asiakirja laaditaan muodoltaan kompaktina ja sivumäärältään suppeana. Se on sellaisenaan nopeasti ja helposti luettavissa, joten em. asioiden toistaminen samassa laajuudessa ympäristöselostuksessa ei ole tarpeellisenä.
- Ympäristön nykytilan kuvauksessa käytetään Etelä-Savon ympäristöohjelmaa, jota tarvittaessa osin voidaan täydentää mm. maakunta-kaavan perusselvitysten tuottamalla aineistolla. Maakuntaohjelman mukaista todennäköistä kehitystä verrataan tilanteeseen, jossa ohjelman toimenpiteitä ei toteutettaisi. (2 mom)
- Ympäristön ominaispiirteitä (3 mom) sekä merkityksellisiä ympäristöongelmia (4 mom) pyritään tarkastelemaan erikseen ainakin taajamien, vesistö- ja ranta-alueiden sekä liikenneverkkojen ja liikenteen osalta. Toimenpiteiden/hankkeiden osalta tarkastellaan tarvittaessa kytkentöjä kansainvälisiin tai kansallisiin ympäristönäkökohtiin (5 mom) sekä todennäköisesti merkittäviin toissijaisiin ja muihin vaikutuksiin

(6 mom) sekä toimenpiteitä ympäristölle haitallisten vaikutusten ehkäisemiseksi tai poistamiseksi (7 mom). Näiden osalta tukeudutaan myös Etelä- Savon ympäristöohjelmaan sekä maakuntakaavan perusselvityksiin.

- Maakuntaohjelma perustuu vastikään tarkistettuun maakuntasuunnitelmaan, jossa on valittu kansallisiin ja globaaleihin kehitysnäkymiin sekä maakunnan omiin kehitysedellytyksiin suhteutettu tavoitteellinen kehityspolku. Vaihtoehtona ympäristöselostuksessa tarkastellaan tilannetta, jossa maakuntaohjelman toimenpiteitä ei toteutettaisi (8 mom).
- Ohjelman laadinnan yhteydessä määritellään, mitä ympäristövaikutuksia nelivuotiskausittain seurataan ja miten (9 mom).
- Ympäristöselostuksesta laaditaan taulukkomuotoinen yhteenveto (10 mom).

Ympäristöarviointi ja ympäristöselostuksen laadinta ovat osa maakuntaohjelman laadintaa, jonka perustyö tehdään maakuntaohjelman valmistelufoorumeissa. Työn tukena käytetään maakuntakaavan yva-ryhmän asiantuntemusta ja maakuntaliiton yva-asiantuntijaa.

LIITE 3

ETELÄ-SAVON MAAKUNTAOHJELMA 2007-2010

Johtoryhmä ja teemasisältöjen valmistelufoorumit

Maakuntaohjelman 2007-2010 johtoryhmä:

Maakuntajohtaja Hannu Vesa, puheenjohtaja	Etelä-Savon maakuntaliitto
Seutujohtaja Hannu Kurki	Savonlinnan seudun kuntayhtymä
Kaupunginjohtaja Jyrki Myllyvirta	Mikkelin seutu
Elinkeinoasiamies Kimmo Hyykoski	Pieksämäen seutu
Kunnanjohtaja Tenho Hotarinen	RaJuPuSu-yhtymä
Johtaja Matti Kellokumpu	Etelä-Savon TE-keskus
Johtaja Heikki Teräsvirta	Etelä-Savon ympäristökeskus
Tiejohtaja Antti Rinta-Porkkunen	Kaakkois-Suomen tiepiiri
Kouluneuvos Matti Hänninen	Itä-Suomen lääninhallitus
Toimitusjohtaja Pertti Karhinen	Etelä-Savon kauppakamari
Toiminnanjohtaja Vesa Kallio	MTK-Etelä-Savo
Pääluottamusmies Sakari Ojala	SAK Etelä-Savon palvelukeskus
Piirisihteerit Eeva Taimisto	Etelä-Savon luonnonsuojelupiiri
Johtaja Hannu Vehviläinen	Etelä-Savon metsäkeskus
Kehittämisojohtaja Eero Aarnio	Etelä-Savon maakuntaliitto
Kehittämisojohtaja Riitta Koskinen, varapuheenjohtaja	Etelä-Savon maakuntaliitto
Seutusunnittelujohtaja Jarmo Vauhkonen	Etelä-Savon maakuntaliitto
Maakuntasihteerit Jyrki Kuva, sihteerit	Etelä-Savon maakuntaliitto
Maakuntasuunnittelija Jukka Ollikainen, sihteerit	Etelä-Savon maakuntaliitto

Valmistelufoorumien kokoonpanot

Foorumi1: IHMISET – HYVINVOINTI – PALVELUT

Hannu Kurki, puheenjohtaja	Itä-Savon kuntayhtymä
Pentti Hämäläinen, sihteerit	Etelä-Savon maakuntaliitto
Markku Aholainen	Etelä-Savon maakuntaliitto
Jyrki Kuva	Etelä-Savon maakuntaliitto
Merja Toijonen	Etelä-Savon TE-keskus, työvoimaosasto
Pirkko Valtola	Itä-Suomen lääninhallitus, sosiaali- ja terveysosasto
Pekka Häkkinen	Etelä-Savon ympäristökeskus
Riitta Kettunen	Etelä-Savon TE-keskus, yritysosasto
Henrik Hausen	Järvi-Suomen kylät ry
Leena Varis	JHL Julkisten ja hyvinvointialojen liitto
Heino Lipsanen	Etelä-Savon liikunta ja urheilu
Anita Itkonen	Osuuskauppa Suur-Savo
Anneli Jaroma	Mikkelin ammattikorkeakoulu, hoitoala
Aija Kettunen	DIAK Pieksämäki, Sosiaalitalouden tutkimuskeskus
Juhani Palonen	Kuntoutuskeskus Anttolanhovi
Kimmo Käärmelahti	Kimmotus Oy

Foorumi2: OSAAMINEN – INNOVAATIOT – TEKNOLOGIA

Heikki Malinen, puheenjohtaja	Mikkelin ammattikorkeakoulu
Jyrki Kuva, sihteerit	Etelä-Savon maakuntaliitto
Eero Aarnio	Etelä-Savon maakuntaliitto
Riitta Koskinen	Etelä-Savon maakuntaliitto
Jukka Ollikainen	Etelä-Savon maakuntaliitto
Pekka Kujamäki	Joensuun yliopisto Savonlinnan yksikkö
Päivi Lehtonen	Mikkelin yliopistokeskus
Kirsti Kauppinen	DIAK Pieksämäki
Pekka Turkki	YTI-tutkimuskeskus
Pekka Hynninen	Rantasalmen ympäristökasvatusinstituutti
Kirsi Kosunen	Etelä-Savon TE-keskus, teknologiayksikkö
Vesa Sorasahi	Mikkelin teknologiakeskus / Mikkelin seudun oske
Tuija Toivakainen	Itä-Suomen lääninhallitus

Pekka Antikainen
Seppo Ventelä
Lasse Pulkkinen
Antti Lehkonen
Eero Seppänen
Hannu Salmi
Antero Koskinen
Markku Sinkkonen

Etelä-Savon koulutuksen kuntayhtymä
Savonlinnan aikuiskoulutuskeskus
Itä-Savon kuntayhtymä
Työväen sivistysliitto
Insinööriliitto Itä- ja Kaakkois-Suomen aluetoimisto
Environics Oy
YTP Yritystutkimuspalvelu Oy
Aduser Oy

Foorumi3: YRITYSTOIMINTA – TUOTANTO – TYÖELÄMÄ

Juha Pulliainen, puheenjohtaja
Jukka Ollikainen, sihteeri
Riitta Koskinen
Jyrki Kuva
Markku Turkia
Vesa Kallio
Pentti Mustalampi
Pertti Vento
Antti Kinnunen
Hannu Järvinen
Jarmo Immonen
Jarkko Wuorinen
Hannu Savolainen
Juha Ropponen
Heikki Pahkasalo
Rauno Suoniemi
Tuomo Leppänen
Seppo Vanninen

Etelä-Savon TE-keskus, yritysosasto
Etelä-Savon maakuntaliitto
Etelä-Savon maakuntaliitto
Etelä-Savon maakuntaliitto
Etelä-Savon TE-keskus, työvoimaosasto
MTK-Etelä-Savo
HKKK Pienyrityskeskus
Etelä-Savon metsäkeskus
Juvan kunta
STTK
EK Itä-Suomen aluetoimisto
Etelä-Savon yrittäjät
Metalliliitto Varkauden aluetoimisto
Mikkelin teknologiakeskus / POOLI-projekti
Pro Agria Etelä-Savon maaseutukeskus
HewSaw Veisto Oy
Mayt Oy
Pieksämäen Osuuspankki

Foorumi4: INFRASTRUKTUURI

Ritva Partanen, puheenjohtaja
Heikki Rintamäki, sihteeri
Jarmo Vauhkonen
Jyrki Kuva
Pekka Häkkinen
Jyrki Karhula
Matti Lipsanen
Kari Hiltunen
Heikki Luukkanen
Pertti Räsänen
Risto Aalto
Heikki Lappalainen
Harri Lallukka
Marita Mattila
Pia Tuunanen

Savonlinnan puhelinyhdistys
Etelä-Savon maakuntaliitto
Etelä-Savon maakuntaliitto
Etelä-Savon maakuntaliitto
Etelä-Savon ympäristökeskus
Kaakkois-Suomen tiepiiri
Rakennusliike U. Lipsanen Oy
Itä-Suomen lääninhallitus
Etelä-Savon TE-keskus, maaseutuosasto
Mikkelin kaupunki
Savonlinnan kaupunki
Suomen kuljetus ja logistiikka Itä-Suomi
Järvi-Suomen uittoyhdistys
Halmeniemien itäisten kylien kylätoimikunta
Etelä-Savon maakuntaliitto / Mökkiunelmia – vapaa-ajan
asumisen kehittämishanke

LIITE 4

ETELÄ-SAVON KEHITYS

Maakuntaohjelman seurannan tunnuslukujen perusteella

KOULUTUSTASO

Tutkinnon suorittaneiden osuus (% 15 vuotta täyttäneistä)

Etelä-Savo	2000	54,8
	2001	55,5
	2002	56,4
	2003	57,3
	2004	58,2
vertailutietoja vuodelta 2004:	koko maa	62,7
	Etelä-Savo	58,2
	Pohjois-Savo	61,7
	Pohjois-Karjala	60,6
	Kainuu	58,9

[lähde: Tilastokeskus]

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus (% 15 vuotta täyttäneistä)

Etelä-Savo	2000	18,2
	2001	18,5
	2002	19,0
	2003	19,4
	2004	19,8
vertailutietoja vuodelta 2004:	koko maa	25,0
	Etelä-Savo	19,8
	Pohjois-Savo	21,7
	Pohjois-Karjala	19,5
	Kainuu	18,8

[lähde: Tilastokeskus]

TYÖMARKKINATILANNE

Työllisyysaste (15-64 vuotiaat työlliset, % samanikäisestä väestöstä)

Etelä-Savo	2000	60,6
	2001	60,1
	2002	61,1
	2003	63,0
	2004	63,1
	2005	63,0
vertailutietoja vuodelta 2005:	koko maa	68,0
	Etelä-Savo	63,0
	Pohjois-Savo	63,3
	Pohjois-Karjala	60,0
	Kainuu	56,9

[lähde: Tilastokeskus / työvoimatutkimus]

Tavoitteet

2010	64,0
2015	67,6
2020	71,5
2025	75,1

[lähde: maakuntaohjelman luonnos, taulukko 1]

Työttömyysaste (15-64 –vuotiaat työttömät, % samanikäisestä työvoimasta)

Etelä-Savo	2000	13,8
	2001	12,5
	2002	11,3
	2003	9,4
	2004	10,8
	2005	10,1

vertailutietoja vuodelta 2005:	koko maa	8,4
	Etelä-Savo	10,1
	Pohjois-Savo	10,0
	Pohjois-Karjala	13,1
	Kainuu	16,6

[lähde: Tilastokeskus / työvoimatutkimus]

Tavoitteet

2015	6,4
2020	5,7
2025	5,1

[lähde: maakuntaohjelman luonnos, taulukko 1]

Työpaikkojen määrä

Etelä-Savo	1995	57 076	100,0	indeksi, 1995=100
	2000	59 557	104,3	
	2001	59 860	104,9	
	2002	60 012	105,1	
	2003	60 206	105,5	
	2004*	60 380	105,8	

vertailutietoja vuodelta 2004* :	koko maa	118,2
	Etelä-Savo	105,8
	Pohjois-Savo	112,2
	Pohjois-Karjala	108,8
	Kainuu	101,9

*= ennakkotieto

[lähde: Tilastokeskus]

Tavoitteet

2010	62 000
2015	63 000
2020	64 000
2025	65 000

[lähde: maakuntaohjelman luonnos, taulukko 1]

VÄESTÖ JA MUUTTOLIIKE

Nettomuutto (osuus väestöstä, %)

Etelä-Savo	2000	- 0,52	(- 870)
	2001	- 0,48	(- 801)
	2002	- 0,40	(- 654)
	2003	- 0,23	(- 371)
	2004	- 0,21	(- 320)
	2005	- 0,14	(- 231)

vertailutietoja vuodelta 2005:	koko maa	+ 0,17
	Etelä-Savo	- 0,14
	Pohjois-Savo	- 0,37
	Pohjois-Karjala	- 0,02
	Kainuu	- 0,68

tiedot on laskettu vuoden 2006 maakuntarajojen mukaisina

[lähde: Tilastokeskus]

Tavoitteet

(vuosikeskiarvot muuttajien lukumäärinä, netto)

	yhteensä	maassamuutto	siirtolaisuus
2006-10	30	- 290	320
2011-15	1000	500	500
2016-20	1000	500	500
2021-25	1000	550	450

[lähde: maakuntaohjelman luonnos, taulukko 1]

Luonnollinen väestönmuutos (syntyneet–kuolleet, osuus väestöstä, %)

Etelä-Savo	2000	- 0,32	(- 534)
	2001	- 0,28	(- 463)
	2002	- 0,33	(- 547)
	2003	- 0,35	(- 577)
	2004	- 0,35	(- 576)
	2005	- 0,40	(- 653)

vertailutietoja vuodelta 2005:	koko maa	+ 0,19
	Etelä-Savo	- 0,40
	Pohjois-Savo	- 0,05
	Pohjois-Karjala	- 0,15
	Kainuu	- 0,09

tiedot on laskettu vuoden 2006 maakuntarajojen mukaisina

[lähde: Tilastokeskus]

Tavoitteet

(vuosikeskiarvot henkilömäärinä, netto)

2006-10	- 763
2011-15	- 756
2016-20	- 696
2021-25	- 717

[lähde: maakuntaohjelman luonnos, taulukko 1]

Taloudellinen huoltosuhde (ei-työlliset / työlliset)

Etelä-Savo	2000	1,69
	2001	1,66
	2002	1,64
	2003	1,62
	2004	1,60

vertailutietoja vuodelta 2004:	koko maa	1,29
	Etelä-Savo	1,60
	Pohjois-Savo	1,53
	Pohjois-Karjala	1,66
	Kainuu	1,77

[lähde: Tilastokeskus / StatFin ja Väestö -tietokannat]

Tavoitteet

2010	1,48
2015	1,46
2020	1,44
2025	1,42

[lähde: maakuntaohjelman luonnos, taulukko 1]

ALUETUOTE, TUOTANTO

arvonlisäys / asukas

		indeksi, € EU 25 = 100	
Etelä-Savo	2000	15 349	78,8
	2001	15 565	79,3
	2002	15 985	81,0
	2003	15 921	80,7
	2004	16 669	83,3

		indeksi, EU25 = 100	
vertailutietoja vuodelta 2004:	koko maa	113,9	
	Etelä-Savo	83,3	
	Pohjois-Savo	86,4	
	Pohjois-Karjala	84,2	
	Kainuu	78,3	

[lähde: sisäasiainministeriö ja Tilastokeskus]

Tuotannon kasvu

br.arvonlisäys, milj. € kiintein, vuoden indeksi, 2000 hinnoin 2000 = 100

Etelä-Savo	1996	2 268,0	90,0
	2000	2 520,5	100,0
	2001	2 534,4	100,6
	2002	2 564,7	101,8
	2003*	2 616,1	103,8

vertailutietoja vuodelta 2003*: indeksi (2000=100)

koko maa	105,3
Etelä-Savo	103,8
Pohjois-Savo	103,5
Pohjois-Karjala	102,3
Kainuu	104,4

* = ennakkotieto

[lähde: sisäasiainministeriö]

Liikevaihdon kehitys (kokonaisliikevaihdon vuosimuutos, %)

Etelä-Savo	2000	3,9
	2001	5,2
	2002	3,6
	2003	1,2
	2004	1,8
	2005	4,5

vertailutietoja vuodelta 2005:	Etelä-Savo	4,5
	Pohjois-Savo	6,4
	Pohjois-Karjala	2,5
	Kainuu	4,3

[lähde: sisäasiainministeriö ja Tilastokeskus]

Uudet yritykset, lopettaneet yritykset, toimipaikkojen lukumäärä

		uudet, % lukumäärästä	lopettaneet, % lukumäärästä	toimipaikk. lukumäärä	indeksi, 2000 = 100
Etelä-Savo	2000	7,5	7,8	7 609	100,0
	2001	7,6	6,9	7 700	101,2
	2002	6,9	7,0	7 655	100,6
	2003	7,0	6,6	7 709	101,3
	2004	8,6	7,7	7 418	97,5

vertailutietoja vuodelta 2004:	koko maa	9,9	8,7	253 617	101,9
	Etelä-Savo	8,6	7,7	7 418	97,5
	Pohjois-Savo	8,6	7,9	10 018	96,0
	Pohjois-Karjala	8,2	7,3	6 755	94,8
	Kainuu	8,6	7,8	3 163	91,0

[lähde: sisäasiainministeriö ja Tilastokeskus]